

KUJAWSKO-POMORSKI
PRZEGŁĄD OŚWIATOWY

UczMy

ISSN 2300-830X

XI - XII 2014

Nr 5(7)

DOBRA LEKCJA

AKREDYTOWANA WOJEWÓDZKA PLACÓWKA DOSKONALENIA Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku

ORGANIZUJEMY we współpracy z państwowymi, regionalnymi i lokalnymi instytucjami

- ✓ konferencje,
- ✓ debaty,
- ✓ seminaria,
- ✓ warsztaty,
- ✓ kursy (stacjonarne, on-line, blended learning).

PROPONUJEMY

różną tematykę form doskonalenia

- ✓ zgodną z kierunkami polityki oświatowej państwa,
- ✓ zgodną z wymaganiami nadzoru pedagogicznego,
- ✓ dostosowaną do potrzeb klientów.

Oznaczenie wymagań wynikających z nadzoru pedagogicznego

- I Szkoła lub placówka realizuje koncepcję pracy ukierunkowaną na rozwój uczniów
- II Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się
- III Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej
- IV Uczniowie są aktywni
- V Respektowane są normy społeczne
- VI Szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów, z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji
- VII Nauczyciele współpracują w planowaniu i realizowaniu procesów edukacyjnych
- VIII Promowana jest wartość edukacji
- IX Rodzice są partnerami szkoły lub placówki
- X Wykorzystywane są zasoby szkoły lub placówki oraz środowiska lokalnego na rzecz wzajemnego rozwoju
- XI Szkoła lub placówka organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego, egzaminu maturalnego, egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe i egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych
- XII Zarządzanie szkołą lub placówką służy jej rozwojowi

OFERUJEMY

- ✓ zajęcia z wykorzystaniem nowoczesnej bazy dydaktycznej,
- ✓ bogate zbiory biblioteczne,
- ✓ zajęcia biblioteczne dla uczniów,
- ✓ dostęp do informacji o zbiorach on-line.

Wysoką jakość usług gwarantuje kompetentna i wykwalifikowana kadra nauczycieli konsultantów i bibliotekarzy.

Wyróżnia nas profesjonalizm, innowacyjność i kreatywność.

Zapraszamy do współpracy!

ul. Nowomiejska 15A, 87-800 Włocławek
tel. 54 231 33 42, fax. 54 412 10 98, kpcen@cen.info.pl

www.cen.org.pl

Redaktorzy:

Aneta Gabryelczyk
KPCEN we Włocławku

Danuta Potręć
KPCEN w Toruniu

Anna Rupińska
KPCEN w Bydgoszczy

Zespół redakcyjny:

Ewa Kondrat
Małgorzata Kowalczyk-Przybytek
Ilona Zduńczuk
Tadeusz Wański
(projekt okładki)

Korekta:

Anna Rupińska

Opracowanie graficzne i skład:

Hanna Wiśniewska

Wydanie cyfrowe:

Krzysztof Kosiński

Przyjmowanie materiałów:

e-mail: a.gabryelczyk@cen.info.pl
e-mail: Danuta.Potrtec@kpcen-torun.edu.pl
e-mail: anna.rupinska@cen.bydgoszcz.pl

Wydawca:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Toruniu
Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli we Włocławku

Skład i druk:

Kujawsko-Pomorskie Centrum
Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
ul. Jagiellońska 9, 85-067 Bydgoszcz

*Redakcja zastrzega sobie prawo
adiustowania i skracania tekstów
oraz niezwracania materiałów*

Zdjęcie na okładce:

Zajęcia na temat podejmowania i prowadzenia
działalności gospodarczej prowadzone
przez Monikę Sylwestrzak z uczniami klasy III HA
w Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich
w Toruniu

Autor zdjęcia:

Tadeusz Wański

DOBRA LEKCJA

Katarzyna Komakowska <i>Dobra lekcja? Odpowiedzialność zawodowa nauczyciela w kontekście efektywności uczenia się uczniów</i>	5
Violetta Panfil-Smolińska <i>O czym należy pamiętać, aby poprowadzić dobrą lekcję?</i>	7
Patryk Krzemiński <i>Jak obserwować lekcję języka obcego?</i>	12
dr Anna Stempka <i>Sposoby wykorzystania najnowszych metodologii literaturoznawczych w nauczaniu języka polskiego (poziom ponadgimnazjalny)</i>	15
Dominika Warska <i>K jak kreatywność</i>	17

OBLICZA EDUKACJI

Jarosław Przybył, Magdalena Fiałkowska <i>Coaching i tutoring – w stronę nowoczesnej pracy dydaktycznej</i>	19
Dorota Lewandowska, Joanna Gonstał <i>„Dobra praktyka najlepszym nauczycielem” - realizacja projektu unijnego</i>	21
Ilona Zduńczuk <i>Program eTwinning – europejska społeczność szkolna</i>	24
Alina Szalkowska <i>ZUS poszedł do szkoły</i>	25
Tamara Kozikowska <i>Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku Miejsce Odkrywania Talentów</i>	26
Jerzy Ślot <i>Ochrona środowiska poprzez edukację</i>	29
Mateusz Dominik Nesterok <i>Ludzie na straży praw zwierząt</i>	32
Jolanta Niwińska <i>Książki na wolności – Bookcrossing</i>	33
Marcin Centkowski <i>Nowe warsztaty i nowoczesne pracownie w Młynie Wiedzy</i>	34

Z PRAKTYKI NAUCZYCIELA

Anna Nakielska-Kowalska <i>Dobroczynca ukarany</i>	36
Sylvia Pietrzak, Emilia Dankowska <i>Innowacyjny projekt teatralny „Bajkowy las”</i>	38
Agnieszka Jastrzemska-Czenkusz <i>Wizyta Deutsch Wagen Tour w Chełmży</i>	40
Daria Fojutowska <i>Gminna konferencja „W zdrowym ciele zdrowy duch”</i>	41
Jolanta Osińska <i>Jak zachęcić młodzież do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym?</i>	43

REGIONALNE OKNO

Wanda Mróz <i>Po raz ósmy „Pola i inni”</i>	45
Małgorzata Gabryjelska <i>Patron, który odmienił życie szkoły</i>	47
Elżbieta Krauze <i>Idąc śladami patrona - jak budujemy więzi z regionem</i>	49

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE DLA EDUKACJI

Anna Puścińska <i>Innowacyjne zajęcia z wykorzystaniem narzędzi krytycznego myślenia</i>	52
Anna Wiligalska <i>Dobra lekcja w bibliotece</i>	54
Ewa Pronobis-Sosnowska, Joanna Grabowska-Janowiak, Grażyna Ruta-Balińska <i>Kujawsko-Pomorska Akademia Dziecięca</i>	56
Beata Cieślińska <i>Narodowe Czytanie „Trylogii”</i>	57
Joanna Grabowska, Agata Safian <i>Dobra lekcja Zestawienie bibliograficzne wydawnictw zwartych i artykułów z czasopism (w wyborze)</i>	58

Dobra lekcja, czyli jaka?

Czy dobra lekcja to taka, podczas której uczeń był zmotywowany do aktywności i zainteresowany, wiedział, w jakim celu wykonuje ćwiczenia, po której dyskutował z kolegami i koleżankami o problemie, a w domu szukał informacji na temat, który go zaintrygował? Zapewne. Ale, żeby tak było, nauczyciel musi się do niej sumiennie przygotować, pamiętać, by podczas zajęć oddać pole do działania uczniom, pozostawiając sobie organizację procesu edukacyjnego. Znajomość podstawy programowej, określenie celów w języku ucznia, dobór metod, pomysłowość, kreatywność, postawa zaciekawienia i zaangażowania nauczyciela w temat, przyjazna atmosfera – to recepta na udaną lekcję. Nietatwa? Ale możliwa.

Z danych zebranych przez pracowników kuratorium podczas ewaluacji zewnętrznych przeprowadzonych w szkołach naszego województwa wynika, że szereg spraw związanych ze skutecznością procesu edukacyjnego należy poprawić, udoskonalić. Jakie? O tym w naszym czasopiśmie. Na jego łamach nad sprawą pochylają się pracownicy kuratorium, uczelni, centrów edukacji. Przede wszystkim piszą o tym nauczyciele. Dzielą się dobrą praktyką, pomysłami oraz nieustannie poszukują drogi, by zachęcić ucznia, zainspirować do działań, nauczyć.

Ponadto, jak zwykle w „UczMy”, prezentujemy naszym czytelnikom różne, interesujące aspekty edukacji: będziemy w toruńskim Młynie Wiedzy, by w pracowniach zgłębiać wraz z uczniami tajniki przeróżnych nauk, pojedziemy w teren niedaleko Bydgoszczy, by ratować poszkodowane przez los, a nierzadko także przez człowieka, zwierzęta, poznamy włocławskie szkoły, których patronami są ważni dla regionu ludzie. Tradycyjnie zajrzemy również do bibliotek pedagogicznych, których pracownicy starają się jak najwięcej czasu poświęcać wszechstronnemu rozwojowi dzieci i młodzieży.

Każda z tych wymienionych, ale także pozostawionych do samodzielnego zgłębienia, spraw to dobra lekcja, bo służy rzeczy najważniejszej: w sposób ciekawy uczy i wychowuje młodego człowieka.

Aneta Gabryelczyk

Danuta Potręć

Anna Rupińska

**W następnym numerze:
Szkolnictwo zawodowe**

Dobra lekcja? Odpowiedzialność zawodowa nauczyciela w kontekście efektywności uczenia się uczniów

Nie bez znaczenia jest forma pytania zastosowana w tytule. Czy istnieje jeden uniwersalny przepis na dobrą lekcję? Jaką rolę w organizacji procesu uczenia się odgrywa nauczyciel i jakie w związku z tym ciąży na nim obowiązki? W kontekście obowiązków stawianych przed szkołą i nauczycielem, a wyznaczanych przez podstawowe akty prawne, czyli Konwencję Praw Dziecka, Ustawę o systemie oświaty i Kartę Nauczyciela, trudno udzielić na te pytania jednoznacznej odpowiedzi. Wynika z nich bowiem, że najważniejszym zadaniem szkoły i nauczyciela jest zapewnienie każdemu dziecku warunków niezbędnych do jego rozwoju. Warunki te determinowane są przez wiele czynników, spośród których wymienić należy m. in. możliwości psychofizyczne ucznia, preferowany styl uczenia się, „wyjściowy” zasób wiadomości i umiejętności, sytuację rodzinną i materialną, pozycję w klasie, wpływającą na poczucie bezpieczeństwa i ocenę własnej wartości, zasoby, którymi dysponuje szkoła. Warto zauważyć, że powyższe czynniki są dynamiczne, co bezpośrednio przekłada się na efektywność oddziaływań nauczyciela i organizację procesów edukacyjnych. W rezultacie nie można stworzyć reguł sprawdzających się w każdej sytuacji, a skuteczność podejmowanych przez nauczyciela działań zmierzających do osiągnięcia celu, jakim jest rozwój każdego ucznia, w dużym stopniu zależy od jego badawczej postawy, ukierunkowanej na rozpoznanie potrzeb każdego dziecka, i elastyczności w podejmowaniu decyzji o doborze adekwatnych oddziaływań edukacyjnych. Istotne wytyczne dla szkoły i nauczyciela zawiera rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324 z późn. zm.), wymieniające w załączniku stawiane przez państwo wobec szkół i placówek wymagania, które wskazują możliwości rozwoju i doskonalenia warsztatu pracy.

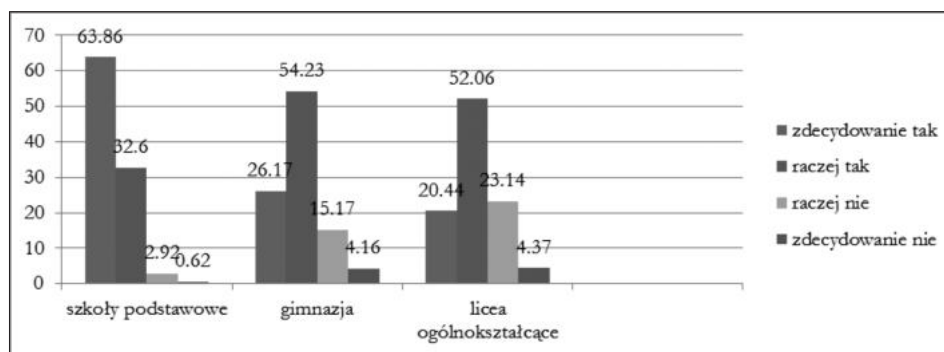
W związku z tym poniższy artykuł nie udzieli wyczerpującej odpowiedzi na pytanie, jak powinna przebiegać „dobra lekcja”, ale ukaże różne aspekty, wpływające na organizację procesu uczenia się dzie-

ci i młodzieży, wynikające z wymagań określonych w załączniku do rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego oraz badań przeprowadzonych w ramach ewaluacji zewnętrznych.

W trosce o efektywność podejmowanych przez szkoły i nauczycieli działań edukacyjnych oraz w celu podnoszenia ich wartości w Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy powołano Zespół ds. Poprawy Jakości Kształcenia, który tworzą wizytatorzy kuratorium oświaty oraz pracownicy ośrodków doskonalenia nauczycieli. W ramach Zespołu funkcjonuje podzespół ds. diagnoz i analiz, zajmujący się gromadzeniem zebranych podczas ewaluacji zewnętrznych danych oraz ich szczegółową analizą. Na tej podstawie konstruowane są wnioski – określające mocne strony pracy szkół oraz obszary wymagające intensywniejszych działań i wsparcia. Materiał przedstawiony poniżej stanowi ogólny zarys wniosków wpływających z informacji pozyskanych podczas obserwacji lekcji oraz z ankiet uczniowskich przeprowadzonych od 1.09.2013 roku do 30.04.2014 roku w ramach ewaluacji zewnętrznych w szkołach województwa kujawsko-pomorskiego.

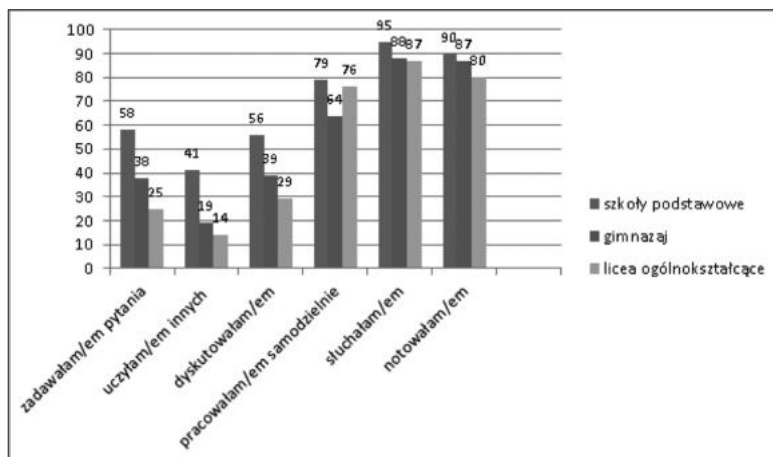
Podstawowym czynnikiem wpływającym na organizację procesów edukacyjnych w sposób sprzyjający uczeniu się jest zapewnienie uczniom poczucia bezpieczeństwa fizycznego i emocjonalnego. Z przeprowadzonych badań wynika, że w szkołach ustalane są zasady, zazwyczaj respektowane przez uczniów, a nauczyciele – poprzez osobisty przykład – kształtują pożądane społecznie postawy. Atmosfera panująca na lekcjach sprzyja uczeniu się: relacje między nauczycielem i uczniami są życzliwe; większość dzieci ma poczucie, że nauczyciele traktują równie dobrze wszystkich uczniów. Nauczyciele akceptują pomysły uczniów i najczęściej wykorzystują je podczas lekcji. Wyjątek stanowią gimnazja, w których ponad połowa nauczycieli nie wykorzystywała do pracy na lekcji opinii i inicjatyw uczniowskich, a znaczna grupa gimnazjalistów wyraża przekonanie, że nie wszyscy nauczyciele traktują ich równie dobrze.

Kolejnym, niezwykle ważnym czynnikiem wpływającym na skuteczność procesów edukacyjnych, jest sposób organizacji/przebieg lekcji. Jak wynika z obserwacji, nauczyciele nie zawsze efektywnie wykorzystują czas lekcji i niekiedy zapominają o podstawowych elementach, które wpływają na proces uczenia się. Uczniowie są zwykle zapoznawani z celami lekcji (zdarzają się przypadki formułowania celów operacyjnych), jednak zbyt ogólne konstruowanie celów powoduje, że uczący się nie zawsze uzyskują informacje o przydatności i możliwości wykorzystania wiedzy oraz umiejętności, co bezpośrednio przekłada się na ich motywację. Ponadto nie na każdej lekcji mają możliwość zastanowienia się nad tym, czego się nauczyli, bowiem zdarzają się zajęcia, na których brak podsumowania. Nauczyciele na większości lekcji dobierają metody, formy pracy i pomoce dydaktyczne sprzyjające kształtowaniu umiejętności uczenia się, ale za rzadko wykorzystują IT i metody badawcze. Stwarzają możliwość uczenia się od siebie nawzajem, organizując najczęściej pracę w zespołach i umożliwiając prezentację efektów pracy grup, chociaż nadal to nauczyciel jest głównym animatorem działań podejmowanych na lekcji, bo uczący się rzadko deklarują, że mają możliwość wykonywania zadań wymyślonych przez siebie lub innych uczniów. Na większości lekcji nauczyciele nawiązują do wiedzy z danego przedmiotu i innych przedmiotów oraz wiedzy pozaszkolnej uczniów, a najrzadziej wykorzystują informacje na temat aktualnych wydarzeń na świecie i w Polsce. W efekcie powyższych działań część gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych nie dostrzega przydatności uzyskiwanych w szkole wiadomości oraz umiejętności (rys. 1).

Rys. 1. Źródło: pytanie do uczniów w ankiecie „Moja szkoła”: Czy to, czego uczysz się w szkole przydaje Ci się w życiu? (w %)

Ponadto, mimo iż nauczyciele podejmują różne działania mające na celu zachęcenie uczniów do aktywności, uczący się najczęściej przejawiają na lekcjach aktywności, które nie wymagają od nich kreatywności, tzn. słuchanie i notowanie (rys. 2).

Rys. 2. Źródło danych – pytania w kwestionariuszu ankiety dla uczniów „Mój dzień”: Jak często dzisiaj w szkole zdarzyły się Tobie opisane poniżej sytuacje? (w %)

By wypełnić podstawowe zadanie, jakim jest stworzenie możliwości rozwoju każdemu uczniowi, należy pamiętać o szeroko rozumianej indywidualizacji pracy. Nauczyciele podczas lekcji monitorują nabywanie przez każdego ucznia wiadomości i umiejętności – najczęściej zadają pytania i obserwują, a najrzadziej badają opinie na temat sposobu przekazywania wiedzy i wykorzystują techniki badawcze. Nie zawsze nauczyciele wykorzystują pozyskane informacje (np. nie wszystkie popełniane przez uczniów błędy wykorzystywane są do uczenia się). Działania uwzględniające indywidualizację procesu edukacji najczęściej polegały na zróżnicowaniu stopnia trudności zadań, w tym zadania domowego lub przygotowaniu dodatkowych zadań dla chętnych.

Należy stwierdzić, że zdecydowana większość nauczycieli uwzględnia zmiany, które zaszły w ostatnich latach w sposobie rozumienia procesów edukacyjnych, ukierunkowanych na uczenie się, w których zmieniła się rola ucznia i nauczyciela. Jednak nadal są obszary wymagające doskonalenia – zarówno w zakresie organizacyjnym, jak i kompetencji nauczycieli. Warto, by planowanym zmianom przyświecała następująca myśl: „Celem szkoły jest niesienie pomocy młodemu człowiekowi w jego odkrywaniu samego siebie i świata, w samodzielnym kreowaniu dobrego życia opartego na międzyludzkiej współpracy i nieustannym doskonaleniu siebie”¹

¹ Marta Chrabąszcz, *Nauczyciel jako przywódca edukacyjny. Wolność – odpowiedzialność – skuteczność*, [w:] *Edukacja jako odpowiedź. Odpowiedzialni nauczyciele w zmieniającym się świecie*, Red. Grzegorz Mazurkiewicz, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Warszawa - Kraków 2014.

O czym należy pamiętać, aby poprowadzić dobrą lekcję?

Warto pamiętać, że uczniowie spędzają w szkole swoje najlepsze lata, dlatego nauczyciele muszą dołożyć wszelkich starań, aby nie mieli oni poczucia straconego czasu.

Efektywność współczesnej szkoły jest powszechnie oceniana na podstawie wyników, jakie uzyskują uczniowie na egzaminach zewnętrznych. Pamiętajmy jednak, że nie sprawdzają one wielu umiejętności, które powinna kształtować nowoczesna szkoła, np. współpracy w zespole, skutecznej komunikacji interpersonalnej czy umiejętności uczenia się. Egzaminami zewnętrznymi nie badają także postaw, których kształtowanie towarzyszy wszystkim działaniom edukacyjnym nauczyciela. Jak zatem powinna wyglądać „dobra lekcja”, aby można było skutecznie przygotować uczniów do egzaminów, ale też, aby nie zgubić jej innych zadań i powinności. Zapewne kluczem do sukcesu edukacyjnego jest lekcja łącząca aspekt dydaktyczny z wychowawczym. Czy zawsze jednak „dobra lekcja” jest tak samo rozumiana przez uczniów i nauczycieli? Nauczyciele pytani, jaką lekcję nazwaliby dobrą, podkreślają m.in. konieczność zrealizowania materiału, zaangażowanie uczniów, ale też często, jako kryterium jej jakości, podają spokój podczas zajęć. Natomiast uczniowie zwracają szczególnie uwagę na przyjazną atmosferę, możliwość pracy w zespołach, jasne wymagania, cierpliwość nauczyciela w wyjaśnianiu niezrozumiałych zagadnień. Tymczasem w raporcie z badań „SZKOŁA BEZ PRZEMOCY” (2011) ukazano, że **54% uczniów nudzi się na lekcjach**, a to oznacza, że czas lekcyjny jest marnotrawiony. To zadziwiające w kontekście ciągłych narzekań nauczycieli na zbyt małą liczbę godzin przeznaczonych na realizację podstawy programowej. Nudne lekcje to nie tylko problem polskiej szkoły. Znany krytyk amerykańskiego systemu oświaty, też nauczyciel, J.T. Gatto³ w publikacji „Jak i dlaczego oświata publiczna upośledza nasze dzieci?” napisał o szkole: „Gdybyście zapytali dzieci, jak sam to często czyniłem, dlaczego czują się takie znudzone, zawsze udzielały tych samych odpowiedzi. Powiedzą, że ta praca jest głupia, że nie ma żadnego sensu, że już od dawna to

wszystko wiedzą. Powiedzą, że chciałyby robić coś rzeczywistego, a nie siedzieć w ławkach. Powiedzą, że nauczyciele nie wydają się wiedzieć zbyt wiele o swoich przedmiotach, a już zdecydowanie nie są zainteresowani poszerzaniem swojej wiedzy. I będą mieć rację: ich nauczyciele są w każdym calu tak bardzo znudzeni, jak one same”. Czy te słowa krytyki ukazują także problemy polskiej szkoły? To refleksja dla każdego z nas. Jak zatem zaprojektować lekcję, aby wykorzystać ją dla skutecznego kształcenia i uwolnić uczniów od poczucia nudy. Zapewne warto zarezerwować czas na różne działania nauczyciela na lekcji, np. przedstawienie celów lekcji i tematu, odpytywanie, udzielanie wyjaśnień i informacji zwrotnej, podział uczniów na grupy, ocenianie, omówienie pracy domowej, utrwalanie materiału, ewaluację pracy. Trzeba również przewidzieć czas na działania ucznia, jak np. zapoznanie się z instrukcją do zadań, rozwiązywanie problemów, dyskusje, zaprezentowanie wypracowanych materiałów. To zaplanowanie czasu na wszystkie działania jest ważne z punktu widzenia uporządkowania zajęć i przeciwdziałania chaosowi, który zawsze towarzyszy lekcji, jeśli nie jest ona przemyślana. Zaplanowanie czasu jest ważnym elementem **planowania dydaktycznego**.

Trzy poziomy planowania procesu dydaktycznego (wg Arendsa¹)

PLANOWANIE PRZEDLEKCYJNE	PLANOWANIE ŚRÓDLEKCYJNE	PLANOWANIE ZAMYKAJĄCE
• określenie celów lekcji • wybór tematu lekcji • dobór treści • wybór metody nauczania, która przyczyni się do osiągnięcia założonych celów • zaplanowanie pomocy dydaktycznych • zaprojektowanie przestrzeni i czasu • przemyślenie sposobów motywowania uczniów	• prezentacja • odpytywanie • wspieranie • ćwiczenia praktyczne • czas wyczekiwania • zmiany metodyczne • utrzymanie ładu	• sprawdzanie zrozumienia • informacja zwrotna • chwalenie • kontrola • ocenianie

Planując lekcję, trzeba mieć na uwadze jej **strukturę**, czyli wszystkie czynności dydaktyczne nauczyciela i uczniów, które występują w procesie nauczania – uczenia się.

Warto pamiętać, że każda lekcja musi mieć trzy fazy:

1. Faza przygotowawcza (wstępna), czyli przygotowanie uczniów do procesu uczenia się na danej lekcji poprzez:

- a) określenie celu uczenia się na danej lekcji,
- b) przygotowanie warunków niezbędnych do działania uczniów na danej lekcji,
- c) ustalenie planu wykonania działania.

2. Faza wykonawcza (właściwa, główna), czyli proces uczenia się.

3. Faza końcowa, obejmująca:

- a) podsumowanie lekcji,
- b) utrwalenie zdobytych wiadomości i umiejętności,
- c) porównanie uzyskanych wyników działania z jego celem i planem,
- d) zadanie pracy domowej.

Każde zajęcia lekcyjne powinny przebiegać według pewnego planu zadaniowego, charakterystycznego dla danego typu zajęć, zwanego tokiem lekcyjnym. Bereźnicki⁴ wyróżnia:

Tok lekcji podającej

I. Część przygotowawcza

- wstępna organizacja i przygotowanie lekcji
- sprawdzenie pracy domowej
- powtórzenie materiału i nawiązanie do nowego materiału

II. Część podstawowa

- podanie nowych treści
- zrozumienie
- opracowanie i zebranie

III. Część końcowa

- powtórzenie i utrwalenie
- omówienie zadania domowego
- wykorzystanie i wzbogacenie poznanych zagadnień

Tok lekcji problemowej

I. Część przygotowawcza

- wstępna organizacja i przystąpienie do lekcji
- sprawdzenie pracy domowej
- powtórzenie materiału i nawiązanie do nowego materiału

II. Część podstawowa

- zetknięcie uczniów z trudnością, jej odczucie i uświadomienie
 - określenie trudności i sformułowanie problemów, pytań czy zagadnień
 - ustalenie pomysłu rozwiązania, planu wykonania zadania lub hipotez do sprawdzenia

- wykonanie zadania, realizacja pomysłów, weryfikacja hipotez przez dobór i analizę danych i ich interpretację

III. Część końcowa

- usystematyzowanie, powtórzenie i utrwalenie materiału
- omówienie zadania domowego
- zastosowanie, wykorzystanie i wzbogacenie poznanych zagadnień

Tok lekcji ćwiczeniowej

I. Część przygotowawcza

- czynności porządkowo-organizacyjne
- sprawdzenie pracy domowej
- nawiązanie do przerobionego materiału

II. Część podstawowa

- podanie tematu i uświadomienie uczniom celu i zadania lekcji
 - omówienie zasad i reguł będących podstawą umiejętności
 - wzorcowy pokaz z objaśnieniem
 - próbne wykonanie czynności przez uczniów pod kontrolą nauczyciela
 - systematyczne ćwiczenia wdrażające
 - ocena opanowania ćwiczeń
- III. Część końcowa
- podsumowanie wyników lekcji
 - omówienie zadania domowego.

Planując i realizując proces dydaktyczny, warto, aby nauczyciel miał na względzie podstawowe **zasady dydaktyczne**.

Kruszewski⁵ określa je jako ogólne normy postępowania nauczyciela w czasie przygotowania i prowadzenia lekcji umożliwiające uwzględnienie jednocześnie informacji z wielu źródeł i utrzymanie kierunku czynności uczenia się uczniów. Spośród wielu, sformułowanych przez Kruszewskiego⁵, należy przypomnieć te, które choć wydają się oczywiste, często są pomijane przez nauczycieli.

• Łącz to, czego uczeń ma się nauczyć, z tym, co już wie.

• Materiał ustrukturyzowany jest opanowywany szybciej niż materiał nieustrukturyzowany.

• Nie wprowadzaj wiadomości, o których nie wiesz, do czego są potrzebne na lekcji.

• Opracuj pomysł na lekcję integrujący czynności uczniów z materiałem nauczania (pomysł metodyczny – jak nauczyć i pomysł merytoryczny – jaki materiał i jak uporządkowany przedstawić uczniom)

Warto też pamiętać o zasadach², które sprzyjają efektywnemu nauczaniu.

• Zasada doniosłości – należy oczekiwać, że uczeń będzie miał motywację do uczenia się tego, co ma dla niego doniosłe znaczenie.

• Zasada niezbędnych warunków wstępnych – jest bardziej prawdopodobne, że uczeń nauczy się czegoś nowego, jeśli spełnia wszystkie niezbędne warunki wstępne (np. zasób dotychczasowej wiedzy, warunkujący opanowanie nowej).

• Zasada wzorca – jest bardziej prawdopodobne, że uczeń przyswoi sobie nowe zachowanie, jeśli mu się przedstawi wzorcowe wykonanie, które będzie mógł obserwować i naśladować.

• Zasada dostępności – należy oczekiwać, że uczeń łatwiej opanuje treści nauczania, jeżeli będzie miał swobodny dostęp do wszystkich wiadomości przekazywanych przez nauczyciela.

• Zasada nowości – jest bardziej prawdopodobne, że uczeń uczy się lepiej, jeżeli jego uwagę przyciągnie względnie nowe ujęcie materiału.

• Zasada aktywnego wiązania teorii z praktyką – jest bardziej prawdopodobne, że uczeń osiągnie cele kształcenia, jeżeli będzie aktywnie uczestniczył w odpowiednich zajęciach praktycznych.

• Zasada rozkładania ćwiczeń w czasie – uczenie się będzie bardziej skuteczne, jeśli ćwiczenia praktyczne zostaną podzielone na krótkie okresy i rozłożone w czasie.

• Zasada wygaszania – jest bardziej prawdopodobne, że uczeń nauczy się, jeżeli stosowane ułatwienia będą stopniowo wycofywane.

• Zasada przyjemności – jest bardziej prawdopodobne, że uczeń będzie kontynuował naukę, jeżeli proces kształcenia przebiega w miłej atmosferze.

Inną ważną zasadą podkreślaną przez dydaktyków (Okoń⁹, Kupisiewicz⁶) jest zasada łączenia teorii z praktyką oraz zasada przystępności w nauczaniu (stopniowania trudności), zgodnie z którą w nauczaniu trzeba przechodzić od tego, co dla ucznia bliskie, łatwiejsze i znane do tego, co dalsze, trudniejsze, nowe i nieznanne.

Warto zwrócić uwagę na wybrane **czynności nauczyciela** podczas lekcji, które wydają się kluczowe dla efektywnego procesu dydaktycznego.

Określenie celów lekcji

Cel lekcji musi być sformułowany w języku zrozumiałym dla ucznia. Powinien dać uczniowi odpowiedź na pytanie: po co będzie się uczył danego materiału? Ważne, aby cel wzbudzał zaciekawienie uczniów, wyzwał w nich ciekawość poznawczą i gotowość do uczenia się, a także skupiał uwagę oraz inspirował do podejmowania działania.

Cel najlepiej określać w języku efektów. W literaturze funkcjonuje różny sposób formułowania celów.

Cele ogólne⁷ wskazują kierunki dążeń pedagogicznych. Uszczegółowieniem celów ogólnych są cele szczegółowe.

Cele ogólne możemy też zoperacjonalizować, czyli zamienić na cele operacyjne, formułowane jako zamierzone osiągnięcia uczniów.

W czasie operacjonalizacji cele ogólne ulegają sprecyzowaniu, uszczegółowieniu, konkretyzacji i upodmiotowieniu.

Cel operacyjny jest więc celem dydaktycznym sformułowanym w postaci zamierzonego zachowania uczniów.

W klasycznej postaci zawiera jasno określone oczekiwane zachowanie uczniów, warunki, w których ono zachodzi oraz kryterium jego wykonania.

Niemierko⁸ wyróżnia cele poznawcze, motywacyjne i praktyczne

Taksonomia celów poznawczych

POZIOM	KATEGORIA	PRZYKŁADY CZASOWNIKÓW OPERACYJNYCH – CZYNNOŚCI UCZNIA (Uczeń potrafi:)
WIADOMOŚCI	A. Zapamiętanie wiadomości	<i>zdefiniować, wymienić, nazwać, sformułować, wyliczyć, opowiedzieć</i>
	B. Rozumienie wiadomości	<i>wytłumaczyć, wyjaśnić, zinterpretować, konstruować, porównać, przedstawić, współzależności, przedstawić graficznie, symbolicznie</i>
UMIEJĘTNOŚCI	C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych	<i>wykazać, rozwiązać, oznaczyć, ustalić, zmierzyć</i>
	D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych.	<i>Oceń, przewidzieć, wykryć, udowodnić, zaprojektować</i>

Taksonomia celów motywacyjnych

POZIOM	KATEGORIA	CZYNNOŚCI UCZNIA
I. DZIAŁANIA	A. Uczestnictwo w działaniu	Świadomie i uważnie odbiera bodźce oraz wykonuje czynności wynikające z przyjętej roli, jednak bez wykazywania inicjatywy. Sam nie podejmuje działania ani go nie unika.
	B. odejmowanie działania	Samorutnie rozpoczyna działanie i jest wewnętrznie zaangażowany w jego wykonanie. Nie tylko dostosowuje się do sytuacji, ale organizuje ją w pewien sposób.
II. POSTAWY	C. Nastawienie na działanie	Konsekwentnie wykonuje danego rodzaju działania na skutek trwałej, wewnętrznej potrzeby. Jest zwolennikiem danego działania i zachęca do niego innych.
	D. System działań	Postępuje wg uporządkowanego zbioru zasad postępowania, z którymi identyfikuje się do tego stopnia, że można je uważać za cechy jego osobowości. Uczeń nie zawodzi nawet w trudnych sytuacjach.

Taksonomia celów praktycznych

POZIOM	KATEGORIA	CZYNNOŚCI UCZNIA
I. DZIAŁANIA	A. Naśladowanie działania	Planowe spostrzeganie działań wzorcowych, wykonywanie własnych działań w porównaniu ze wzorcem lub pod kontrolą nauczyciela.
	B. Odtwarzanie działania	Wykonywanie działania praktycznego w całości, bez konieczności jednoczesnego obserwowania wzoru, ale jeszcze z niewielką płynnością i skutecznością.
II. UMIEJĘTNOŚCI	C. Sprawność działania w stałych warunkach	Dokładne wykonywanie wyuczonego działania praktycznego i osiągnięcie zamierzonego wyniku, jeżeli istotne okoliczności tego działania nie ulegną zmianie.
	D. Sprawność działania w zmiennych warunkach	Automatyzacja działania pozwalająca na uzyskiwanie najwyższej skuteczności. przy bardzo niewielkim nakładzie energii i czasu.

Po sformułowaniu celów lekcji warto dokonać ich analizy w kontekście poprawności, odpowiadając na pytania:

1. Czy cele lekcji są sformułowane jako odpowiedź na pytanie „po co się tego uczyć”?
2. Czy cele są tak sformułowane, aby zaciekały ucznia, skupiały jego uwagę, zachęcały do uczenia się?
3. Czy są zrozumiałe dla ucznia (czy język jest dostosowany do poziomu nauczania, czy nie ma trudnych pojęć sformułowań)?
4. Czy nie są zbyt szczegółowe?

Błędy w formułowaniu celów:

- cele w języku naukowym, których uczeń nie rozumie
- cele, które nie rozbudzają ciekawości poznawczej uczniów
- cele, które nie są związane z tematem
- zbyt dużo celów do osiągnięcia.

Określenie sposobu pracy na lekcji

Wybór form aktywności ucznia na lekcji powinien być adekwatny do jego sposobu uczenia się. Uczeń, uczy się nie tylko przez przyswajanie wiadomości, ale też przez odkrywanie, działanie i przeżywanie.

Systematyka metod według W. Okonia⁹

Sposoby uczenia się	Metody kształcenia	Składniki treściowe	Postawy	Strategia działania	Intencja pytań sprawdzających ucznia
PRZYSWAJANIE	Podające	Opisowe	Receptywna	Informacyjna „I”	Co wie i jak zapamiętuje?
ODKRYWANIE	Problemowe (poszukujące)	Wyjaśniające	Badawcza	Problemowa „P”	Co umie i jak rozumie?
PRZEŻYWANIE	Ekspozujące	Oceniające	Afektywna	Emocjonalna „E”	Co przeżywa i jak wartościuje?
DZIAŁANIE	Praktyczne	Normatywne	Aktywna	Operacyjna „O”	Co potrafi i jak stosuje?

O wyborze metody nauczania przez nauczyciela powinien decydować między innymi: cel lekcji, wiek uczniów, liczebność klasy, czas zajęć dydaktycznych, etap rozwoju grupy, miejsce prowadzonych zajęć (klasa, teren), wielkość pomieszczenia klasowego, dostępność pomocy dydaktycznych, typ lekcji (wprowadzająca, sprawdzająca, podsumowująca), planowany efekt edukacyjny, ale też kompetencje nauczyciela pozwalające na określenie wad i zalet różnych metod prowadzenia zajęć.

Sprecyzowanie przez nauczyciela wymagań programowych, udostępnienie ich uczniom i rodzicom oraz stosowanie w pracy dydaktycznej to powinność każdego nauczyciela wynikająca z rozporządzenia dotyczącego ocenienia, klasyfikowania i promowania uczniów. Na wstępie warto opracować wymagania podstawowe i ponadpodstawowe. Następnie wśród nich wyłonić wymagania na poszczególne stopnie szkolne: **wymagania konieczne** (na ocenę dopuszczającą), **podstawowe** (na ocenę dostateczną), **rozszerzające** (na ocenę dobrą), **dopełniające** (na ocenę bardzo dobrą) i **wykraczające** (na ocenę celującą). Warto, aby tak przemyśleć wymagania, aby na poziomie podstawowym obejmowały wiadomości i umiejętności całkowicie niezbędne do dalszego kształcenia., użyteczne w życiu pozaszkolnym, łatwe i przystępne dla ucznia. Dobrze sformułowane kryteria informują ucznia, czego i w jaki sposób ma się nauczyć i czego będzie wymagał nauczyciel. Aby były pomocne uczniowi w jego uczeniu się, muszą być jasne i konkretne.

Uczeń znający wymagania czuje się bezpiecznie, bo wie, czego może się spodziewać podczas sprawdzania wiedzy. Ponadto podczas uczenia się zwraca uwagę na to, co nauczyciel będzie oceniał, wie też, co powinno znaleźć się w jego pracy. Kryteria oceniania może ustalić sam nauczyciel lub zrobić to wspólnie z uczniami. Ich precyzyjne ustalenie jest także podstawą stosowania oceny koleżeńskej i samooceny ucznia.

Warto podkreślić, że wymagania programowe powinny być mierzalne, dlatego przy ich formułowaniu trzeba unikać określeń uczeń zna, wie, umie, rozumie.

Sprawdzenie stopnia osiągnięcia zakładanych celów to kluczowa czynność nauczyciela, która ukazuje skuteczność jego działań dydaktycznych na lekcji. Pozwala na zorientowanie się, jaki jest stan wiedzy uczniów po lekcji w porównaniu z ich wiedzą z początku lekcji, które zagadnienia wymagają jeszcze wyjaśnienia, jakie umiejętności należy jeszcze ćwiczyć.

Sprawdzenie stopnia osiągnięcia celów lekcyjnych może przyjąć różne formy, np. pytania o zrozumienie poszczególnych zagadnień, krótkiej kartkówki lub krzyżówki na zakończenie lekcji, rozmowy w parach uczniowskich o tym co było najważniejsze na lekcji. Można też zastosować technikę „kieszeń i szuflada” lub też technikę zdań podsumowujących, prosząc uczniów o dokończenie zdań:

- Dziś nauczyłem /am się.....
- Zrozumiałem/am.....
- Dowiedziałem/am się
- Odkryłem/am.....
- Wykonałem/am, że.....
- Wyjaśniłem/am.....

Dobór środków dydaktycznych

Środki dydaktyczne⁶ to przedmioty, które dostarczają uczniom określonych bodźców sensorycznych oddziałujących na wzrok, słuch, dotyk itp., ułatwiają im bezpośrednie i pośrednie poznawanie rzeczywistości.

Zgodnie z tą definicją do zakresu pojęcia środka dydaktycznego zalicza się:

- a) **treść konkretnego środka**, czyli komunikat, np. obraz filmowy,
- b) **podłoże materialne**, na którym została zapisana określona treść, czyli nośnik komunikatu, np. taśma filmowa,
- c) **środek przekazu** umożliwiający nadanie komunikatu odbiorcy, czyli urządzenie techniczne, służące do ożywienia komunikatu zapisanego na nośniku materialnym, np. projektor filmowy.

Ze względu na stopień złożoności dzielimy środki dydaktyczne na dwie grupy:

- środki proste – wzrokowe i słuchowe
- środki złożone – wizualne, audialne, audiowizualne.

Środki wzrokowe umożliwiają uczniom bezpośrednie poznawanie rzeczywistości – konkretnych rzeczy, zjawisk i procesów oraz poznanie pośrednie za pomocą modeli.

Przykładami prostych środków wzrokowych, np. na lekcji biologii, będą:

- okazy naturalne w środowisku
- naturalne okazy w sztucznym środowisku
- okazy spreparowane (preparaty mokre, okazy wypchane, szkielety, preparaty mikroskopowe)

- modele statyczne i dynamiczne (np. makiety, globusy)
- przyrządy służące do demonstracji, obserwowania, mierzenia
- obrazy statyczne (fotografia, rysunek)
- środki symboliczne – np. mapy, schematy, diagramy, wykresy itp.).

Przykłady złożonych środków wzrokowych (wizualnych)

ŚRODKI WIZUALNE	
MATERIAŁY WIZUALNE	URZĄDZENIA TECHNICZNE
- przeźrocza - obrazy odbite - folio- i fazogramy - filmy nieme - mikrofilmy - obrazy mikroskopowe	- diaskopy, rzutniki - episkopy, epidiascopy - grafoskopy (projektoskopy) - projektory filmowe - czytniki - mikroskopy

Środki słuchowe odgrywają rolę w kształtowaniu języka uczniów, wzbogacaniu wiedzy, kształtowaniu umiejętności i kultury muzycznej, rozwiązywaniu problemów czy eksponowaniu wartości.

Przykłady środków słuchowych:

- nagranie magnetofonowe
- nagrania płytowe
- audycje radiowe

Środki wzrokowo-słuchowe (audiowizualne) łączą obraz z dźwiękiem.

ŚRODKI AUDIOWIZUALNE	
AUDIOWIZUALNE MATERIAŁY DYDAKTYCZNE	AUDIOWIZUALNE URZĄDZENIA TECHNICZNE
- filmy dydaktyczne dźwiękowe - programy telewizyjne - nagrania magnetowidowe - CD – ROM	- diaskopy i magnetofony - projektory filmowe - telewizory - magnetowidy i telewizory - odtwarzacze, komputery

Spośród nowoczesnych środków dydaktycznych warto wyeksponować multimedia, czyli różne media (monitory, magnetowidy, głośniki, mikrofony, słuchawki, odtwarzacze płyt kompaktowych) połączone z urządzeniem sterującym, głównie komputerem. Nie sposób też pominąć obecnych w szkołach tablic multimedialnych.

Środki dydaktyczne pełnią ważne funkcje w procesie dydaktycznym, m.in. urozmaicają proces dydaktyczny, przyczyniają się do optymalizacji nauczania i uczenia się, rozwijają wyobraźnię, myślenie, wpływają na szybsze opanowanie wiadomości i umiejętności.

Można wyróżnić następujące funkcje środków dydaktycznych:

- poznawczą – dzięki środkom uczący się poznaje bezpośrednio określoną rzeczywistość
- kształcącą – sprowadza się do rozwijania zdolności poznawczych (spostrzegawczości, wyobraźni,

myślenia, pamięci) oraz kształtowania odpowiednich umiejętności i sprawności

- dydaktyczną – stanowią źródło wiadomości, ułatwiają ich zrozumienie, utrwalenie i sprawdzenie stopnia ich opanowania
- wychowawczą – pobudzają sferę emocjonalną, wywołują przeżycia, kształtują postawy.

Ważne, dla poprawy efektywności kształcenia jest również to, aby nauczyciele zdawali sobie sprawę z istnienia wielu **czynników blokujących uczenie się**.

Należą do nich czynniki tkwiące w uczniu, np. głód, choroba, zmęczenie, czynniki znajdujące się w otoczeniu, np. zimno w klasie, hałas za oknem, przeszkadzający kolega oraz czynniki przedmiotowe, np. niejasne instrukcje do zadań, zbyt łatwe lub zbyt trudne zadania. Na niektóre z czynników blokujących uczenie się nauczyciel nie ma wpływu, ale część z nich powinien zdiagnozować i wyeliminować.

Patryk Krzemiński
KPCEN we Włocławku

Bibliografia

1. Arends R.I., *Uczymy się nauczać*, WSiP, Warszawa.
2. Davis R.H., Lawrance T.A., Yelon S.L., *Konstruowanie systemu kształcenia: jak doskonalić nauczanie?*, PWN, Warszawa.
3. Gatto J.T., Jak oświata publiczna upośledza nasze dzieci i dlaczego? *Gazeta edukacyjna dla refleksyjnych pedagogów*, www.gazeta.edu.pl.
4. Bereźnicki F., *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Oficyna Wydawnicza IMPULS, Kraków.
5. Kruszewski K., *Sztuka nauczania*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
6. Kupisiewicz Cz., *Podstawy dydaktyki*, WSiP, Warszawa.
7. Niemierko B., *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, WSiP, Warszawa.
8. Niemierko B., *Pomiar wyników kształcenia*, WSiP, Warszawa.
9. Okoń W., *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa.
10. Raport z badań „Szkoła bez przemocy”, www.szkolabezprzemocy.pl/pliki/318-sbp2011-raport-glowny-calosc.pdf
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (DzU nr 83, poz. 562, z późn. zm.)

Jak obserwować lekcję języka obcego?

Bezpośrednią obserwacją realizacji przez nauczyciela statutowych zadań szkoły lub placówki jest m.in. obserwacja zajęć prowadzonych z uczniami lub wychowankami. Obserwacja lekcji stawia sobie za cel diagnozę efektów pracy nauczyciela w zakresie wybranych elementów procesu dydaktycznego, wychowawczego i opiekuńczego. Zarówno analiza i ocena zajęć, jak i wnioski dotyczą zazwyczaj problematyki zastosowanych przez nauczyciela metod i technik dydaktycznych, sposobów organizowania pracy, poziomu przygotowania do badań a także stopnia realizacji przyjętych celów. Zakłada się, iż omówienie wyników obserwacji powinno wzbogacać wiedzę i umiejętności zawodowe nauczyciela oraz dostarczać mu inspiracji do coraz lepszej, bardziej wydajnej i twórczej pracy.

Celem nadrzędnym obserwacji lekcji jest wspólna analiza przebiegu zajęć prowadząca do wyboru najlepszej drogi postępowania nauczyciela w dążeniu do rozwoju uczniów, zdobywania przez nich wiedzy, nabywania umiejętności oraz pożądaných postaw a także do ustalenia dalszej drogi rozwoju i doskonalenia

zawodowego nauczyciela. Należy podkreślić, iż tylko przemyślane i dobrze zaplanowane obserwacje mogą przynieść spodziewane efekty.

JAK POWINNA WYGLĄDAĆ ROZMOWA PRZEDOBSERWACYJNA?

Proponuję następujący schemat rozmowy przed obserwacją lekcji języka obcego:

1. Umieszczenie jednostki lekcyjnej w rozkładzie materiału opartym na programie nauczania języka obcego realizowanym przez nauczyciela.
2. Zakładane cele operacyjne i temat lekcji sformułowany w języku polskim dla osoby obserwującej zajęcia.
3. Poinformowanie obserwującego, o jaką wiedzę i umiejętności językowe uczeń wzbogaci się po przeprowadzonej lekcji.
4. Określenie przez obserwowanego metod, technik i formy pracy pod kątem realizacji celów lekcji (stosowność ich doboru).

5. Charakterystyka grupy językowej - możliwości intelektualne i percepcyjne uczniów, aktywność grupy w zajęciach, umiejętność samodzielnego wypowiedziania się w języku obcym, umiejętność formułowania reguł gramatycznych i wyciągania wniosków, umiejętność selektywnego wyboru informacji.

Obserwując lekcję języka obcego, możemy skoncentrować się na wielu elementach:

- typie interakcji pomiędzy nauczycielem, uczniem i materiałem dydaktycznym;
- narzędziu komunikacji, tj. czy jest nim język ojczysty czy nauczany język obcy (oraz czy użycie języka polskiego było celowe i uzasadnione);
- stosowanych metodach i technikach pracy na lekcji języka obcego
- realizacji celów lekcji określonych w rozmowie przedobserwacyjnej
- aktywności uczniów na lekcji
- ocenianiu uczniów na lekcji
- technikach poprawy błędów językowych
- wykorzystaniu różnorodnych pomocy dydaktycznych
- zachowaniu właściwej proporcji budowy jednostki lekcyjnej
- zachowaniu proporcji czasu mówienia nauczyciela i uczniów
- dostosowaniu tempa pracy do potrzeb i możliwości uczniów
- dyscyplinie pracy na lekcji
- celowości i doborze pracy domowej do lekcji
- poprawności językowej nauczyciela (w przypadku osoby obserwującej będącej nauczycielem tego samego przedmiotu).

Po ustaleniu, jakim głównym kategoriom obserwacji poddamy lekcję języka obcego prowadzoną przez nauczyciela, możemy do każdej z nich zastosować pomocnicze pytania.

PROPOZYCJE POMOCNICZYCH PYTAŃ DO WYBRANYCH KATEGORII OBSERWACJI

1. Interakcja pomiędzy nauczycielem, uczniem i materiałem dydaktycznym:

- Czy nauczyciel umie nawiązać kontakt z uczniami?
- Czy na lekcji języka obcego panuje odpowiednia atmosfera?
- Czy nauczyciel dostosowuje tempo zajęć do potrzeb i możliwości uczniów?
- Czy uczniowie aktywnie uczestniczą w poszczególnych ćwiczeniach?
- Czy uczniowie spontanicznie zabierają głos bez wskazywania nauczyciela na poszczególne osoby?
- Czy została zachowana właściwa proporcja czasu mówienia nauczyciela i uczniów?
- Czy nauczyciel pozwala uczniom na własne pomysły/ inicjatywy?

• Czy nauczyciel zezwala uczniom na porozumiewanie się między sobą?

• Czy nauczyciel daje uczniom czas na zastanowienie się nad odpowiedzią?

• Czy nauczyciel respektuje osobowość ucznia?

• Czy nauczyciel właściwie diagnozuje problemy językowe uczniów ?

• Czy nauczyciel stwarza sytuacje sprzyjające działaniu uczniów ?

• Czy nauczyciel wykorzystuje środki dydaktyczne do podniesienia motywacji i sprawności językowej uczniów?

• Czy na lekcji panuje właściwa dyscyplina pracy?

• Czy niektórzy uczniowie sami wyrażają chęć prezentacji wyników swojej pracy przed grupą?

2. Narzędzie komunikacji na lekcji języka obcego:

• Czy nauczany język obcy jest językiem komunikacji na lekcji?

• Czy polecenia nauczyciela są zrozumiałe dla uczniów?

• Czy wypowiedzi nauczyciela są zwięzłe i dostosowane do poziomu klasy?

• Czy nauczyciel wyjaśnia uczniom znaczenie słów?

• Czy nauczyciel w razie problemów dokładnie objaśnia zagadnienia uczniom?

• Czy nauczyciel stosuje na lekcji język ojczysty?

• Czy w przypadku, gdy nauczyciel stosuje na lekcji język ojczysty, użycie go jest celowe i uzasadnione?

• Czy nauczyciel poprawia błędy językowe uczniów?

• Czy nauczyciel zachęca grupę do poprawiania błędów koleżanek i kolegów?

3. Sposób prowadzenia lekcji:

• Czy nauczyciel nawiązał do poprzedniej lekcji?

• Czy nauczyciel stosuje różne metody nauczania na lekcji języka obcego?

• Czy uczniowie wykonując poszczególne zadania na lekcji pracują z wykorzystaniem różnych technik pracy?

• Czy nauczyciel stosuje różnorodne środki dydaktyczne na lekcji?

• Czy nauczyciel dokonuje oceny wiedzy i umiejętności językowych uczniów w trakcie lekcji?

• Czy nauczyciel zachowuje właściwą proporcję pomiędzy poszczególnymi fazami lekcji?

• Czy nauczyciel stosuje różne techniki poprawy błędów popełnianych przez uczniów?

• Czy zadana praca domowa została właściwie dobrana zgodnie z przeprowadzonym tematem lekcji?

JAK POWINNA WYGLĄDAĆ ROZMOWA POOBSERWACYJNA?

Omówienie obserwowanej lekcji może odbyć się w formie rozmowy bezpośredniej, alternatywnej,

modelowej lub oceniającej. W rozmowie bezpośredniej dyrektor szkoły obserwujący zajęcia udziela wskazówek nauczycielowi, który przeprowadził lekcję. W rozmowie alternatywnej obserwujący sugeruje nauczycielowi czerpanie wiedzy i umiejętności ze wskazanych mu innych modeli dobrego nauczania. Jeśli zaś obserwujący zajęcia przedstawia nauczycielowi gotowy model dobrego nauczania, mamy do czynienia z rozmową modelową. Rozmowa oceniająca polega z kolei na tym, że dokonuje się ewaluacji mocnych i słabych stron obserwowanej lekcji.

Rozmowa poobserwacyjna może łączyć w sobie elementy dwóch, trzech lub czterech typów rozmowy. Podczas przeprowadzania takiej rozmowy warto oddać inicjatywę nauczycielowi obserwowanemu po to, by:

- poznać jego opinię na temat obserwowanej lekcji
- dokonać samooceny tej lekcji (wskazał jej mocne i słabe strony)
- zbudować atmosferę dobrej współpracy pomiędzy obserwującym i obserwowanym
- uświadomić nauczycielowi obserwowanemu, że ich cel jest wspólny, a jest nim doskonalenie jakości nauczania.

Rozmowę pohospitacyjną można podzielić na trzy etapy: cele lekcji, organizacja lekcji języka obcego oraz postawa nauczyciela.

Cele lekcji omawiamy, uwzględniając takie aspekty, jak:

- odzwierciedlenie celu w sformułowaniu tematu lekcji
- uświadomienie uczniom celu operacyjnego
- cel operacyjny lekcji a program nauczania.

Przy omawianiu organizacji lekcji należy zwrócić uwagę na:

- zachowanie poszczególnych faz lekcji (rozgrzewka językowa, nawiązanie do poprzedniej lekcji, wprowadzenie nowego materiału, podsumowanie i wynikająca z przebiegu zajęć praca domowa)
 - zróżnicowanie środków dydaktycznych stosowanych na zajęciach
 - aktywizację uczniów (ich interakcje w grupie)
 - techniki pracy prowadzące do realizacji celu
 - właściwie zagospodarowany czas zajęć
 - rytm pracy dostosowany do poziomu uczniów.
- Ocena postawy nauczyciela na lekcji języka obcego powinna uwzględniać:
- kontakt z uczniami
 - tworzenie atmosfery współpracy
 - jasność i precyzję poleceń oraz sprawdzanie ich rozumienia przez uczniów
 - mobilizowanie uczniów do pracy i właściwe nagradzanie ich wysiłków
 - zapewnienie dyscypliny w sposób spokojny i godny

- minimalizowanie czasu własnych odpowiedzi na rzecz bardziej częstych i dłuższych wypowiedzi uczniów
- gestykulacja nauczyciela i właściwa donośność głosu.

Rozmowa poobserwacyjna może zakończyć się uwagami nauczyciela dotyczącymi zmian, jakich mógłby on dokonać, gdyby miał szansę przeprowadzić tę lekcję po raz drugi oraz przemyśleniami na temat własnej pracy.

Dobra znajomość procedury przeprowadzania obserwacji zajęć w szkole nie tylko przez dyrektora szkoły obserwującego zajęcia, ale także przez obserwowanego nauczyciela, eliminuje czynnik zaskoczenia i stresu, co w rezultacie podnosi efektywność obserwacji lekcji i pomaga osiągnąć obu stronom wspólny cel w odpowiedniej atmosferze pracy.

Wykaz literatury pomocniczej:

1. Dzierzowska I., Dyrektor w zreformowanej szkole, Wyd. CODN, 2000.
2. Elsner D., Doskonalenie kierowania placówką oświatową. Wokół nowych pojęć i znaczeń, Wyd. MENTOR, Chorzów 1999.
3. Encyklopedia pedagogiczna, red. W. Pomykało, Warszawa 1997.
4. Jak planować rozwój placówki oświatowej – Teoria i praktyka, red D. Elsner, Wyd. MENTOR, 2001.
5. Kordziński J., Hospitacja może być przydatna, Warszawa 2004.
6. Pasek A., Nadzór pedagogiczny, czyli jak dyrektor placówki oświatowej może skutecznie i twórczo sprawować nadzór pedagogiczny, Wyd. BEA – BLEJA, 2004.
7. Skuteczne zarządzanie szkołą podstawową i gimnazjum, praca zbiorowa pod red. J. Kordzińskiego, Wyd. Verlag Dashöfer, Warszawa 2003.
8. Szubański R., Nadzór pedagogiczny sprawowany przez dyrektora szkoły, Wyd. Szkolne PWN, 2000.
9. Wlazło S., Mierzenie jakości pracy szkoły, Wyd. MarMar, 2001.

Zapraszamy do współpracy!

Redakcja naszego czasopisma serdecznie zaprasza do jego współtworzenia.

Czekamy na artykuły, sprawozdania z ciekawych działań, fotoreportaże...

Materiały prosimy przysyłać drogą elektroniczną na podane w stopce adresy e-mailowe.

Chętnie opublikujemy wszelkie formy rozważań mieszczące się w kręgu edukacji i wychowania.

Sposoby wykorzystania najnowszych metodologii literaturoznawczych w nauczaniu języka polskiego (poziom ponadgimnazjalny)

Nieustannie od wielu lat toczy się dyskusja zarówno akademicka, jak i szkolna nad sposobem obecności tekstu literackiego w nauczaniu. Zapewne będzie ona jeszcze długa i burzliwa. Taka prognoza nie została wywiedziona ze zwykłego pesymizmu, ale raczej ma umocowanie naukowe. Wynika bowiem ze zmieniających się historycznie koncepcji dzieła literackiego i wyznaczanych przez nie metod jego badania oraz funkcji jakie przypisuje się literaturze.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego na przykład mimo obecnej wówczas w europejskiej nauce o literaturze fenomenologii i strukturalizmu, w polskich szkołach była ona traktowana jako nośnik treści patriotycznych. Należy to tłumaczyć sytuacją zewnętrzną wobec literatury i literaturoznawstwa. Chodzi o warunki, w jakich znalazł się kraj po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku i o nowe pojawiające się zagrożenia zewnętrzne. Po II wojnie światowej, w związku z ukształtowaniem się nowego porządku w Europie, literatura polska, szczególnie po 1949 roku, stała się politycznie wyraźnie zaangażowana. Natomiast po 1956 roku mogła już nieco swobodniej pełnić właściwą jej funkcję estetyczną i podejmować refleksję nad człowiekiem i jego życiem w różnych wymiarach, co wpłynęło także na sposób obecności dzieła literackiego w nauczaniu języka polskiego oraz na intensywniejszy rozwój polskiej myśli literaturoznawczej pod koniec lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku. Dodatkowym bodźcem stał się też nieco łatwiejszy dostęp do myśli europejskiej. W ten sposób dotarł do nas, wielokrotnie już przekształcany, strukturalizm. To pod jego wpływem uczeni utworzyli polską szkołę teorii komunikacji literackiej, zajmującej się na przykład obrazem odbiorcy projektowanego wpisanego w dzieło literackie, a nieco później Janusz Sławiński sformułował,

przeznaczoną również na użytek szkolny, „sztukę interpretacji”¹. Zgodnie z nią praca nad dziełem literackim przebiega etapowo: opis, analiza, interpretacja, wartościowanie. Korzystały z niej zarówno środowiska naukowe, jak i szkoły - oczywiście adekwatnie do możliwości uczniów.

Sprawa nieco się skomplikowała po 1989 roku – nastał wówczas czas reformowania wszystkich dziedzin życia, także i szkolnej dydaktyki. Dodatkowo zaczęły docierać do nas z zagranicy nowe koncepcje dzieła literackiego i związane z nimi metodologie. Zmiany w szkole zaczęto od wprowadzenia w 1990 roku nowego programu nauczania, a z nim bardziej odpowiadającej duchowi przemian listy lektur. To zaś zapoczątkowało, trwającą do dziś, dyskusję nad sposobami obecności utworów literackich w szkole na różnych poziomach edukacyjnych. Nie sposób przywołać tu wszystkich propozycji. Warto jednak przypomnieć, że ich nadrzędnym hasłem było odrzucenie „dydaktyki uproszczonego literaturoznawstwa”². Jest to niewątpliwie ważne i potrzebne. Uczniowie przecież nie są badaczami literatury w miniaturze i nie muszą podążać za wyrastającymi, szczególnie w ostatnich latach jak grzyby po deszczu nowymi teoriami. Co innego nauczyciel – dbając o profesjonalizm, zapoznaje się z tym, co nowe, czy to poprzez własną lekturę, czy różnego rodzaju kursy. Pytanie jednak, czy zdobytą w ten sposób wiedzę powinien przekładać w prosty sposób na działalność dydaktyczną? Z uczniami wszak nie będzie prowadził badań psychoanalitycznych czy kulturowych dzieła literackiego. One bowiem wymagają wieloletniego przygotowania specjalistycznego. Nie wskazują ich

¹ Zob. J. Sławiński., *Dzieło, język, tradycja*, PWN, Warszawa 1974.

² Zob. *Kompetencje szkolnego polonisty*, red. B. Chrzęstowska, Warszawa 1995.

także dyrektywy zawarte w dokumentach szkolnych. Podstawa programowa z 2012 roku dla IV etapu edukacyjnego chociaż nie wymienia bezpośrednio, w jaki sposób, przy pomocy jakiej metody uczeń ma poznawać tekst literacki, to z wprowadzenia do treści szczegółowych można wyczytać, iż pojawia się tu sugestia działań zgodnych z wymienianą już „sztuką interpretacji” Sławińskiego. Autorzy bowiem mówią o konieczności wykonywania dwóch działań: „uczeń stosuje w analizie podstawowe pojęcia z zakresu poetyki, w interpretacji wykorzystuje wiedzę o kontekstach” (podkreśl. A.S.). Jeszcze wyraźniej widać związku szkolnej dydaktyki z propozycją tego badacza, gdy spojrzysz się do treści szczegółowych, które zostały podzielone na wskazane przez uczonego etapy pracy nad utworem literackim. Jednocześnie znalazła tam swoje miejsce, mająca źródła w literaturoznawstwie, przeniesiona na grunt szkolny przez Stanisława Bortnowskiego, metoda słów-kluczy. W tej sytuacji może warto wrócić do znanych od końca lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku propozycji tego autora zawartych w książce *Jak uczyć poezji*³. Nie jest to propozycja powrotu do przeszłości, ale tylko sugestia skorzystania z tego, co sprawdzone. Pamiętać musimy, że metodologia badań literackich to nie jest to samo, co metodyka. Ta druga może, a nawet powinna, korzystać ze zdobyczy tej pierwszej, ale niemożliwe jest jej proste przeniesienie na grunt szkolny. Uczeń to nie badacz literatury, a jej odbiorca. Tu jednak rodzi się kolejna wątpliwość: **Czy mając przygotować młodego człowieka do odbioru różnych tekstów kultury, nie powinniśmy spróbować wykorzystać w edukacji tego, co przynosi nauka?** Oczywiście odpowiedź będzie twierdząca. **Pytanie tylko, jak to zrobić.**

Na szczęście naprzeciw oczekiwaniom wyszli autorzy podręczników szkolnych. W jednym z nich zostały zamieszczone fragmenty dwóch artykułów napisanych przez badaczy literatury w duchu najnowszych tendencji literaturoznawczych. Jeden autorstwa Jana Tomkowskiego *Neurotyczni bohaterowie Prusa* jest fragmentem studium *Mój pozytywizm*, w którym autor, szukając formuły interpretującej wiek XIX, wykorzystał osiągnięcia psychoanalizy⁴. W udostępnionym uczniom fragmencie stara się on udowodnić, iż Wokulskiego nęka neuroza. Na zakończenie cyklu lekcji poświęconych powieści Prusa (przypomnijmy: lektura obowiązkowa) warto spojrzeć na nowocześnie, inne od powielanego przez lata, odczytanie *Lalki*. Następnie zdobytą wiedzę można wykorzystać w czasie powtórek czy analiz porównawczych i spróbować odnaleźć w bohaterach preromantycznych czy

romantycznych (Werter, Gustaw z IV cz. *Dziadów*, Konrad z III cz. *Dziadów*, Kordian) wskazane przez Tomkowskiego cechy neurotyczne: stosunek do prestiżu, poczucie wyjątkowości, skoncentrowanie się na celach bez liczenia się z warunkami, obsesyjne porównywanie się z innymi, potrzeba wyróżniania się, pogoń za wyjątkowością, chęć dominacji czy wręcz triumfowania, pozbawienie intencji ludycznej (neurotyk nie potrafi się bawić) i poczucia humoru, pragnienie czy wręcz poszukiwanie śmierci, neurotyczna potrzeba miłości (nie małżeństwa, a miłości odczuwanej jako wszechogarniającego ogromnego uczucia, niemającego odpowiednika w typowych relacjach damsko-męskich). Później zaś ta wiedza może być wykorzystana w klasach rozszerzonych podczas pracy nad fragmentami *W poszukiwaniu straconego czasu* Marcela Prousta, gdzie uczniowie powinni (zgodnie z poleceniem znajdującym się pod tekstem) dostrzec cechy neurotyczne w przedstawieniu miłości Swann⁵. Propozycja Tomkowskiego wydaje się ciekawa i uzasadniona, gdyż pozwala ona w przypadku Wokulskiego dodać coś nowego do objaśniania jego zachowań, a nie ograniczać się, jak to dotychczas było, tylko do wykorzystania konwencji – romantycznej czy pozytywistycznej. Nie można jednak zapomnieć o czyhającym tu na uczniów niebezpieczeństwie prostego psychologizowania. Młodzieży przecież nie wolno wchodzić w rolę psychologa czy psychiatry i stawiać diagnoz. Tu więc pojawia się kolejna przestrzeń do zagospodarowania przez nauczyciela: uświadomienie wychowankom, że ludzkie zachowania często są motywowane wewnętrznie, ale aby dokonywać ostrych klasyfikacji, trzeba mieć fachowe kompetencje. Takie zaś stanowisko będzie młodzieży już potrzebne w czasie poznawania kolejnej epoki literackiej. Nie można przecież mylić spleenu, melancholii czy postawy dekadencej z depresją – to przecież termin medyczny.

Drugą propozycją zamieszczoną w tym samym podręczniku jest fragment pracy *Damy, rycerze i feministki. Kobiety dyskursu emancypacyjnego w Polsce* autorstwa znanej działaczki ruchu feministycznego Sławomiry Walczewskiej. W udostępnionym młodzieży fragmencie autorka daje, w porządku chronologicznym, przegląd relacji damsko-męskich opisanych przez ideał damy i rycerza. Zamyka go przywołanie napisu znajdującego się na murach Stoczni Gdańskiej w czasie strajku 1980 roku: „Kobiety nie przeszkadzajcie nam, my walczymy o Polskę”. W ten sposób autorka pokazała, że obecny w polskiej kulturze ideał damy i rycerza przetrwał mimo zmiany statusu społecznego kobiety. Ten sposób spojrzenia na relacje kobiety i mężczyzny można wykorzystać w czasie czytania w zasadzie wszystkich

³ Zob. S. Bortnowski, *Jak uczyć poezji*², Warszawa 1998.

⁴ Zob. D. Chemperek, A. Kalbarczyk, D. Trzeźniowski, *Zrozumieć tekst, zrozumieć człowieka*, 2.1, Warszawa 2013. s. 332-335.

⁵ Zob. Tamże, 2.2, s. 208.

tekstów literackich zajmujących się tym motywem. W takim samym kluczu również można czytać dzieła malarskie. Można też zainicjować dyskusję z uczniami na temat obecnego (postmodernistycznego) modelu relacji damsko-męskich⁶.

Nieco inaczej proponują wykorzystać najnowsze zdobycze naukowe autorzy podręcznika *Ponad słowami*. Przywołują oni fragment *Wstępu do psychoanalizy* Zygmunta Freuda, a następnie pokazują, jak można jego ustalenia wykorzystać w odczytaniu *Płonącej ży-*

rafy Salvadora Dali. Zwracają uwagę (niestety sygnałnie) na konieczność znajomości ustaleń Freuda przy czytaniu powieści Marii Kuncewiczowej czy opowiadań Jarosława Iwaszkiewicza⁷.

Po przejrzeniu podręczników należy z optymizmem stwierdzić, iż nie jest źle. Polska szkoła nie zatrzymała się na obowiązującym przez lata strukturalizmie połączonym z interpretacją biograficzno-genetyczno-historyczną, ale w mądry sposób łączy zdobycze przeszłości z tym co najnowsze.

⁶ Przygotowując się do takiej dyskusji można skorzystać z: W. Klimczyk, *Erotyzm ponowoczesny*, Kraków 2008.

⁷ M. Chmiel, E. Mirkowska-Treugutt, A. Równy, *Ponad słowami*, Warszawa 2013, s. 100, 107, s. 112.

Dominika Warska

Zespół Szkół Mechanicznych Elektrycznych i Elektronicznych w Toruniu

K jak kreatywność

Siedzą, patrzą, czekają aż coś powiem. Jeszcze któryś szura nogami, inny poprawia zeszyt, żeby równo z książką leżał na ławce. Ktoś gmera w kieszeni, ponoć chowa telefon, inny patrzy przez okno. Oto oni – 23, 27, czasem aż 34 w jednej klasie. Moi uczniowie. Mam ich zainteresować językiem polskim na tyle, żeby... ich zainteresować. Żeby przychodzili na moje lekcje, uczestniczyli w nich i jeszcze, żeby coś im w głowach

zostało. Jak to zrobić? Nie ma gotowej recepty na to, jak prowadzić „superlekcje” i pewnie nigdy nie będzie.

I dobrze, bo jak nasze doświadczenie życiowe podpowiada – jednemu lekarstwo pomaga, a innemu szkodzi.

Oczywiście, moim nauczycielskim obowiązkiem jest realizowanie podstawy programowej, ponieważ tego oczekuje ode mnie system edukacji, dyrektor szkoły, w której uczę, rodzice ucznia i pewnie sami uczniowie. I z tego obowiązku systematycznie się wywiązuję, przy okazji kserując setki dodatkowych

materiałów, włączając filmy do lekcji, omawiając reprodukcje dzieł malarskich, czytając na głos fragmenty lektur, pracując z tekstami źródłowymi, czasownikami operacyjnymi, ćwicząc pisanie rozprawek. Jednocześnie gdzieś z tyłu głowy nieustannie rozbrzmiewają mi słowa Jose Silvy: *Każde dziecko rodzi się genialne, a potem idzie do szkoły*. Nie chcę, żeby moi uczniowie popadli w rutynę życia szkol-

nego, a przez to ztraćili swój geniusz, żyli od lekcji do lekcji, stosowali w praktyce zasadę „cztery razy Z” - zakuć, zdać, zapomnieć, a przy okazji zdać do następnej klasy. Co

chcę w zamian? Chcę, żeby byli kreatywni; żeby potrafili przetwarzać informacje, które do nich docierają nieraz w nadmiernych ilościach; żeby potrafili i nie bali się mówić; żeby mieli własne zdanie; żeby umieli pracować w grupie.

Materiały, które pomagają mi w pracy z uczniami, nie wymagają dużych nakładów finansowych. Nie kupuję specjalistycznych książek, w których podane jak na tacy ćwiczenia nie zawsze sprawdza-

**Nie chcę, żeby moi uczniowie popadli w rutynę życia szkolnego, żyli od lekcji do lekcji i stosowali w praktyce zasadę „cztery razy Z”(...)
Mój uczeń powinien mówić, przetwarzać informacje, być kreatywny...**

ją się w mojej szkolnej rzeczywistości. Mam parę własnych patentów, które z powodzeniem stosuję w swojej pracy. Oto kilka pomysłów, jak na lekcjach polskiego wykorzystać rzeczy, które z językiem polskim nie kojarzą wcale.

Mój uczeń ma mówić:

- Kalendarzyki kieszonkowe z wizerunkami zwierząt. Są na nich koty, psy, żaby, rysie, delfiny, wydry. Różne ich ujęcia – w wodzie, z piłeczką, na trawie, w koszyku. Proszę uczniów, żeby każdy wybrał sobie jeden kalendarzyk, a następnie zadaje pytania: *Co skłoniło Cię do wyboru tego obrazka? W jaki sposób czujesz się związany ze zwierzęciem z Twojej karty? Co ono mówi o Tobie?* Uczniowie odpowiadają krótko i zwięźle, uczą się precyzować swoje myśli, dobierać odpowiednie słownictwo w odniesieniu do obrazka, który właśnie trzymają w swoich rękach.

- Gra DIXIT, a właściwie tylko same karty do gry, na których kolorowe, baśniowe obrazki pobudzają wyobraźnię. Uczniowie mogą opowiedzieć w pięciu zdaniach historię związaną z obrazkiem, uzasadnić dlaczego wybrali taką, a nie inną kartę, opowiedzieć o uczuciach, które im towarzyszą. Niech to będzie wypowiedź krótka, dwa, trzy zdania. I niech mówi każdy, nawet ten, który zwykle siedzi cicho jak mysz pod miotłą. Na ustnej maturze z polskiego siedzieć cicho nie będzie!

Mój uczeń ma przetwarzać informacje:

- *Confiteor, orientalizm, antropomorfizm, sacrum i profanum* – im więcej egzotycznych nazw, tym lepiej. Uczniowie niekoniecznie muszą znać ich znaczenie, wtedy łatwiej jest im puścić wodze fantazji, gdy rysują w zeszytach od polskiego *paralelizm, oksymoron, egzystencjalizm*. Można również poprosić o narysowanie wiersza pt. *Daremne żale Asnyka, Burzę A. Mickiewicza*. Liczy się przekład słowa na obraz i inwencja twórcza ucznia.

- *Narysuj dom*. Nie jest ważne, jaki ma być ten dom: mały, duży, ze spadzistym dachem, na środku kartki. Dom to dom. Każdy ma inne o nim wyobrażenie. *Już? To przekaz swoją kartkę koledze, a rysunek, który otrzymałeś przemałuj na statek. Kie-*

dy skończysz, podaj kartkę sąsiadowi, a rysunek, który właśnie dostałeś przemień w suszarkę do włosów. Kartki krążą z rąk do rąk, a uczniowie przerabiają po kolei dom w suszarkę, potem w statek, w ciężarówkę, urodzinowy tort ze świeczkami, widok na górską halę i pasące się na niej owce. Elementy można dodawać i dodawać, najważniejszy jest sam proces twórczy.

Mój uczeń ma być kreatywny:

- Lila Prap napisała dla dzieci książkę pt. *Dla-*

czego morysy mają wąsy?

W niekonwencjonalny sposób daje odpowiedzi na dość zaskakujące pytania zadawane przez małe dzieci. *Dlaczego kangury mają torby? Dlaczego słon ma trąbę? Dlaczego krokodyle płaczą?* Kiedy zadaje pytania swoim uczniom, szukają na nie naukowych odpowiedzi, odwołując się do teorii ewolucji czy innych praw rządzących światem biologii. Tymczasem okazuje się, że zebrzy są w paski, bo nie mogą się zdecydować, czy chcą być czarne, czy białe, a lew nosi wielką grzywę, bo właśnie pożarł ostatniego fryzjera i teraz nie ma kto go ostrzyć.

Zabawa przednia, uczniowie czują się, jakby znowu mieli pięć lat, a przy okazji trenują umiejętność pisanie, na papier przelewają słowa, które gdzieś tkwią im w głowach.

- *Napisz pięć zdań na temat „Gdybym”.* *Opisz różnicę między prawym a lewym. Opisz swój ulubiony kolor bez nazywania go. Wyobraź sobie kolor, który nie istnieje i opisz go w kilku zdaniach. Jak smakuje woda?* – to kolejne propozycje pięciominutowych ćwiczeń, które zmuszają do kreatywnego myślenia. Ważne jest, aby uczniowie wiedzieli, że nie powinni używać wulgaryzmów ani pisać obraźliwych zdań. Jeśli im tego nie powiemy, ćwiczenie po prostu może się wymknąć spod kontroli!

To zaledwie kilka z propozycji, które z powodzeniem wykorzystuję na swoich lekcjach. A i jeszcze zrezygnowałam z zadań domowych, których i tak nikt nie odrabia. Wprowadziłam zadania rozwojowe. Niby to samo, ale coś innego. Pierwsze zadanie, które dostali brzmiało: *Co wydarzyło się w dniu, w którym się urodziłem.* Wkrótce zostaną z niego rozliczeni. Wiem, że wykonają je dobrze.

Fot. Dominika Warska

Coaching i tutoring – w stronę nowoczesnej pracy dydaktycznej

Trwa realizacja projektu systemowego *Coaching i tutoring – w stronę nowoczesnej pracy dydaktycznej*. Przedsięwzięcie Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu jest skierowane do nauczycieli języków obcych z naszego regionu. Dla uczestników projektu przygotowano bogatą ofertę seminariów, warsztatów, kursów doskonalących, studiów podyplomowych oraz wyjazdów zagranicznych.

NOWATORSKIE ROZWIĄZANIA

W projekcie biorą udział nauczyciele języków obcych szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa kujawsko-pomorskiego. Celem projektu jest podniesienie kompetencji zawodowych nauczycieli i jakości nauczania języków obcych z użyciem nowatorskich rozwiązań wpierających rozwój warsztatu zawodowego nauczyciela - metodą tutoringu i coachingu.

Tutoring to niezwykła metoda dydaktyczna, szczególnie skuteczna, jeśli chodzi o rozwijanie potencjału uczniów i motywowanie ich do samodzielnej pracy. Polega na regularnych spotkaniach nauczyciela z uczniem, podczas których uczeń pracuje pod kierunkiem tutora nad własnym rozwojem. Tutor potrafi trafnie rozpoznać potencjał ucznia, odkryć i jeszcze wzmocnić jego mocne strony i talenty, wspólnie wyznaczyć ścieżkę rozwoju naukowego, osobistego i społecznego, potrafi zmotywować ucznia do samodzielnej pracy i znajdować w niej obopólną radość. Dzięki bliskiej relacji ucznia i tutora tutoring pozwala na osiąganie lepszych rezultatów edukacyjnych i wychowawczych. Tutor daje to, czego zwykle nie mogą zapewnić masowe systemy edukacji: uważność na konkretnego ucznia i możliwość dostosowania ścieżki edukacyjnej do jednostkowych potrzeb ucznia.

COACH - TRENER

Coaching jest uznaną metodą wspierania rozwoju i skutecznym narzędziem zmian. Coaching wyko-

rzystywany w obszarze edukacji przeznaczony jest dla osób poszukujących nowoczesnych rozwiązań edukacyjnych. Program coachingu został przygotowany z myślą o osobach, którym zależy na rozwinięciu praktycznych umiejętności przyczyniających się do jakościowych zmian w obszarze nauczania języków obcych na każdym etapie edukacyjnym. W proces coachingu zaangażowane są dwie osoby – nauczyciel – uczestnik projektu i coach – trener jako osoba motywująca do wdrażania nowych rozwiązań. Praca metodą coachingu polega na regularnych spotkaniach z coachem, podczas których coach wspiera nauczyciela w jak najlepszym wykorzystaniu jego potencjału na drodze do osiągnięcia określonych kompetencji. Coach to doświadczony praktyk w zakresie metodyki nauczania języków obcych. Efektem pracy coacha będzie opracowany autorski program nauczania i zrealizowany Indywidualny Plan Rozwoju nauczyciela. Zindywidualizowane podejście to skuteczność coachingu, który bazuje na potrzebie dążenia do ciągłego rozwoju i chęci doskonalenia. Coaching pomaga w osiąganiu lepszych wyników w wykonywaniu powierzonych obowiązków zawodowych.

SUPERWIZJA

Nauczyciele uczestniczący w projekcie są objęci superwizją prowadzoną przez swoich coachów podczas realizowanych przez siebie zajęć pozalekcyjnych według autorskiego programu nauczania. W superwizji uczestniczą również inni nauczyciele - uczestnicy projektu - jako obserwatorzy. Działania te wzmacniają współpracę i wymianę doświadczeń pomiędzy uczestnikami.

Każdy nauczyciel w ramach projektu uczestniczy w dodatkowej formie wsparcia, czyli warsztatach metodycznych:

- w zakresie przygotowania autorskiego programu nauczania

- ewaluacji własnego warsztatu pracy, mając na względzie osiąganie efektów nauczania wyrażonych wynikami egzaminów zewnętrznych

- oceniania ucznia, by jak najefektywniej wspierać go w rozwoju (uczący zapoznają się z zasadami takiego oceniania i przygotowują się do stosowania ich w swojej pracy dydaktycznej)

- zagadnienia stosowania przez nauczycieli w praktyce szkolnej technologii informacyjno-komunikacyjnych, planowanie sposobów jej zastosowania dla własnego rozwoju zawodowego, w procesie dydaktycznym i w zakresie tutoringów.

KOMPONENT MIĘDZYNARODOWY

W ramach projektu każdy nauczyciel przeprowadza zajęcia z języka obcego obowiązującego w danej szkole. Zajęcia prowadzone są w oparciu o autorski program nauczania wypracowany na warsztatach metodycznych oraz w drodze konsultacji z coachem. Poprzez prowadzenie zajęć poza-

lekcyjnych nauczyciel ma możliwość w praktyce wykorzystać wiedzę zdobytą podczas warsztatów metodycznych i seminariów, sprawdzić, jak działa przygotowany autorski program nauczania, ma także możliwość poprzez superwizje coachów i innych nauczycieli ocenić swoje silne i słabe strony w procesie dydaktycznym.

Nauczyciele będący uczestnikami projektu otrzymali także szansę dofinansowania dodatkowego kursu doskonalącego, szkolenia podnoszącego kompetencje czy studiów podyplomowych.

W projekcie zaplanowano również zagraniczne wyjazdy studyjne do Niemiec, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii oraz Finlandii. Ich uczestnicy odwiedzać będą tamtejsze placówki oświatowe w celu wymiany doświadczeń w zakresie modelowych rozwiązań zastosowanych do nauczania języków obcych, które będą upowszechniane jako dobre praktyki na gruncie lokalnym.

PLATFORMA DLA JĘZYKOWCÓW

Ponadto uczestnikom projektu udostępniona zostanie platforma edukacyjna będąca bazą tematów, materiałów edukacyjnych i metodycznych, które będą stanowić wspólne zasoby do swobodnego wykorzystania przez tutorów w zależności od potrzeb podopiecznych i etapu współpracy. Zasoby platformy edukacyjnej będą wykorzystywane przez nauczycieli języków obcych, a po zakończeniu projektu zostaną udostępnione wszystkim nauczycielom szkół w regionie. Platforma posiadać będzie wewnętrzny panel dyskusyjny udostępniany tylko uczestnikom projektu, stwarzając im możliwość udzielania porad on-line.

Projekt jest realizowany przez Wydział Projektów Edukacyjnych i Stypendiów w Departamencie Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013.

Coaching i Tutoring w stronę nowoczesnej pracy dydaktycznej

Projekt skierowany do nauczycieli języków obcych szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z województwa kujawsko-pomorskiego

Adres:
Wydział Projektów Edukacyjnych i Stypendiów
Departament Edukacji i Sportu
Urząd Marszałkowski w Toruniu
ul. Św. Jana 1/3, 87-100 Toruń, p. 62B
kom. 795 572 088

Szczegółowe informacje:
www.kujawsko-pomorskie.pl / Edukacja / Coaching i Tutoring /
m.fialkowska@kujawsko-pomorskie.pl
j.przybyl@kujawsko-pomorskie.pl

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓŁNOŚCI

WOJEWÓDZTWO Kujawsko-Pomorskie

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

„Dobra praktyka najlepszym nauczycielem” - realizacja projektu unijnego

1 maja 2014 roku minęło 10 lat od włączenia Polski do Unii Europejskiej. Wiele dziedzin życia społeczno-gospodarczo-kulturalnego skorzystało z dofinansowania unijnego, dzięki czemu nastąpił ogromny rozwój.

W Polsce realizowanych jest wiele projektów współfinansowanych przez Unię Europejską.

Jednym z takich przedsięwzięć jest projekt „Dobra praktyka najlepszym nauczycielem”. Realizuje go Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku w partnerstwie z Gminą Miasta Włocławek - Urzędu Miasta Włocławek. Współfinansowany jest on ze środków Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego - Programu Operacyjnego: Kapitał Ludzki; Priorytetu III Wysoka jakość systemu oświaty; Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia i doskonalenia nauczycieli.

CEL GŁÓWNY PROJEKTU

Celem głównym projektu jest wdrożenie do końca 2014 roku modelowego programu praktyk pedagogicznych dla studentów specjalności nauczycielskiej, kierunku pedagogika Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku, realizowanego w wybranych placówkach oświatowych na terenie miasta Włocławka, którego efektem będzie lepsze przygotowanie kadry pedagogicznej i studentów do roli nauczyciela wychowania przedszkolnego/wczesnoszkolnego.

Modelowe praktyki pedagogiczne realizowane są w 10 placówkach oświatowych na terenie Włocławka w 5 szkołach podstawowych oraz w 5 przedszkolach publicznych, w tym w Przedszkolu Publicznym nr 36 z oddziałami integracyjnymi we Włocławku.

Placówki, które zostały wytypowane do udziału w projekcie, między innymi Przedszkole

Publiczne nr 36 z oddziałami integracyjnymi we Włocławku, to placówki o największym potencjale organizacyjnym i kadrowym, posiadające wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu praktyk, działające w różnorodnych warunkach (oddziały integracyjne, wczesne wspomaganie rozwoju, trudne środowiska). Te czynniki pozwalają studentom na zapoznanie się z wieloma aspektami pracy nauczyciela.

CELE SZCZEGÓŁOWE

1. Projekt zakłada stworzenie sieci 10 placówek oświatowych (5 szkół podstawowych, 5 przedszkoli publicznych) przygotowanych do realizacji programu praktyk oraz przygotowanie 40 nauczycieli do pełnienia roli opiekuna praktyk - jest to tzw. „profesjonalna sieć ośrodków ćwiczeń”. Wybór przedszkoli publicznych i szkół podstawowych wynika z nauczanych specjalności. Ośrodki ćwiczeń zostały wskazane przez organ prowadzący.

2. Poprawa jakości kształcenia praktycznego przyszłych nauczycieli poprzez zapoznanie grupy 120 studentów z przykładami nowoczesnych rozwiązań metodycznych oraz kształcenie umiejętności wychowawczych.

3. Wypracowanie wspólnych rozwiązań organizacyjnych podnoszących jakość praktyk pedagogicznych.

4. Intensyfikację współpracy podmiotów zaangażowanych w realizację praktyk poprzez organizowanie spotkań roboczych i panelowych.

5. Upowszechnianie zagadnień dotyczących praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu nauczyciela oraz przełamania stereotypu w edukacji poprzez organizację trzech konferencji tematycznych oraz warsztatów metodycznych.

**REALIZACJA PROJEKTU
W PRZEDSZKOLU PUBLICZNYM NR 36
Z ODDZIAŁAMI INTEGRACYJNYMI WE WŁOCŁAWKU**

W Przedszkolu Publicznym nr 36 z oddziałami integracyjnymi we Włocławku realizacja projektu rozpoczęła się od naboru odpowiednich nauczycieli na opiekunów praktyk studenckich. Nauczyciele zaangażowani w projekt to osoby posiadające status nauczyciela mianowanego i dyplomowanego, wykształcenie zgodne z przedmiotem praktyk, doświadczenie zawodowe, w tym w opiece nad praktykami.

Na początku wszyscy opiekunowie praktyk brali udział w szkoleniu „Realizacja projektów POKL. Priorytet III Działan 3.3. Poprawa jakości kształcenia. Poddziałanie 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli” oraz w szkoleniu organizacyjno-metodycznym dotyczącym „roli opiekunów praktyk”.

Następnym etapem była realizacja programu praktyk zgodnie z rozporządzeniem w sprawie standardów kształcenia nauczycieli oraz standardów kierunku pedagogika w wymiarze 200 godzin.

Pierwszym rodzajem praktyk realizowanych w Przedszkolu Publicznym nr 36 z oddziałami integracyjnymi we Włocławku były praktyki obserwacyjne. Odbýwały się w czasie trwania zajęć na uczelni w ustalonym dniu tygodnia. Tak było do 2013 roku, kiedy to praktyka obserwacyjna odbywała się w wymiarze 20 godzin w ciągu pełnego tygodnia zajęć.

Praktyka taka ma na celu zapoznanie studentów ze specyfiką funkcjonowania placówki.

W ramach praktyki w przedszkolu studenci:

1. Zapoznają się z charakterem pracy w placówce edukacji specjalnej, jej strukturą organizacyjną i programową.
2. Poznają stosowane w placówce metody dydaktyczne i wychowawcze.
3. Poznają zadania i obowiązki nauczycieli zatrudnionych w placówce.

Ten rodzaj praktyk umożliwia obserwację zajęć prowadzonych przez doświadczonych nauczycieli, kształtuje umiejętności analizy czynności dydaktycznych i opiekuńczo-wychowawczych nauczyciela prowadzącego zajęcia, wzbogaca wiedzę studenta odnośnie metodyki nauczania poszczególnych treści wynikających z podstawy programowej.

Praktyka obserwacyjna w Przedszkolu Publicznym nr 36 z oddziałami integracyjnymi we Włocławku odbywała się zawsze w grupie integracyjnej, gdzie studenci mieli możliwość konfrontacji różnych rodzajów, metod i form pracy z dziećmi zdrowymi oraz dziećmi z różnymi deficytami rozwojowymi.

Kolejnym rodzajem praktyki realizowanym w przed-

szkolu była praktyka ciągła.

Jest to rodzaj praktyki międzysemestralnej, która odbywa się w czasie wolnym od zajęć dydaktycznych na uczelni w placówce ćwiczeniowej.

Pod opieką nauczyciela przebywa jeden student. Praktyka ma charakter obserwacyjno-metodyczny w wymiarze 40 godzin, student samodzielnie prowadzi 35 godzin zajęć.

W ramach tej praktyki studenci obserwują zajęcia prowadzone w przedszkolach, sporządzają notatki i omawiają je z opiekunem praktyk. Uczestniczą w zajęciach prowadzonych przez nauczyciela danej grupy, wykorzystują wiedzę zdobytą podczas studiów do projektowania zajęć oraz, co najważniejsze, samodzielnie prowadzą zajęcia po wcześniejszym przygotowaniu scenariusza zgodnego z planem miesięcznym i uzyskaniu akceptacji nauczyciela. Na koniec omawiają z opiekunem praktyk prowadzone zajęcia.

Studenci poznają metody dydaktyczne i wychowawcze wykorzystywane przez nauczycieli do realizacji podstawy programowej. Biorą czynny udział w wykonywaniu różnego typu zajęć administracyjnych i organizacyjnych (wykonywanie pomocy dydaktycznych, uzupełnianie dziennika, kart obserwacji, przygotowanie zajęć dydaktycznych) oraz w różnego typu zajęciach w różnych porach dnia.

Studenci mają możliwość uczestniczenia w zebraniach, radach oraz uroczystościach wynikających z realizacji programu imprez placówki, aktywnie włączając się w ich przygotowanie.

W naszym przedszkolu mieli możliwość uczestniczenia w czasie odbywania praktyk ciągłych w każdej grupie wiekowej. Czterech opiekunów praktyk przybliżyło pracę w grupach masowych i integracyjnych.

Ostatnim rodzajem praktyk, które odbywały się w Przedszkolu Publicznym nr 36 z oddziałami integracyjnymi we Włocławku w ramach projektu „Dobra praktyka najlepszym nauczycielem” jest praktyka obserwacyjno-metodyczna.

Odbýwa się ona w czasie trwania zajęć na uczelni w semestrze letnim. Grupy studentów mają praktykę w wymiarze 30 godzin dydaktycznych: 5 godzin przeznaczonych jest na obserwację zajęć prowadzonych przez opiekuna praktyk, 25 student przeprowadza samodzielnie w formie zajęć dydaktycznych, pracy indywidualnej lub pracy z grupką dzieci.

**REALIZACJA PRAKTYKI CIĄGŁEJ W GRUPIE
INTEGRACYJNEJ W PRZEDSZKOLU PUBLICZNYM NR 36
Z ODDZIAŁAMI INTEGRACYJNYMI WE WŁOCŁAWKU –
SPOSTRZEŻENIA OPIEKUNA PRAKTYK**

Praktykantka, przyszły nauczyciel przychodzi do przedszkola czy szkoły z pewnym zasobem wiedzy

i wyobrażeń o swojej przyszłej pracy. Często są one odmienne od rzeczywistości.

Jaka powinna to być osoba? Przede wszystkim ciekawa, interesująca, zdolna polubić dzieci, podzielić się swoimi umiejętnościami. „Postać żywa, człowiek przekonany o tym, że świat stworzony jest po to, by go chwycić i chcący, by dzieci ten świat przyswoiły” (s.15 D. Chavval, A-M Cassanova. Podręcznik przedszkolaka Wydawnictwo Cykady 1998 Warszawa).

Rola nauczyciela w przedszkolu jest szczególna. Ma on pokazać, wyjaśnić, nauczyć, ale też i zapewnić bezpieczeństwo. Często praktykanci nie zdają sobie sprawy ze swojego wpływu na dzieci. Nie do końca rozumieją, że są przez najmłodszych bacznie obserwowani, naśladowani i akceptowani bądź nie. Swoim zachowaniem mogą zachęcić do naśladowania, ale i też zrazić do pewnych rzeczy na wiele lat. Nie bez znaczenia jest też fakt, że praktyki odbywają się tylko przez pewien czas. I często nie można naprawić już błędów. Ale można pozostawić po sobie dobre wrażenie, wspomnienie. A samemu też ma się szansę sprawdzenia, czy ten przyszły zawód jest dla nas właściwy.

Trzeba sobie zdawać sprawę, że rola nauczyciela nie kończy się na pracy z dziećmi, szczególnie w przedszkolach, ogromne znaczenie ma kontakt interpersonalny z osobami dorosłymi, rodziną oraz innymi pracownikami placówki. Należy starać się ułożyć te relacje jak najlepiej, bo przekłada się to na naszą satysfakcję i efekty pracy. Mimo że jest to trudne, warto skutecznie uczyć się porozumiewania z ludźmi, umieć ich wysłuchać, respektując ich poglądy i inny punkt widzenia.

W Przedszkolu Publicznym nr 36 z oddziałami integracyjnymi we Włocławku, praktykantki mają specyficzną możliwość zetknięcia się z różnymi problemami, praktyki bowiem odbywają się także w dwóch grupach integracyjnych. Dzieci w tych grupach są szczególnie wyczulone na pewne postawy i zachowania. Oczekują też większej troski i uwagi zarówno te ze specjalnymi potrzebami z racji ich typów niepełnosprawności, jak i te zdrowe, które również potrzebują akceptacji, zauważenia i docenienia.

Praktyki ciągłe są jak najbardziej dostosowane do życia przedszkola. Praktykantki przychodzą od rana, bywa, że są też w godzinach popołudniowych aż do zamknięcia.

A godziny pracy determinują rodzaj czynności, które należy wykonać. Do 13.00 realizowana jest podstawa programowa. To czas zajęć dydaktycznych i zorganizowanych z mowy, pojęć matema-

tycznych, gimnastyki, muzyki, plastyki czy elementów języka angielskiego, spacerów i zabawy na boisku przedszkolnym.

Po godzinie 13.00 zaś czas na zajęcia, zabawy kreatywne w małych zespołach, zabawy w teatr czy zabawy badawcze. To też czas na bliższy kontakt indywidualny z dzieckiem – na integrację, rozmowy, wspólne czytanie książek czy słuchanie muzyki.

W tym roku praktykantki miały też możliwość włączenia się w przygotowywanie uroczystości: „Pasowania na Przedszkolaka”, „Jasełek”, „Dnia Dziecka”, „Pikniku Rodzinnego” oraz w występy na „Scenie dla malucha”.

Przygotowanie dzieci do tych imprez to tylko część zadań, trzeba pomyśleć o strojach dekoracjach i wielu innych sprawach.

Do tej pory praktykantki wykazywały się dużą kreatywnością i mobilnością w dostosowaniu się do stawianych im zadań. Były pełne zapału, ciepła, lubiane przez dzieci, co dobrze rokuje na zawodową przyszłość.

PODSUMOWANIE

Realizacja tego projektu, poprzez dużą liczbę godzin odbywanych praktyk, pomaga studentom w dogłębnym poznaniu wad i zalet zawodu nauczyciela wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Pozwala poznać pracę na każdym etapie dnia i w każdej grupie wiekowej, z dziećmi o różnym poziomie rozwoju i z różnymi deficytami i niepełnosprawnościami rozwojowymi.

Nauczyciele zaangażowani w realizację projektu mają możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji, bogacenia doświadczenia zawodowego, uczestniczenia w konferencjach naukowych, w których udział biorą znane osobistości, m.in. prof. Jerzy Bralczyk, prof. Edyta Gruszczyk-Kolczyńska czy też prof. Zbigniew Kwieciński.

Kolejną istotną rzeczą, ważną w realizacji projektu jest ścisła współpraca pomiędzy placówkami ćwiczeniowymi a partnerami projektu: Urzędem Miasta Włocławek oraz Państwową Wyższą Szkołą Zawodową we Włocławku.

Przedszkole Publiczne nr 36 z oddziałami integracyjnymi we Włocławku jest placówką otwartą na wszelkiego rodzaju pomysły i projekty przyczyniające się do podniesienia poziomu kształcenia i dzielenia się wiedzą pedagogiczną z innymi.

Bibliografia:

1. Materiały informacyjne dotyczące realizacji projektu „Dobra praktyka najlepszym nauczycielem”
2. Encyklopedia Pedagogiczna, red. W. Pomykało, Fundacja Innowacje, Warszawa 1993

Ilona Zduńczuk

ambasador programu eTwinning województwa kujawsko-pomorskiego
KPCEN w Bydgoszczy

Program eTwinning – europejska społeczność szkolna

Program eTwinning wspomaga europejską współpracę szkół i przedszkoli realizowaną przy pomocy mediów elektronicznych. **Jest to edukacyjny program Unii Europejskiej, który promuje wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w szkołach europejskich.** Uczniowie i nauczyciele wykorzystują Internet we współpracy ponad granicami. Współdziałają, wymieniają się informacjami i materiałami do nauki.

W programie uczestniczą wszystkie państwa Unii Europejskiej oraz Turcja, Macedonia, Islandia, Norwegia i Szwajcaria, a w marcu 2013 roku dołączyły kraje Partnerstwa Wschodniego UE: Armenia, Azerbejdżan, Gruzja, Mołdawia, Ukraina oraz Tunezja.

W Polsce eTwinning rozwija się bardzo dynamicznie. Uczestniczy w nim już 24 939 nauczycieli z 10 623 szkół, które prowadzą projekty współpracy międzynarodowej. Z udziałem polskich nauczycieli zrealizowano **12 409 projektów, co plasuje nasz kraj na pierwszym miejscu w europejskich statystykach programu** (dane: maj 2014 r.) W naszym kraju program prowadzi Narodowe Biuro Kontaktowe Programu eTwinning, które działa na zlecenie Komisji Europejskiej i Ministerstwa Edukacji Narodowej w ramach Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji.

Do programu mogą się włączyć nauczyciele ze wszystkich przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych posiadających uprawnienia szkół publicznych i realizujących podstawę programową. eTwinning jest skierowany do przedszkolaków i uczniów w wieku 6-19 lat. Każdy nauczyciel uczący dowolnego przedmiotu, a także nauczyciel bibliotekarz lub pedagog może przystąpić do programu i realizować międzynarodowy projekt eTwinning wraz ze swoimi uczniami. Program pozwala na swobodny wybór tematu i działań, dowolne określenie czasu trwania projektu oraz podjęcie decyzji w sprawie liczby szkół partnerskich. Na bezpiecznej platformie internetowej partnerzy wymieniają się informacjami i materiałami, komunikują się za pośrednictwem poczty elektronicznej, wideokonferencji czy czatu. Mogą do tego wykorzystać kamerę, aparat cyfrowy oraz inne narzędzia i aplikacje internetowe. eTwinning zachęca do poznawania i wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) oraz aktywnych metod pracy z uczniem. Program wspiera rozwijanie kluczowych kompetencji. Projekty mogą dotyczyć różnorodnych tematów, łączyć w sposób innowacyjny problematykę

z różnych przedmiotów, pozwalając jednocześnie na wzbogacanie wiedzy ucznia zgodnie z podstawą programową.

eTwinning promuje także doskonalenia zawodowe nauczycieli. Oferuje im warsztaty, kursy e-learningowe oraz seminaria kontaktowe, podczas których uczestnicy wymieniają doświadczenia z kolegami z innych krajów i znajdują partnerów do współpracy.

Informacje o tych działaniach znajdują się na polskim portalu eTwinning www.etwinning.pl. Podczas różnych form doskonalenia zawodowego organizowanych przez eTwinning: nauczyciele zwiększają swoje umiejętności językowe, pedagogiczne, informatyczne.

Nauczyciele po zrealizowaniu ciekawych projektów eTwinning mogą ubiegać się o przyznanie Krajowych i Europejskich Odznak Jakości, a także zgłaszać je do ogólnopolskich i europejskich konkursów eTwinning.

Trzy najważniejsze cechy projektów eTwinning:

1. Wykorzystywanie **komputera, Internetu, oprogramowania, aparatu cyfrowego, kamery**, czyli narzędzi akceptowanych przez uczniów i wzbudzających ich entuzjazm.

2. **Języki obce** są konieczne do bezpośredniej komunikacji ze szkołą partnerską, a natychmiastowe korzystanie z wiadomości „lekcyjnych” wywołuje radość uczniów i zwiększa ich motywację do nauki.

3. **Temat projektu jest związany z podstawą programową** kilku dowolnych przedmiotów nauczanych w szkole, a **nauka** realizowana atrakcyjną metodą projektu edukacyjnego.

Informacje o rejestracji szkoły w Programie eTwinning na stronie www.etwinning.net

Koordynator regionalny – Violetta Tyborowska starszy wizytator Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy - 52 349 76 19, vtyborowska@bydgoszcz.uw.gov.pl

Ambasadorzy:

- trener warsztatów komputerowych: Małgorzata Garkowska, nauczycielka matematyki w Zespole Szkół nr 1 w Gołubiu Dobrzyniu - 693 072 869, gosiagarkowska@interia.pl

- trener warsztatów komputerowych: Dominika Giezek, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej nr 63 w Bydgoszczy - 602 699 576, dominikagiezek@gmail.com

- trener szkoleń promocyjnych Ilona Zduńczuk, nauczyciel konsultant Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy - 52 349 31 50, ilona.zdunczuk@cen.bydgoszcz.pl.

Zapraszamy do udziału w **programie eTwinning**. Stanowi on wzbogacenie oferty edukacyjnej, zwiększenie kompetencji językowych i umiejętności z zakresu TIK. W ramach współpracy europejskiej gwarantuje poznanie innych kultur.

Zapraszamy na bezpłatne szkolenia informacyjne

i warsztaty komputerowe, które organizujemy dla nauczycieli w Kujawsko-Pomorskim Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy oraz w szkołach dla rad pedagogicznych.

Kontakt: Ilona Zduńczuk - tel. 52 349 31 50, ilona.zdunczuk@cen.bydgoszcz.pl.

Alina Szałkowska

Rzecznik Prasowy ZUS Oddział w Bydgoszczy

ZUS poszedł do szkoły

W trzech bydgoskich szkołach ponadgimnazjalnych i jednej w Tucholi zakończył się pilotaż projektu edukacyjnego „Lekcja z ZUS”.

„Lekcje z ZUS” to autorski projekt Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, którego celem jest budowanie świadomości młodego pokolenia Polaków w zakresie ubezpieczeń społecznych, uczenie zasady solidaryzmu społecznego i dawanie praktycznej wiedzy przyszłym przedsiębiorcom.

– Niestety, wiedza młodego pokolenia Polaków na temat ubezpieczeń społecznych jest niewielka. Stąd pomysł Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, by przekazać młodzieży w przystępny sposób elementarną wiedzę z zakresu ubezpieczeń społecznych i przygotować ich do wejścia w dorosłe życie, gdzie na co dzień będą mieli do czynienia z tymi zagadnieniami jako przedsiębiorcy, ubezpieczeni lub świadczeniobiorcy – wyjaśnił Krzysztof Bułkowski Dyrektor Oddziału ZUS w Bydgoszczy.

Materiały dydaktyczne do „Lekcji z ZUS” powstały przy współpracy z metodykiem nauczania. Ilustracje do lekcji wykonali młodzi polscy rysownicy.

Pierwszy etap pilotażu projektu odbył się w październiku i listopadzie 2013 roku w dziesięciu szkołach Płocka, Radomia i Siedlec, zyskując pozytywną opinię nauczycieli i uczniów

Pod koniec marca 2014 roku rozpoczął się drugi – ogólnopolski – etap pilotażu projektu, w którym na terenie działania Oddziału ZUS w Bydgoszczy wzięły udział 4 szkoły:

- Zespół Szkół Licealnych i Agrotechnicznych z Tucholi
- Zespół Szkół Ekonomiczno-Administracyjnych z Bydgoszczy
- Zespół Szkół Handlowych z Bydgoszczy
- Zespół Szkół nr 4 z Bydgoszczy

Projekt realizowało czworo nauczycieli. Wzięło w nim udział 241 uczniów.

Pilotaż obejmował przeprowadzenie 4 lekcji z zakresu ubezpieczeń społecznych z wykorzystaniem opracowanych przez ZUS materiałów w postaci: zeszytu dla ucznia i zeszytu dla nauczyciela, prezentacji mul-

timedialnych, filmów, demo multimedialne Platformy Usług Elektronicznych i e-Płatnika.

Lekcja 1. „Świadomy zawsze ubezpieczony” obejmowała historię ubezpieczeń, wyjaśniała istotę ubezpieczeń społecznych, a także rolę i zadania ZUS.

Lekcja 2. „Płacisz i masz, czyli co Ci się należy, gdy płacisz składki” wyjaśniała, czym są ubezpieczenia społeczne, jakie są rodzaje ubezpieczeń społecznych i jakie świadczenia przysługują z tych ubezpieczeń.

Lekcja 3. „Emerytura – Twoja przyszłość w Twoich rękach” wyjaśniała, jak wygląda polski system ubezpieczeń społecznych, na czym polega zasada solidaryzmu społecznego, jakie zmiany wprowadziła reforma w 1999 roku, jakie były powody podwyższenia wieku emerytalnego.

Lekcja 4. „E-ZUS, czyli firma pod ręką” - wyjaśniała zasady obowiązujące przy rejestracji firmy w ZUS, rodzaje ubezpieczeń obowiązkowych i dobrowolnych dla przedsiębiorcy, zasady rozliczania składek na ubezpieczenia społeczne oraz działanie e-Płatnika.

Wyniki pilotażu świadczą o dobrym przyjęciu pomysłu ZUS. Zarówno nauczyciele, jak i uczniowie pozytywnie ocenili projekt i przygotowane materiały.

– Uczniowie byli bardzo zadowoleni z otrzymanych zeszytów. Materiały przygotowane przez ZUS zostały dobrze ocenione zarówno pod względem przystępności treści, jak i ciekawej grafiki. Uczniowie cieszyli się, że mogą je zabrać do domu i pokazać rodzinie – powiedziała Agnieszka Wojciechowska nauczycielka z ZSH.

– Każda z lekcji była ciekawa. Uczniowie chętnie angażowali się podczas tych zajęć. Omawiane tematy wywoływały dyskusje. Padło wiele ciekawych pytań – dodała Ewa Milewska nauczycielka z ZSEA.

– „Lekcje z ZUS” to doskonałe uzupełnienie wiedzy o ubezpieczeniach, przekazywanej uczniom na lekcjach przedsiębiorczości. Przygotowane przez ZUS materiały spowodowały wzrost zainteresowania uczniów naszej szkoły tematyką ubezpieczeń społecznych – poinformowała Beata Kwasigroch dyrektor Zespołu Szkół nr 4 w Bydgoszczy.

Zapraszamy dyrektorów szkół i nauczycieli do współpracy przy dalszej realizacji projektu edukacyjnego „Lekcja z ZUS”.

Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku Miejszem Odkrywania Talentów

*[...] mistrz nie jest kimś, kto czegoś uczy;
mistrz to ktoś, kto zachęca ucznia do dołożenia
wszelkich starań, aby odkrył to, o czym już wie.*

Paulo Coelho

Zagadnienie dotyczące pełnego wykorzystania potencjału twórczego dzieci i młodzieży oraz stwarzania warunków do harmonijnego rozwoju w szkole i poza nią stało się kluczowym zadaniem nauczycieli i wielu organizacji pozaszkolnych. Prowadzące swoją działalność edukacyjną od 1998 roku KPCEN we Włocławku jest organizatorem wielu różnorodnych przedsięwzięć mających na celu wspomaganie nauczycieli w odkrywaniu i rozwijaniu uzdolnień uczniów. W styczniu 2013 roku Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku uzyskało zaszczytny tytuł Miejsca Odkrywania Talentów nadawany instytucjom, które w szczególny sposób angażują się w prace związane z promowaniem i rozwijaniem uzdolnień.

Wiele z prowadzonych w naszym ośrodku działań ma charakter cykliczny. Należą do nich między innymi:

WARSZTATY AKTYWNOŚCI TWÓRCZEJ

Przedsięwzięcie organizowane od 2004 roku. Na warsztaty zapraszani są nauczyciele wraz z uczniami uzdolnionymi artystycznie, w tym również uczniowie niepełnosprawni.

Uczestnicy warsztatów aktywności twórczej 2014

Podczas zajęć uczestnicy poznają różne techniki malarstwa, rzeźby i rękodzielnictwa ludowego. Pracą uczniów kierują artyści i twórcy ludowi. Warsztaty stwarzają możliwość rozwijania uzdolnień plastycznych, które są kontynuowane w szkołach. W bieżącym roku szkolnym warsztaty aktywności twórczej poświęcone były magicznej sztuce składania papieru - orgiami. Ta pochodząca z Chin sztuka rozwija nie tylko zdolności manualne, ale również myślenie matematyczne. W zajęciach prowadzonych pod kierunkiem ekspertów swoje umiejętności doskonalili również nauczyciele.

INTEGRACYJNE PLENERY MALARSKIE

Organizowane od dziesięciu lat plenery skupiają dzieci i młodzież uzdolnioną artystycznie ze wszystkich typów szkół. Są to zajęcia odbywające się w ciekawych architektonicznie i przyrodniczo miejscach pod kierunkiem artystów pełniących rolę konsultantów. Plenery kończą się wystawą prac i rozdaniem nagród. Stanowią one okazję do rozwijania uzdolnień i talentów, a wystawy poplenerowe organizowane w naszym ośrodku służą promowaniu ich na szerszym forum.

WYSTAWY TWÓRCZOŚCI DZIECI I MŁODZIEŻY

Biblioteka Pedagogiczna będąca jedną ze struktur KPCEN we Włocławku, mając na celu promowania talentów oraz pasji uczniowskich, umożliwia chętnym nauczycielom i uczniom prezentację w *Galerii na Ścianie* twórczości plastycznej i fotograficznej. Cyklicznie organizowane są tu malarskie wystawy poplenerowe nauczycieli, laureatów konkursów, uczniów z różnych typów szkół oraz innych osób związanych z oświatą. W roku szkolnym 2013/2014 Biblioteka Pedagogiczna KPCEN wzbogaciła tradycyjną formę wystawienniczą o element multimedialności - wirtu-

alne ekspozycje prezentowane na naszych stronach internetowych. W bieżącym roku szkolnym zorganizowano 11 wystaw, na których prezentowane były prace dzieci z przedszkoli i szkół.

WIRTUALNY DZIEŃ ODKRYWANIA TALENTÓW

Aby umożliwić wymianę doświadczeń oraz promocję prowadzonych działań mających na celu rozwijanie uzdolnień, po raz pierwszy w naszym ośrodku 21 marca w Dniu Odkrywania Talentów na stronie internetowej KPCEN zaprezentowane zostały przykłady dobrych praktyk ze szkół i placówek naszego regionu. W przedsięwzięciu zaprezentowało się 5 przedszkoli, 8 szkół podstawowych i 5 gimnazjów. W formie zdjęć i krótkich opisów placówek przedstawiły różne działania ukierunkowane na rozwijanie uzdolnień.

Dzieci z przedszkola nr 19 we Włocławku

Uczniowie z Gimnazjum w Osięcinach podczas nauki filmowania

KONKURSY PLASTYCZNE

Już od dziesięciu lat KPCEN we Włocławku jest organizatorem konkursów plastycznych z okazji *Narodowego Dnia Życia*, których celem jest promocja uzdolnień i talentów uczniów zainteresowanych tematyką życia od poczęcia do naturalnej śmierci. Przedsięwzięcie ma zasięg ogólnokrajowy i skierowane jest do nauczycieli i uczniów wszystkich typów szkół.

Konkursy te corocznie cieszą się dużym zainteresowaniem. W bieżącym roku szkolnym wpłynęło 447 prac z przedszkoli, szkół podstawowych, gim-

nazjów oraz młodzieżowych i specjalnych ośrodków wychowawczych.

Celem konkursu plastycznego „Tuwim w oczach dziecka” było upowszechnienie twórczości J. Tuwima wśród dzieci przedszkolnych i uczniów klas I-III szkół podstawowych oraz umożliwienie prezentowania uzdolnień plastycznych dzieci na szerszym forum. Brało w nim udział 25 szkół i placówek województwa kujawsko-pomorskiego. Wpłynęło 139 prac.

TALENCIK 2014

Na początku czerwca zorganizowano we współpracy z KPCEN we Włocławku finał II edycji międzypreszkolnego konkursu „Talencik 2014”. Laureaci wyłonieni podczas eliminacji w poszczególnych przedszkolach zaprezentowali swoje osiągnięcia. Do udziału w konkursie przystąpiło 5 placówek. Przedszkole nr 32 we Włocławku, które zorganizowało wspólne działania i poprzez to promowało odkrywanie i rozwijanie uzdolnień najmłodszych dzieci, uhonorowane zostało przez KPCEN we Włocławku statuetką „Odkrywamy talenty”. Statuetkami nagrodzono również laureatów konkursu.

ORGANIZACJA I WSPÓŁORGANIZACJA KONKURSÓW

Jesteśmy organizatorami Literackiego Konkursu Języka Niemieckiego „Na Zachód od Odry” dla uczniów szkół podstawowych z Włocławka oraz regionu, którego V edycja odbyła się w bieżącym roku szkolnym.

KPCEN we Włocławku współpracuje ze Stowarzyszeniem Ojczyzny Polaszczyny z Wrocławia, które w sposób samoistny powstało po pierwszej edycji konkursu zorganizowanego z inspiracji profesora Jana Miodka przez nauczycieli metodyków z ośrodka metodycznego we Wrocławiu.

Konkurs *Ojczyzny Polaszczyny* ma kilka etapów. KPCEN we Włocławku jest koordynatorem etapu wojewódzkiego, a konsultanci naszego ośrodka pełnią rolę członków jury.

Jesteśmy współorganizatorami konkursu, który promuje wybitne postacie związane z naszym regionem - organizator Centrum Edukacji Młodzieży im ks. Jerzego Popiełuszki w Górsku.

Współorganizowaliśmy wraz z Gimnazjum nr 2 we Włocławku Międzyszkolny Konkurs Języka Niemieckiego „Mein Deutsch” dla uczniów klas VI szkół podstawowych oraz gimnazjów.

Pracujemy w Kapitulie Kujawsko-Pomorskiego Festiwalu Gimnazjalnych Projektów Edukacyjnych, którego pomysłodawcą i organizatorem jest Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Obejmujemy honorowym patronatem i przewodniczymy pracom komisji konkursów organizowanych przez szkoły i instytucje.

Wspomagamy organizację konkursów wojewódzkich przedmiotowych organizowanych przez Kuratora Oświaty, pełniąc funkcję wiceprzewodniczących komisji konkursowych.

Laureat konkursu „Talencik 2014” z Przedszkola nr 36 we Włocławku

KONKURS DLA NAUCZYCIELI ODKRYJ TALENT W SWOIM UCZNIU

W myśl zasady *do rozwoju ucznia zdolnego potrzebny jest zdolny nauczyciel* w naszym ośrodku odbyła się II edycja konkursu *Odkryj talent w swoim uczniu*. Celem tego przedsięwzięcia jest propagowanie innowacyjnych metod i form pracy z uczniami uzdolnionymi w szkołach i instytucjach je wspierających.

Uczestnicy przedstawili w formie prezentacji multimedialnych realizowane projekty edukacyjne, koła zainteresowań i zajęcia dodatkowe prowadzone z uczniami, których celem jest rozwijanie uzdolnień i zainteresowań uczniów.

Nagrodzone prace, jako przykłady dobrych praktyk, zamieszczone zostały na stronach internetowych KPCEN we Włocławku.

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI

Prowadzimy różnorodne formy doskonalenia dla nauczycieli pracujących nad odkrywaniem talentów i rozwijaniem uzdolnień. W roku szkolnym 2013/14 zrealizowane zostały szkolenia o następującej tematyce:

- *Szkoła wspierająca uzdolnienia*
- *Praca z dzieckiem - diagnoza problemu i planowanie pomocy*

- *Rozpoznawanie możliwości psychofizycznych i potrzeb rozwojowych uczniów*
- *Wspomaganie rozwoju dzieci w przedszkolu z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji*
- *Metoda projektu w przedszkolu i na etapie edukacji wczesnoszkolnej*
- *Metody aktywizujące dzieci w różnym wieku na zajęciach w świetlicy szkolnej*
- *Niekonwencjonalne metody nauczania języków obcych.*
- *Efektywne nauczanie języka obcego gwarancją sukcesu ucznia na egzaminie gimnazjalnym*
- *Rozwijanie kluczowych kompetencji określonych w podstawie programowej języka obcego*
- *Diagnoza predyspozycji ucznia do uczenia się.*

KONFERENCJA ODKRYJ TALENT W SWOIM UCZNIU – PRZYKŁADY DOBRYCH PRAKTYK

Podsumowaniem naszych działań w roku szkolnym 2013/14 była zorganizowana 24 czerwca konferencja *Odkryj talent w swoim uczniu – przykłady dobrych praktyk*. Podczas spotkania przedstawione zostały wnioski z ewaluacji zewnętrznej dotyczące pracy z dzieckiem/ucznikiem zdolnym w szkołach i placówkach w perspektywie wymagań nadzoru pedagogicznego. Zaprezentowano również prace nauczycieli nagrodzonych w konkursie *Odkryj talent w swoim uczniu*. Zachęcono uczestników do udziału w projekcie *Zdolni na start*, który realizowany jest przez Urząd Marszałkowski w Toruniu. Spotkanie uatrakcyjniły występy młodych artystów.

Praca nad odkrywaniem talentów i rozwijaniem uzdolnień ma charakter ciągły. Wymaga stosowania atrakcyjnych metod i form, które pozwolą na wydobycie potencjału z każdego ucznia. Działania podejmowane w przedszkolach i szkołach, wspierane przez ośrodek doskonalenia nauczycieli stanowią niezwykle cenne inicjatywy, które są inspiracją dla innych. Zasadnym staje się również organizowanie przez KPCEN imprez o szerszym zasięgu, które pozwalają uczniom i nauczycielom zaprezentowanie osiągnięć i promocję w środowisku oświatowym. Zachęcamy Państwa do odwiedzania naszych stron internetowych, na których publikujemy przykłady dobrych praktyk oraz aktywnego uczestnictwa w podejmowanych przedsięwzięciach dotyczących pracy z uczniem zdolnym.

Nagrody dla przedszkola i laureatów konkursu

Ochrona środowiska poprzez edukację

Ochrona środowiska poprzez edukację to cykliczne seminarium organizowane przez Departament Ochrony Środowiska pod patronatem Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego. W tym roku obchodziliśmy mały jubileusz, gdyż już po raz dziesiąty spotkali się nauczyciele, żeby pozyskać nową wiedzę z zakresu ekologii. Tym razem tematem przewodnim był „Nowy system gospodarowania odpadami komunalnymi”. Z kronikarskiego obowiązku chciałbym przypomnieć tematykę dotychczasowych spotkań:

- I - 2005 - Gospodarka odpadami
- II - 2006 - Koszty ochrony środowiska
- III - 2007 - Zrównoważony rozwój regionu w oparciu o program operacyjny
- IV - 2008 - Oszczędzam energię - chronię środowisko
- V - 2009 - Dostęp do informacji o środowisku
- VI - 2010 - Bioróżnorodność - zasoby przyrodnicze i środowiskowe w województwie kujawsko-pomorskim
- VII - 2011 - Zasoby wody a zjawiska ekstremalne
- VIII - 2012 - Aspekty społeczno-przyrodnicze budowy stopnia piętrzącego na rzece Wiśle poniżej Włocławka
- IX - 2013 - Wpływ energetyki gazowej na stan środowiska.

Seminaria te są organizowane z okazji Międzynarodowego Dnia Ochrony Środowiska, który przypada na piątego czerwca każdego roku.

Współorganizatorami tegorocznego seminarium byli Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Toruniu, Centrum Kształcenia Ustawicznego Toruński Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Toruniu oraz Rada Toruńska Federacji Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT. Seminarium zorganizowano przy wydatnej pomocy środków finansowych Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu.

W spotkaniu brali udział nauczyciele nauk przyrodniczych szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z województwa kujawsko-pomorskiego oraz uczniowie szkoły policealnej Zespołu Szkół Ochrony Środowiska w Toruniu.

Tegoroczne spotkanie można podzielić tematycznie na dwie części.

W pierwszej przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego i Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska omówili „Plan gospodarki odpadami

województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2012-2017 z perspektywą na lata 2018-2023” oraz kontrolę gmin w nowym systemie gospodarki odpadami.

Przedstawione referaty to:

- **Zasady nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w województwie kujawsko-pomorskim**

Dyrektor Departamentu Środowiska UM

Referat na ten temat wygłosiła Anna Walter Dyrektor Departamentu Środowiska Urzędu Marszałkowskiego. Omówiony został plan gospodarki odpadami województwa kujawsko-pomorskiego, zatwierdzony przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego 24 września 2012 roku.

Plan gospodarki odpadami naszego województwa zawiera:

- analizę aktualnego stanu gospodarki odpadami na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego
- prognozowane zmiany
- cele w zakresie gospodarki odpadami wraz ze wskazaniem terminów ich osiągnięcia
- określenie kierunków działań w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów
- określenie regionów gospodarki odpadami komunalnymi wraz ze wskazaniem gmin wchodzących w skład regionu
- wykaz regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych harmonogram planowanych działań
- informację o strategicznej ocenie oddziaływania planu gospodarki odpadami na środowisko
- określenie metod monitorowania działań

Podstawowym celem w zakresie gospodarowania odpadami powstającymi w sektorze komunalnym jest objęcie 100% mieszkańców województwa zorganizowaną zbiórką odpadów i wyeliminowanie niekontrolowanego wprowadzania odpadów do środowiska. Ponadto niezbędne jest rozszerzenie selektywnej zbiórki odpadów ze szczególnym uwzględnieniem odpadów komunalnych ulegających biodegradacji. W referacie omówiono także kierunki działań w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz kształtowania systemu gospodarowania odpadami. Ponadto przedstawiono działania edukacyjno-informacyjne dla społeczeństwa w zakresie gospodarki odpadami. Partnerami powyższych działań edukacyjno-informacyjnych będą placówki edukacyjne i organizacje pozarządowe.

Dowodem na działania edukacyjno-informacyjne jest zorganizowane seminarium.

• **Przestrzeganie przepisów znowelizowanej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach**

WIOŚ Marek Pawlik

Referat ten wygłosił Marek Pawlik z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Bydgoszczy oddział Toruń. Omówił w nim, jak wygląda przestrzeganie przepisów znowelizowanej ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach województwa kujawsko-pomorskiego, które oceniono na podstawie:

- wyników kontroli gmin
- analizy rocznych sprawozdań gmin z realizacji zadań w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi.

Cele wprowadzenia zmian:

- uszczelnienie systemu gospodarowania odpadami komunalnymi
- prowadzenie selektywnego zbierania odpadów komunalnych „u źródła”
- zmniejszenie ilości odpadów komunalnych, w tym ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska odpadów
- zwiększenie liczby nowoczesnych instalacji do odzysku, w tym recyklingu

- całkowite wyeliminowanie nielegalnych składowisk odpadów

- monitorowanie postępowania z odpadami komunalnymi przez właścicieli nieruchomości.

Druga część seminarium poświęcona była refleksji na temat tego, jak przebiega wdrażanie nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w wybranych gminach. Przykłady dobrych praktyk zostały przedstawione przez przedstawicieli gmin z terenu województwa kujawsko-pomorskiego, takich jak: Wąbrzeźno, Nakło nad Notecią, Toruń.

Przykłady dobrych praktyk w gminie Wąbrzeźno, zostały przedstawione przez Wojciecha Berezę, zastępcę Burmistrza Wąbrzeźna, który poinformował że przygotowanie do wdrożenia Nowego Systemu Gospodarowania Odpadami Komunalnymi zostały poprzedzone tematycznymi kursami i szkoleniami prowadzonymi wśród pracowników Urzędu Miasta W trzecim kwartale 2012 roku podjęto decyzję o wdrożeniu nowego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie miasta Wąbrzeźno od 1 stycznia 2013 roku i objęciu nim mieszkańców miasta oraz działających tam przedsiębiorców.

Nowy System Gospodarowania Odpadami Komunalnymi został poprzedzony akcją promocyjno-edukacyjną, w czasie której rozdano broszury informacyjne oraz zrealizowano serię materiałów filmowych.

Efekty wprowadzenia nowej ustawy w gminie Wąbrzeźno to ograniczenie masy odpadów komunalnych, ulegających biodegradacji, kierowanych do składowania (28,95%). Osiągnięty poziom recyklingu następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła (36,89%). Osiągnięto poziom recyklingu odpadów budowlanych i rozbiórkowych w wysokości 100%.

Następny przedstawiciel wskazujący przykłady dobrej praktyki w zakresie segregacji odpadów to Sławomir Napierała, Burmistrz Miasta i Gminy Nakło nad Notecią, który w swoim referacie przedstawił system selektywnej zbiórki odpadów w gminie Nakło nad Notecią opartej dla zabudowy jednorodzinnej - na systemie workowym, a dla zabudowy wielorodzinnej - na systemie minipszoków, tzn. *Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych*. Dla potrzeb PSZOK utworzono 10 obiektów na terenie gminy Nakło. Zakupiono wyposażenie specjalistyczne obiektów – utworzono nowe stanowiska pracy dające zatrudnienie 21 pracownikom na stanowisku „sortowacz” (minipszoki pracują w systemie dwuzmianowym). Wprowadzono analogowy system identyfikacji liczby odwiedzających i masy dostarczonych odpadów posegregowanych. Odpady z Gmina Nakło, Gmina Mrocza, Gmina Kcynia, Gmina Sadki są przewożone do zmodernizowanej stacji przeładunkowej odpadów komunalnych w Rozwarzynie. System się przyjął i mieszkańcy są zadowoleni.

Trzecim prelegentem pokazującym przykłady dobrej praktyki w zakresie zbierania, segregacji i utylizacji odpadów był Piotr Rozwadowski, prezes Miejskiego Przedsiębiorstwa Oczyszczania w Toruniu, który oprócz wskazania, jak była wprowadzana w Toruniu ustawa, pokazał również jej efekty ekologiczne w 2013 roku.

Do Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Toruniu (ZUOK) przyjętych zostało 43 274,2 Mg odpadów komunalnych z terenu Gminy Miasta Toruń oraz blisko 10 000 Mg z pozostałych gmin regionu toruńskiego:

- 100 % zmieszanych odpadów komunalnych zostało poddanych mechaniczno-biologicznemu przetworzeniu w ZUOK
- 2 832,1 Mg odpadów surowcowych przekazanych zostało do recyklingu
- osiągnięty poziom odzysku odpadów budowlanych 75,4 % (wymagany 36 %)
- osiągnięty poziom recyklingu to 16,4 % (wymagany 12 %)
- 2 179,4 Mg odpadów budowlanych poddanych zostało odzyskowi w ZUOK
- 7 386 Mg odpadów komunalnych ulegających biodegradacji złożonych na składowisku w ZUOK (dopuszczona 7 930,6 Mg)
- 1 515 Mg wytworzonego produktu kompostowania selektywnie zebranych odpadów zielonych i bioodpadów (środek poprawiający właściwości gleby).

Efekty tych poczyniń w Toruniu:

- zbieramy coraz więcej odpadów surowcowych
- coraz więcej mieszkańców segreguje odpady.

Konieczna jest jednak ciągła edukacja mieszkańców w zakresie selektywnej zbiórki poprzez różne formy działań edukacyjnych:

- zajęcia dydaktyczne prowadzone na terenie placówek oświatowych
- udział w imprezach ekologicznych takich jak, np. sprzątanie świata
- dostarczenie do wszystkich gospodarstw domowych ulotek informacyjnych dotyczących selektywnej zbiórki odpadów
- minimalizowanie objętości odpadów oraz dbałość o wystawianie zapełnionych worków
- wprowadzenie wyraźnych bodźców ekonomicznych promujących selektywne zbieranie odpadów
- zintensyfikowanie kontroli zbieranych na posesjach odpadów tak, aby dojść do standardu, że nie tylko w pojemnikach do selektywnej zbiórki są czyste surowce, ale że w pojemniku do odpadów zmieszanych są tzw. odpady resztkowe.

Działania, jakie poczyniły przedstawione gminy oraz osiągnięte efekty pokazują, że mogą być one przykładem dla innych w wprowadzaniu nowej zasady systemu gospodarowania odpadami komunalnymi.

Ostatnią prelekcję podczas spotkania to wygłosił Marek Bobeka, starszy specjalista w Departamencie

Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu. Jej temat to „CERREC – Centra Napraw i Ponownego Wykorzystania jako przykłady dobrych praktyk”.

Celem szczegółowym tego przedsięwzięcia było opracowanie narzędzi w celu wdrożenia sieci i centrów napraw oraz ponownego wykorzystania odpadów poprzez:

- wstępną selekcję na placu rozładunkowym
- naprawę i renowację
- sprzedaż w sklepie funkcjonującym w ramach działalności zakładu, gdzie powierzchnia handlowa podzielona jest na kilka sektorów w zależności od rodzaju sprzedawanych przedmiotów: meble i artykuły stolarskie, książki, zdjęcia, fotografie, tekstylia, drobne wyposażenie wnętrz (kuchni, salonów, sypialni, garderoby), elektryczne, AGD, RTV.

Projekt CERREC (Central Europe Repair & ReUse Center and Networks) jest realizowany z udziałem 10 partnerów międzynarodowych w tym województwa kujawsko-pomorskiego. W pracach nad programem partnerami lokalnymi są między innymi miasta: Toruń, Świecie, Nakło nad Notecią, Gmina Brodnica, UMK w Toruniu oraz różne przedsiębiorstwa w liczbie około dwudziestu.

Dawka wiedzy przekazanej podczas seminarium „Ochrona środowiska poprzez edukację” pozwoli uczestnikom przygotować odpowiednie scenariusze lekcyjne promujące i propagujące selektywne zbieranie odpadów, co w konsekwencji przyczyni się do podniesienia świadomości ekologicznej wśród uczniów, a przez nich wśród dorosłych.

Widok ogólny sali w czasie konferencji

Spotkanie cieszyło się dużym zainteresowaniem, o czym świadczyła liczna frekwencja. Każdy z uczestników otrzymał materiały konferencyjne w formie pisanej i elektronicznej. Zapraszamy już teraz wszystkich zainteresowanych ochroną środowiska na przyszłoroczne XI seminarium, które odbędzie się na przełomie maja i czerwca.

*Do opracowania tego materiału
wykorzystano materiały konferencyjne.
Zdjęcia: Witold Anusiak*

Ludzie na straży praw zwierząt

Od 2011 roku na terenie Bydgoszczy działa Stowarzyszenie „ANIMALI LEX”, które we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego oraz organami państwowymi podejmuje interwencje w przypadku łamania praw zwierząt lub przyrody.

W lipcu 2011 roku dwóch aktywistów prozwierzęcych, Mateusz Nesterok oraz Jakub Brągiel, zainicjowało spotkanie założycielskie organizacji, której za główny cel postawiono szeroko pojęte działania na rzecz ochrony zwierząt i przyrody. Dzięki mediom zainteresowanych sprawą na spotkaniu pojawili się ludzie o różnych zainteresowaniach, statusie społecznym i zawodowym oraz w różnym wieku. Organizację nazwano Stowarzyszenie „ANIMALI LEX”, co w wolnym przekładzie z łaciny tłumaczy się jako „PRAWA ZWIERZĄT” lub „DLA PRAW ZWIERZĄT”. Już dzień po spotkaniu założycielskim rozpoczął się proces rejestracji nowego stowarzyszenia i podejmowane były interwencje niewymagające działań prawnych. Członkowie wzięli też udział w pierwszym happeningu – manifestacji pod Sejmem RP, gdzie wspólnie z innymi organizacjami walczyli o zmianę treści Ustawy o ochronie zwierząt. A już dwa miesiące po spotkaniu zakończył się proces rejestracyjny i stowarzyszeniu nadano ramy formalne.

Przez cały czas istnienia członkowie Stowarzyszenia „ANIMALI LEX” pozostają niezależni i równi, a rola zarządu nie sprowadza się do wydawania pustych poleceń, ale do niesienia pomocy w miarę swoich możliwości oraz reprezentowania organizacji. Wszyscy oni działają bez wynagrodzenia, wyłącznie w wolnym czasie. W ciągu trzech lat swojej działalności organizacja przeprowadziła wiele kontroli i interwencji w przypadkach łamania praw zwierząt czy praw przyrody. Nie zawsze były to interwencje proste – wolontariuszy czasem goniono z metalowymi prętami czy ostrymi narzędziami. Czasem wymagały też pomocy służb publicznych – najczęściej strażaków, którzy jeszcze nigdy nie zawiedli. Pomagali wyciągnąć małego kota z otworu wentylacyjnego, wraz z alpinistami ratowali gołębie, które były zawinięte w siatkę na ósmym piętrze wieżowca, z pomocą nurków do-

prowadzili do przekazania na ręce członków ptaka, który utknął ze złamanym skrzydłem na rzece, kilka metrów od brzegu...

Akcja ratowania rannego ptaka

Główne problemy Stowarzyszenia „ANIMALI LEX” to brak lokalu, środków finansowych oraz domów tymczasowych dla poszkodowanych zwierząt. Nie ma także żadnych sponsorów, choć wielokrotnie członkowie ubiegali się o pomoc w bydgoskich firmach.

Rola organizacji nie ogranicza się tylko do interwencji. Stowarzyszenie realizowało także zadania publiczne, organizowało happeniny pod cyrkami, realizowało kampanię przeciwko znęcaniu się nad rybami, brało udział w ogólnoeuropejskiej akcji przeciwko wiwisekcji...

Organizacja promuje też odpowiednie zachowania wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Zachęcamy do współpracy wszystkich, a szczególnie nauczycieli, którzy pragną propagować dobre wzorce wychowania.

Książki na wolności – Bookcrossing

Bookcrossing to dosłownie uwalnianie książki – niecodzienne zjawisko, mające na celu zjednoczenie miłośników czytania. To idea nieodpłatnego przekazywania literatury najczęściej poprzez zostawianie jej w specjalnie oznaczonych miejscach, by ktoś mógł ją zabrać, przeczytać i znów zostawić w tym samym lub innym wyznaczonym do tego miejscu.

Bookcrossing narodził się w Stanach Zjednoczonych w 2001 roku i swoim zasięgiem objął cały świat.

MILIONY ENTUZJASTÓW

Bookcrossing ma wielu sympatyków, a sama idea od kilku lat jest bardzo popularna i modna. Obecnie serwis Bookcrossing.com łączy ponad milion pasjonatów czytania, a 10 454 450 książek podróżuje po 132 krajach, w tym i po Polsce. Według danych na stronie głównej Bookcrossing.pl zarejestrowanych jest 25 427 użytkowników, funkcjonuje ponad 20 tysięcy półek bookcrossingowych, a uwolnionych jest 204 409 książek. Dane te nie oddają jednak skali zjawiska. Pokazują głównie ludzi młodych, oswojonych z technologiami, a bookcrossing to także ludzie starsi nie obeznani z komputerem, którzy również wymieniają się między sobą książkami.

**17 czerwca 2014 roku, po raz jedenasty,
odbyły się obchody
Ogólnopolskiego Święta Wolnych Książek**

Zaproszeni goście, a wśród nich: Rafał Bruski Prezydent Miasta Bydgoszczy, Iwona Waszkiewicz Dyrektor Wydziału Edukacji i Sportu UM, Angelika Katmuczak dyrektor ZS nr1, Alina Rzepecka poetka, Zdzisław Pruss poeta, satyryk, Mariola Cyganek dyrektor Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli

Do uczestnictwa w XI edycji Święta Wolnych Książek Fundacja Bookcrossing.pl zaprosiła biblioteki, szkoły, uczelnie, środowiska kultury, urzędy oraz wszystkich aktywnych czytelników. Akcję wspierali władze miast, organizacje społeczne, kulturalne, wyższe uczelnie, szkoły, biblioteki, media ogólnopolskie i lokalne. Świętowaliśmy, uczestnicząc w festynach, happeningach, przemarszach ulicami miast, jak również organizując spotkania autorskie połączone z otwarciem półek bookcrossingowych. Były wystawy, konkursy i wiele innych działań promujących czytelnictwo. Uwolnione woluminy trafiały do szpitali, domów dziecka, noclegowni, więzień oraz na regały bookcrossingowe.

JAK ŚWIĘTOWAŁA BYDGOSZCZ

Rafał Bruski Prezydent Miasta Bydgoszczy i Jolanta Niwińska ogólnopolski koordynator Akcji Wolnych Książek, organizator imprezy.

Program obchodów przewidywał:

- Przemarsz młodzieży ulicami Bydgoszczy połączony z uwalnianiem książek

Aleja Książek Uwolnionych oblegana przez czytelników

- Happening promujący książkę i czytelnictwo - Wyspa Młyńska.
- Spotkanie z pisarzem Pawłem Beresewiczem w Miejskim Centrum Kultury i przedstawicielami Kurkowych Bractw Strzeleckich Gdyni i Torunia w Zespole Szkół Mechanicznych nr 1.

Jak co roku patronat honorowy nad świętem sprawowali: Prezydent Miasta Bydgoszczy, Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty i Dyrektor Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy. Od lat Święto Wolnych Książek wspierają Kurkowe Bractwa Strzeleckie Gdyni i Torunia, lokalni twórcy,

duchowni, artyści, dziennikarze, a także mieszkańcy.

Do udziału w obchodach XI edycji Święta Wolnych Książek przystąpiły następujące szkoły:

SP nr 28, SP nr 36, SP nr 63, SP nr 58, NSP nr 1, Gimnazjum nr 23, ZS nr 15 Mistrzostwa Sportowego, ZS nr 5 Mistrzostwa Sportowego, ZS nr 19, ZS nr 21, ZS nr 24, ZS nr 30 Specjalnych, ZS Muzycznych, ZS nr 25, ZS 36, ZS w Osielsku, ZSO nr 1, ZSO nr 4, ZS Medycznych – VIII LO, ZS Ekonomiczno-Administracyjnych, ZS Mechanicznych nr 1, ZS nr 1.

Fundacja Bookcrossing.pl dziękuje wszystkim za udział w akcji uwalniania książek.

Marcin Centkowski

Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy w Toruniu

Nowe warsztaty i nowoczesne pracownie w Młynie Wiedzy

Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy od października zaprasza uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych do specjalistycznych pracowni.

To w nich pracownicy centrum nauki pokażą, jak wygląda proces badawczy w laboratorium. Uczniowie wcielą się w rolę prawdziwych badaczy nauki. Zajęcia będą sprzyjać realizacji podstawy programowej w szkołach i pomagać w przygotowaniu egzaminu gimnazjalnego i matury.

Pracownie będą zlokalizowane na drugim i czwartym piętrze centrum nauki.

W sali na drugim piętrze, gdzie dotychczas były prowadzone warsztaty, zostanie utworzona pracownia biologiczna, w której będą realizowane ćwiczenia z zakresu biologii i ekologii. Z kolei na czwartym piętrze, w pracowni fizycznej, uczniowie będą przeprowadzali doświadczenia z zakresu podstawowych działów fizyki. W obu pracowniach zostanie położony nacisk na pracę eksperymentalną uczestników, a zajęcia zostaną skonstruowane w ten sposób, aby sprzyjały prowadzeniu przez uczniów procesu badawczego - od hipotezy, poprzez planowanie doświadczeń sprawdzających tę hipotezę, po jej weryfikację doświadczalną i wnioski. Taka konstrukcja zajęć bę-

dzie sprzyjać realizacji założeń podstawy programowej w kontekście nowej formuły matury i egzaminu gimnazjalnego. Zakładają one położenie nacisku na znajomość przebiegu procesu badawczego.

Jak będą wyglądały zajęcia w nowoczesnych pracowniach? Uczniowie zostaną podzieleni na dwu- lub trzyosobowe zespoły, które pod kierunkiem prowadzących będą realizować własne miniprojekty badawcze, z wykorzystaniem metodologii eksperymentu naukowego. Po krótkim wprowadzeniu teoretycznym spróbują samodzielnie sformułować problem badawczy, postawić

hipotezę, dobrać metodę badawczą, zaprojektować i wykonać eksperyment. Dzięki takiej konstrukcji proponowanych przez nas zajęć będzie kształtowana u uczniów umiejętność naukowego myślenia, przydatnego nie tylko w laboratorium, ale także w rozwiązywaniu codziennych problemów każdego z nas.

Pracownicy Centrum mają nadzieję, że propozycja zajęć laboratoryjnych spotka się z zainteresowaniem nauczycieli i uczniów.

W obu pracowniach będą realizowane zajęcia z zakresu przedmiotów przyrodniczych. Jednak Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy chce rozszerzyć je również o nauki humanistyczne i społeczne.

Uruchomienie pracowni nie będzie kolidowało z warsztatami organizowanymi w Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy. Sala warsztatowa została przeniesiona na pierwsze piętro.

Warsztaty czerpania papieru we wtorek, w środę nieco matematyki i logiki, czwartek zarezerwowany jest na tworzenie animacji, a w piątek mnóstwo pytań do chemika organika.

Tradycyjnie pierwsze centrum nauki w regionie na każde półrocze roku szkolnego przygotowuje nową ofertę zajęć warsztatowych. Po raz pierwszy przygotowano opracowania korelacji podstawy programowej w szkołach z tematyką warsztatów. Jakże tym razem zajęcia proponuje Młyn Wiedzy? Uczniowie szkół podstawowych będą mogli wziąć udział w zajęciach „Ile drzew możesz uratować?” oraz „Ruchome obrazy”. Pierwsze z nich są aktywną formą edukacji ekologicznej, które uczą wykorzystania makulatury jako surowca wtórnego.

„Ruchome obrazy” to warsztaty, które będą pierwszym spotkaniem dzieci z kinem. Pracow-

nicy Centrum opowiedzą o teoretycznych zagadnieniach związanych z animacją. Jak na centrum nauki przystało, nie zabraknie również zajęć praktycznych. Z pomocą pracowników uczestnicy zbudują własne urządzenie, które stworzy wrażenie ruchu.

Dla uczniów z klas IV-VI szkoły podstawowej i gimnazjum przygotowano warsztaty „Główka pracuje!”. Celem tych zajęć będzie pobudzenie dzieci do poszukiwania nowych ścieżek myślowych oraz podchodzenia do problemów z zupełnie innej strony. Warsztaty będą polegały na rozwiązywaniu różnorodnych zagadek logicznych – matematycznych, obrazkowych, geometrycznych i innych.

„Zapytaj chemika organika” to zajęcia z zakresu chemii organicznej, adresowane do gimnazjalistów i uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Podczas godzinowego spotkania zostaną poruszone zagadnienia związane z budową i właściwościami różnych związków, m.in. alkoholi, ketonów, kwasów, estrów i cukrów. Uczestnicy wykonają lustro srebrzane i sprawdzą, czy w kremie do rąk znajduje się gliceryna.

Pierwsze warsztaty dla szkół ruszyły 2 września 2014 roku. Z opisami poszczególnych warsztatów można zapoznać się na stronie internetowej: <http://mlynwiedzy.org.pl/oferta/warsztaty/>. Znajdują się na niej również opracowania korelacji oferty CNMW z podstawą programową w szkołach wszystkich poziomów nauczania.

Harmonogram warsztatów:

WTOREK	– Ile drzew możesz uratować? – godz. 10.00-11.00; 12.00-13.00
ŚRODA	– Główka pracuje! – godz. 10.00-11.00; 12.00-13.00
CZWARTEK	– Ruchome obrazy – godz. 10.00-11.00; 12.00-13.00
PIĄTEK	– Zapytaj chemika organika – godz. 12.00-13.00

Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy z lotu ptaka

Anna Nakielska-Kowalska

VI Liceum Ogólnokształcące w Bydgoszczy

doradca metodyczny w Miejskim Ośrodku Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy

Dobroczyńca ukarany

Wiele instytucji zaangażowało się w działania zmierzające do tworzenia atmosfery sprzyjającej czytaniu. Festiwale literackie, warsztaty, spotkania z pisarzami... Teoretycznie wiemy, że bez czytania trudniej o rozwijanie wyobraźni i kreatywności, trudniej o sukces w życiu i w kontaktach z ludźmi. A może uczniowie jednak czytają, kryjąc się po kątach ze swoimi upodobaniami? A jeśli czytają, to nie to, co byśmy, my, nauczyciele, chcieli. Może czytają powieści popularne, może reportaże, może eseistykę? Narzekamy, że nie poezję. Niech więc szkoła pokaże, że liryka jest wspaniała, nietrudna i nieszablonowa. Mało słów, a jak wiele treści. I bywa jeszcze zabawna. Tak jest z wierszem Staffa *Prometeusz*.

SCENARIUSZ LEKCJI

Temat: *To, co ludzie nazywają dobrocią, trzeba trzymać w ryzach tak dokładnie, jak to, co nazywają niegodziwością*. Dobroczyńca ukarany - czyli dobrzy ludzie i zły Prometeusz.

(temat podajemy nie na początku lekcji)

I Cele:

- a) ogólne (według zapisów podstawy programowej):
 - analiza i interpretacja tekstów kultury (mitu i utworu lirycznego)
 - tworzenie wypowiedzi (redagowanie tytułu i lidu)
- b) szczegółowe (według zapisów podstawy programowej):
 - uczeń:
 - odczytuje sens mitu i wiersza Staffa, określa problematykę i konwencję literacką
 - określa sposób kreacji Prometeusza w micie i wierszu Staffa
 - w interpretacji mitu i wiersza Staffa wykorzystuje kontekst antropologiczny - teoria Rene Girarda
 - odczytuje sens różnych ujęć postaci mitologicznej
 - rozpoznaje wartości uniwersalne w micie i wierszu Staffa
 - tworzy tytuł
 - tworzy lead (przygotowanie do streszczenia logicznego)
 - doskonalą umiejętność pracy w zespole
 - doskonalą kreatywność

II Środki dydaktyczne:

- kartki z wyrazami w kopertach dla grup
- tekst wiersza L. Staffa *Prometeusz*
- karta pracy dla każdego ucznia

III Drogi uczenia się:

- uczenie się przez przyswajanie
- uczenie się przez odkrywanie
- uczenie się przez działanie

IV Metody:

- metody poszukujące (metoda problemowa, dyskusja)
- metody aktywizujące (burza mózgów, redagowanie tekstu)
- metody rozwijające twórcze myślenie (technika *Nagłówki*)

V Czas:

90 minut

VI Przebieg zajęć:

1. Podział klasy na 3 grupy.

Ćwiczenie:

Napisz nagłówki do gazety, który będzie zawierał wylosowane wyrazy (Załącznik nr 1).

Prezentacja.

2. Przypomnienie mitu o Prometeuszu (uczniowie powinni przypomnieć mit z gimnazjum lub przeczytać w domu mit według Parandowskiego). Nauczyciel na tablicy zapisuje kluczowe pytania dotyczące dziejów Prometeusza:

- a) Kim był Prometeusz?
- b) Jakie działania podejmował? Z jakiej przyczyny? Z jakim skutkiem?
- c) Co cechuje postawę Prometeusza?
- d) Jaka była reakcja bogów?

Uczniowie udzielają odpowiedzi:

- tytan
- Prometeusz z grec. 'przewidyujący'
- syn tytana Japeta i Temidy lub Klimeny, brat Atlasa i Epimeteusza
- dał początek cywilizacji
- jego postawa cechuje się: poświęceniem, poczuciem misji, miłością do dzieła, które stworzył
- prometeizm

- archetyp poświęcenia, cierpienia dla ludzi
- postawa odwagi - mit heroiczny
- buntownik
- wypowiedział posłuszeństwo bogom
- bogowie zaś uczynili go swoją ofiarą, ukarali.

Uwaga: w klasach humanistycznych nauczyciel może wykorzystać kontekst antropologiczny w formie teorii Girarda o społecznym zwątpieniu w ład różnic. W tym celu prezentuje miniwykład na temat teorii Girarda, uwzględniając etapy procesu będącego kryzysem odróżnienia:

- zaczynamy podejrzewać, że ład społeczny opiera się na nieprawdziwych różnicach - zwątpienie w ład
- świat oparty jest na fałszu
- człowiek może być każdym
- społeczeństwo pogrąża się w chaosie
- Girard za prawdziwą istotę mitu uznał inny porządek:

1. selekcja ofiarnicza (odbywa się na podstawie stygmatów ofiarniczych, np. Hiob, Żydzi)
2. stygmatyzacja ofiarnicza
3. współpraca ofiary (oferze trzeba wmówić, że ponosi część winy)

Uczniowie rozwiązują problem: Prometeusz - kozioł ofiarny?

3. Podanie tematu lekcji, wskazanie absurdu stwierdzenia zawartego w temacie i odwrócenia mitologicznych sensów.

4. Uczniowie wykonują ćwiczenie w grupach:
Ćwiczenie:

Do nagłówka dopisz lid, odwołując się do właściwego fragmentu mitu o Prometeuszu.

Jeśli jest taka konieczność, należy wyjaśnić pojęcie lid (lead).

Prezentacja.

5. Odczytanie wiersza Staffa *Prometeusz* (Załącznik nr 2).

6. Uczniowie prezentują swoje wrażenia na temat wiersza.

7. Praca w parach z kartą pracy (Załącznik nr 2).
Prezentacja rozwiązań uczniów, np. karta pracy

I Dokonaj charakterystyki bohaterów mitu i utworu Staffa. Wyciągnij wnioski na temat sposobu prezentacji bohaterów.

Wnioski:

- komizm niesatyryczny, żart poetycki
- groteska (absurd)
- ironia
- desakralizacja
- deheroizacja.

II Czy można opowiedzieć treść wiersza Staffa i w związku z tym, do jakiego rodzaju liryków zalicza się ten utwór? Jak został zapisany?

- liryka narracyjna - inna opowieść o bohaterze
- wiersz stychiczny, charakterystyczny dla tekstów epickich.

III Kim jest osoba mówiąca? Jaki to rodzaj liryki? Dlaczego tak została skonstruowana?

- narrator, opowiadacz
- liryka pośrednia.

IV Na czym polega reinterpretacja mitu?

- pozbawienie mitu powagi, pozbawienie Prometeusza heroizmu
- kult codzienności, dążenia do życia bez cierpienia
- dystans do postaw męczenników, do bohaterów
- żart.

V Jaki jest stosunek Staffa do archetypu?

- archetyp odwrócony.

8. Podsumowanie:

W jakim celu ludzie tworzyli i tworzą mity? W jakim celu powstał mit o Prometeuszu? jaki stosunek do mitów mogą przyjmować artyści?

Zadanie domowe:

Napisz rozprawkę na temat:

Czy współczesnemu człowiekowi potrzebne są mity i opowieści heroiczne? Odwołaj się do mitu o Prometeuszu i dwóch innych tekstów literackich.

Bibliografia:

1. E. de Bono, *Umysł kreatywny*, Warszawa 2009.
2. R. Girard, *Kozioł ofiarny*, Łódź 1987.
3. D. Korwin-Piotrowska, *Poetyka - przewodnik po świecie tekstów*, Kraków 2011.
4. L. Staff, *Wybór poezji*, Wrocław 1985.

Załącznik 1

PROMETEUSZ	KAPCIE
PROMETEUSZ	MŁOT
PROMETEUSZ	PIERŚCIONEK
PROMETEUSZ	ZUPA KOPERKOWA
PROMETEUSZ	ZAPROSZENIE
PROMETEUSZ	PIENIĄDZ

Załącznik 2

KARTA PRACY

Przeczytaj podany niżej tekst i zrealizuj zadania:

Leopold Staff *Prometeusz*

Wstawszy raz lewą nogą z łóżka Jowisz srogi
Zwołał na zgromadzenie olimpijskie bogi
I rzekł: „Mam tego dosyć! Niech Herkules rusza
I wyzwoli natychmiast z pęt Prometeusza,
Bo czy się wam podoba to, czy nie podoba,
Obrzydła mi już tego pyszałka wątroba
I ten orzeł, co mu ją wieczyście wyżera,

I łańcuchy, i dzikie skały, et cetera.”
 I poszedł, aby rozkuć go, Herkules z młotem,
 Lecz Prometeusz na to: „Ani mowy o tem,
 Nie tykaj kajdan, niech ci się nawet nie marzy!
 Czy nie widzisz, jak mi z tym Kaukazem do twarzy?”
Dziewięć Muz, 1958

1. Dokonaj charakterystyki bohaterów mitu i utworu Staffa. Wyciągnij wnioski na temat sposobu prezentacji bohaterów.

Imię bohatera	Charakterystyka	
	mit	wiersz Staffa
Prometeusz		
Zeus		
Herkules		

Wnioski:

2. Czy można opowiedzieć treść wiersza Staffa i w związku z tym, do jakiego rodzaju liryków zalicza się ten utwór? Jak został zapisany?

3. Kim jest osoba mówiąca? Jaki to rodzaj liryki? Dlaczego tak została skonstruowana?

4. Na czym polega reinterpretacja mitu?

5. Jaki jest stosunek Staffa do archetypu?

Sylwia Pietrzak, Emilia Dankowska

Niepubliczne Przedszkole Artystyczno-Językowe „Mały Europejczyk” w Baruchowie

Innowacyjny projekt teatralny „Bajkowy las”

Już na etapie pisania wniosku o dofinansowanie projektu „Mały Europejczyk na Kujawach” (2012 r.), dzięki któremu w Baruchowie powstało przedszkole „Mały Europejczyk”, zrodził się pomysł przedsięwzięcia artystycznego, dzięki któremu zajęcia w ramach nachylenia artystyczno-językowego placówki ujawnią uzdolnienia i umiejętności przedszkolaków. Projekt teatralny miał stać się również okazją do współpracy instruktorów języków obcych, muzyki, plastyki i teatru oraz wychowawców grup. Zarys pomysłu przedstawiłam wszystkim nauczycielom i instruktorom na sierpniowym spotkaniu (2013 r.). Dopracowanie szczegółów i realizację przedsięwzięcia powierzyłam pani Emilii – nowej instruktorce zajęć teatralnych, która pojawiła się w przedszkolu w marcu 2014 roku.

Jej zadanie było następujące: podczas zajęć *stworzy* wraz z przedszkolakami opowiadanie sceniczne. Zaproponuje dzieciom dwóch lub trzech *bohaterów*, najlepiej takich, których będą potrafili sobie wyobrazić i nadać im ludzkie cechy. *Przedstawi* ich dzieciom na zajęciach, a przy okazji ćwiczeń porozmawiają o nich. W czasie kolejnych spotkań będzie powra-

cać do bohaterów tak, by zaczęły towarzyszyć przedszkolakom. Przy okazji kolejnych spotkań instruktor teatru miał zadawać pytania skłaniające dzieci do wymyślenia *historyjki* z przygodami, monologami i dialogami postaci. Zadaniem instruktora miało być słuchanie *przygód* wymyślonych przez przedszkolaków i *spisanie* ich z podziałem na role. Przy okazji instruktor miał przekazać, czym jest ekspresja ciała, mowy i słowa, bowiem zabawa w teatr miała także wprowadzić podstawowe elementy przedstawienia teatralnego. Kiedy *dzieło* będzie gotowe, instruktor miał zaprosić do współpracy pozostałych instruktorów, dla których również wymyśliłam zadania.

I tak: instruktor muzyki miał opracować muzykę do przedstawienia lub ułożyć piosenkę tematycznie związaną z losami bohaterów, instruktor plastyki wraz z dziećmi miał zilustrować historię i stworzyć wymyślone postaci, wykorzystując różne techniki plastyczne, instruktorzy języków obcych (język angielski i niemiecki) mieli włączyć kwestie wygłaszane w języku obcym lub króciutkie piosenki, zaś zadaniem wychowawców grup i rodziców było przygotowanie strojów

dla bohaterów przedstawienia i pomóc podczas prób. Pamiętam, że przekazując szczegóły dotyczące mojego pomysłu, napisałam (mailem) następujące słowa: *Nie oczekuję od żadnego z was, żeby powstało arcydzieło, ale próba sceniczna, którą stworzycie wszyscy razem wraz z przedszkolakami. Bo to dzieci mają być w tym wszystkim najważniejsze. Macie stworzyć warunki do tego, by nasze przedszkolaki poczuły się małymi artystami.*

Sylvia Pietrzak

pomysłodawczyni innowacyjnego projektu teatralnego

7 marca 2014 roku powierzono mi, jako instruktorowi teatralnemu, zatrudnionemu w przedszkolu w Baruchowie, realizację zadania, które polegało na stworzeniu wraz z przedszkolakami opowiadania scenicznego. Moją rolą było zaproponowanie dzieciom dwóch lub trzech bohaterów, najlepiej takich, których będą mogli sobie wyobrazić i zwizualizować. Miał być to proces twórczy, a nie odtwórczy, jak to zwykle bywa w przygotowywaniu dzieci do różnych uroczystości w przedszkolach.

Podejmując to wyzwanie zawodowe, byłam pełna obaw, czy zdołam zrealizować ten projekt, a przede wszystkim, czy dzieci będą potrafiły współpracować ze mną podczas tworzenia tego spektaklu. Nie spodziewałam się, że przedszkolaki będą aż tak twórcze. Na pierwszych zajęciach teatralnych przyniosłam ze sobą kukielki trzech „ktosiów” wycięte z białego papieru, postacie bez cech charakterystycznych. Były to białe sylwetki bez domalowanych oczu, uszu, posiadające dwie ręce i dwie nogi. Wy tłumaczyłam dzieciom, że dziś będziemy wymyślać swoją własną przedszkolną „bajkę”. Celowo nie stosowałam pojęć: „spektakl” czy „sztuka teatralna”, bo są one zbyt trudne pojęciami dla dzieci 2,5-5-letnich, a z takimi współpracowałam. Podzieliłam przedszkolaków na małe podgrupy, każda z nich wzięła po jednej kukielce. Zadaniem każdej z grup było wymyślenie imion dla postaci i zdecydowanie, czy postać z bajki to człowiek, zwierzę, a może przedmiot. Wybieranie imion i określanie cech charakterystycznych dla danej postaci odbywało się na zasadzie głosowania, w którym mogli uczestniczyć wszyscy, ja również. Moje zadanie potraktowałam, zgodnie z podpowiedzią koordynatora projektu, jako wspieranie dzieci, a nie narzucanie im gotowych rozwiązań. Z założeń projektu wynikało, iż nauczyciel miał pełnić rolę poboczną, być przewodnikiem i pomocnikiem. Najważniejsi mieli po-

zostać mali twórcy i tak też się stało. Po wielu próbach dzieci wybrały ostatecznie imiona dla postaci określając dokładnie ich wygląd zewnętrzny i cechy charakteru.

Głównymi bohaterami opowiadania scenicznego pt. „Bajkowy las” stało się rodzeństwo: Różdżka i Maciek oraz ich przyjaciółka Nadia, która była słoniem. W czasie kolejnych spotkań z dziećmi powracaliśmy pamięcią do wymyślonych postaci tworząc fabułę naszego spektaklu. „Bajkowy las” stał się historią rodzeństwa, które chce dotrzeć na urodziny swojej przyjaciółki - słonicy. Po drodze przeżywają wiele ciekawych przygód, ratując z opresji wiele zwierząt, m.in. lisa, misia oraz dzika. Z uwagi na to, że spektakl był podsumowaniem całorocznej pracy przedszkolaków, wykorzystano w nim również wiersze, których dzieci uczyły

się w czasie kilkumiesięcznej pracy, stąd obecność utworów Jana Brzechwy: „Koziołeczek”, „Na wyspach Bergamutach”, „Dzik”, „Niedźwiedź” i „Przyjście lata”. Z uwagi na artystyczno-językowy profil przedszkola instruktorzy języka angielskiego i niemieckiego nauczyli dzieci śpiewać piosenkę „Sto lat” w dwóch wersjach językowych, ale w naszym opowiadaniu scenicznym pojawiają się piosenki śpiewane w języku włoskim „Ve, ve” i w języku polskim „Witajcie w naszej bajce”, „Hej ho, hej ho, do Nadii by się

szło” oraz „Były sobie kurki trzy” odegrane przez jedną z dziewczynek na cymbałkach. Na potrzeby sztuki zmieniony został również tekst dwóch piosenek tak, by dopasować go do fabuły przedstawienia.

Przy realizacji projektu „Bajkowy las” pomagali inni pracownicy przedszkola – instruktorzy i wychowawcy grup. Wychowawcy na swoich zajęciach przypominali dzieciom o wymyślonych postaciach. Instruktor plastyki wraz z dziećmi zilustrował „Bajkowy las” i zwizualizował postacie, używając różnych środków i technik plastycznych. Dzieci same przygotowywały scenografię, tworząc dekoracje sceniczne. Instruktor zajął się oprawą muzyczną przedstawienia, a dzieci mogły dokonać wyboru piosenek wykorzystanych podczas spektaklu.

Przygody bohaterów przedstawienia przerosły oczekiwania wszystkich dorosłych, a projekt teatralny „Bajkowy las” stał się dla nas - nauczycieli i instruktorów inspiracją do podejmowania dalszych innowacyjnych działań.

Emilia Dankowska
instruktor zajęć teatralnych

Taniec jako element projektu teatralnego

Agnieszka Jastrzemska-Czenkusz

Gimnazjum nr 1 w Chełmży

Wizyta Deutsch Wagen Tour w Chełmży

W 2009 roku rozpoczął się program Deutsch Wagen Tour. Polskie miasta i miejscowości odwiedzają lektorzy języka niemieckiego, którzy prezentują nowoczesne metody nauczania języka obcego. Przekazują również informacje o Niemczech w formie ciekawych zabaw i konkursów. W wizytach Deutsch Wagena biorą udział nie tylko uczniowie, ale także nauczyciele, którzy mogą wykorzystać przedstawione pomysły i otrzymane materiały na swoich lekcjach. Zadaniem projektu jest motywowanie uczniów i inspirowanie nauczycieli.

Dzień przed zakończeniem roku szkolnego, 26 czerwca 2014 roku, Chełmżę odwiedziła jedna z lektorek Deutsch Wagen Tour - Magdalena Jurowska. Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 2 oraz Gimnazjum nr 1 mieli okazję wziąć udział w warsztatach językowych. W „nietypowych lekcjach” uczestniczyło 25 osób ze szkoły podstawowej i 53 z gimnazjum. Warsztaty odbywały się w auli szkoły podstawowej. Uczniowie powtórzyli oraz poznali nowe słowa i zwroty. Byli bardzo aktywni i pełni zaangażowania. Nagrodą były miłe upominki. Nauczycielki języka niemieckiego: Izabela Ficerman oraz Agnieszka Jastrzemska-Czenkusz miały okazję obserwować zajęcia z lektorem, które mogą być źródłem inspiracji do ich przyszłej pracy dydaktycznej. Niebanalne pomysły na pewno będą wykorzystane na lekcjach języka niemieckiego. Uczniowie wykazywali zadowolenie, ponieważ forma zajęć była bardzo widowiskowa i cieka-

wa. Na warsztatach pojawiły się kolorowe piłki, plakaty. Młodzież śpiewała piosenki i rozwiązywała quiz o Niemczech, dzięki któremu mogła odświeżyć swoją wiedzę nie tylko z języka niemieckiego, ale również z historii, geografii i sztuki.

Relacje z wizyt Deutsch Wagena można znaleźć na stronie - <http://blog.goethe.de/deutsch-wagen-tour/>. Tam też znajdują się wszystkie informacje o programie, między innymi warunki uczestnictwa.

Ważne jest, że Deutsch Wagen Tour został nagrodzony certyfikatem EUROPEAN LANGUAGE LABEL – europejskim znakiem innowacyjności w dziedzinie nauczania i uczenia się języków obcych.

15 grudnia 2010 roku w siedzibie Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce odbyła się ceremonia wręczenia certyfikatów EUROPEAN LANGUAGE LABEL – Europejski znak innowacyjności w dziedzinie nauczania i uczenia się języków obcych. Działania Goethe Institut Polska, w ramach projektu Deutsch Wagen Tour, zostały uznane za oryginalne i nowatorskie w dziedzinie nauczania języków obcych, posiadające wymiar europejski. Ponadto projekt przedstawiono jako przykład dobrej praktyki godnej naśladowania.

W Polsce konkurs ELL jest przeprowadzany przez Fundację Rozwoju Systemu Edukacji – Agencję Narodową Programu „Uczenie się przez całe życie” oraz Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Autorka zdjęć: Agnieszka Jastrzemska-Czenkusz

Gminna konferencja „W zdrowym ciele zdrowy duch”

Samorządowe Przedszkole nr 3 w Szubinie i Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy zaprosiły nauczycieli przedszkoli oraz klas I-III szkół podstawowych na gminną konferencję pod nazwą „W zdrowym ciele zdrowy duch”. Spotkanie odbyło się w ramach akcji „Ćwiczyć każdy może” organizowanej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Ewa Sendwicka dyrektor przedszkola przywitała przybyłych gości oraz wprowadziła w tematykę spotkania. Przybliżyła uczestnikom działania podjęte na rzecz aktywności fizycznej w celu otrzymania tytułu „Przedszkole w ruchu”. Wśród nich wymienić można: konkursy piosenki, plastyczne, recytatorskie, związane z aktywnością fizyczną oraz zdrowym odżywianiem. Jednym z działań promujących aktywność ruchową jest zrealizowany w przedszkolu „Zdrowy i radosny Tydzień wiosny”, w ramach którego zorganizowano turniej sprawności ruchowej, aerobik dla dzieci oraz wycieczki do Muzeum Mydła i Historii Brudu oraz Family Parku. Pani dyrektor wspomniała także o Tygodniu Kolorów, w trakcie którego odbył się Bal Karnawałowy oraz konkurs Miniplayback Show. Do realizacji akcji „Ćwiczyć każdy może” przyczyniają się także rodzice przedszkolaków poprzez aktywny udział w zajęciach otwartych oraz uczestnictwo w zajęciach plenerowych koła przyrodniczego realizowanego w ramach programu innowacyjnego „Już od najmłodszych lat, z przyrodą za pan brat”. Z kolei nauczyciele przedszkola zaproszeni zostali na szkolenie zatytułowane „Elementy jogi do wykorzystania w pracy z dziećmi”, dzięki czemu wzbogacili swój warsztat o nową metodę prowadzenia zajęć ruchowych. Pani dyrektor omówiła również wpływ aktywności fizycznej na zdrowie dzieci oraz ich rozwój społeczny i umysłowy. Organizatorzy konferencji przygotowali dla uczestników zdrowe przekąski, prezentując jednocześnie interesujące pomysły na ich atrakcyjne przyrządzanie.

Po przerwie odbyły się sesje warsztatowe. Jedno ze szkoleń dotyczyło stymulowania rozwoju małego dziecka poprzez stosowanie metody Weroniki Sherborn. Zajęcia realizowane były w sposób aktywny poprzez bezpośredni udział w proponowanych przez prowadzącą zabawach. Wśród nich znalazły się przykłady ćwiczeń spośród wszystkich czterech grup wyróżnionych przez twórczynię metody. Zaprezentowano ćwiczenia prowadzące do poznania własnego ciała, pozwalające zdobyć pewność siebie i poczucie bezpieczeństwa w otoczeniu, ułatwiające nawiązanie kontaktu i współpracy z partnerem i grupą, twórcze.

Prowadząca wspomniała także o podstawach teoretycznych prezentowanej metody, której głównymi celami jest zaspokojenie potrzeby ruchu, ekspresji i odprężenia, zaś najważniejsze założenia to: rozwijanie świadomości własnego ciała, przestrzeni oraz umiejętności dzielenia jej z innymi. Ważne jest także przestrzeganie zasady dobrowolności uczestnictwa. Zajęcia realizowane powinny być w atmosferze radości i swobody. Unika się zabaw z elementami rywalizacji a stawia na współpracę. Metoda ruchu rozwijającego Weroniki Sherborn świetnie sprawdza się w pracy z dziećmi nieśmiałymi, ponieważ kształtuje poczucie bezpieczeństwa i zaufania, pomaga zdobyć pewność siebie, ułatwia nawiązanie kontaktu z partnerem. Prowadząca przedstawiła przykład zabawy „Pociąg”, która pokazuje, jak stopniowo

rozszerzać krąg doświadczeń społecznych dziecka (ćwiczenia samodzielne, w parach, w trójkach, na koniec z całą grupą). Dzięki odpowiedniej kolejności wprowadzania ćwiczeń kształtuje się poczucie wspólnotowości, redukuje lęk i pomaga w adaptacji w otoczeniu.

Kolejne warsztaty nosiły nazwę pt. „Edukacja przez ruch”. Prowadząca szkolenie zaprezentowała szereg ciekawych ćwiczeń, których głównym atutem jest nauka przez ruch i muzykę. Uczestnicy szkolenia brali udział w proponowanych zabawach, a następnie zastanawiali się, w jaki sposób można je zmodyfikować na potrzebę określonych zajęć. Warto wymienić tu „Zabawę z kartami z rytmem”, która kształtuje u dzieci umiejętność odtwierzania i kontynuowania rytmu graficznego, przy czym to dzieci prezentują określony symbol graficzny i ustawiają się po kolei według ustalonej przez siebie kolejności. Prezentowane symbole mogą się zmieniać w zależności od realizowanego tematu zajęć. Kolejną propozycją jest ćwiczenie utrwalające orientację w przestrzeni i poprawne stosowanie określeń: na prawo, na lewo. Podczas tej zabawy dzieci poruszają się swobodnie po sali, a kiedy milknie muzyka, ustawiają się w kole i określają, kto jest po ich prawej, a kto po ich lewej stronie. Prowadząca warsztaty zaprezentowała także ciekawe rozwiązanie ułatwiające dzieciom naukę piosenek. Podczas wysłuchiwanie utworu dzieci mają za zadanie ułożyć w odpowiedniej kolejności ilustracje dotyczące tekstu piosenki. Dzięki temu bardziej skupiają się na uważnym słuchaniu i szybciej zapamiętują jej treść. Na zakończenie uczestnicy spotkania wykonali akompaniament do utworu muzycznego przy użyciu gazet.

Podczas konferencji odbyły się także sesje warsztatowe z panią dietetyk, która przedstawiła ofertę zajęć dla dzieci, dotyczącą zdrowego odżywiania się. W ramach proponowanych spotkań uczniowie poznają panią Profesor Zdrówko i wspólnie zastanawiają się nad wpływem żywności na ich rozwój.

Poszczególne zajęcia dotyczą jednego zagadnienia i skierowane są do małej grupy - maksymalnie dwudziestu pięciu uczestników, dzięki czemu wszystkie dzieci biorą aktywny udział w realizacji zadań. Uczestnicy konferencji zostali zapoznani z przykładowym scenariuszem spotkania pod nazwą: „Pomidor”. Prowadząca podkreśliła, że oprócz edukacji zdrowotnej każde zajęcia dotyczą także innych obszarów aktywności dziecka. Podczas sesji nie zabrakło miejsca na historyjki obrazkowe, odczytywanie wierszy, wspólne śpiewanie piosenek na temat „Pana Pomidora” oraz liczenie warzyw na pomidorowej gałązce. W trakcie spotkań dzieci są aktywne ruchowo: tańczą, śpiewają, eksperymentują, a także z pomocą nauczyciela i prowadzącej wspólnie wykonują proste dania, np. zupę, sok, sałatkę. Pani dietetyk wielokrotnie wspominała, jak ważny jest udział rodziców, we wspólnym wdrażaniu zdrowych nawyków żywieniowych u dzieci. W związku z tym jedną z proponowanych przez nią form zajęć jest sesja pokazowa dla rodziców.

W konferencji wzięli udział nauczyciele przedszkoli i klas I-III szkół podstawowych. Każdy z uczestników otrzymał ulotki informacyjne z przydatną literaturą oraz przykładowymi zabawami zrealizowanymi podczas sesji warsztatowych.

Autorka zdjęć: Daria Fojutowska

Sesje warsztatowe podczas konferencji „W zdrowym ciele zdrowy duch”

Jak zachęcić młodzież do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym?

W dzisiejszych czasach bardzo ważną rolę odgrywa edukacja obywatelska. W szkole informacje na ten temat młodzież zdobywa na lekcjach wiedzy o społeczeństwie. Idealnie jest wtedy, gdy teoria podparta jest praktycznym działaniem. Dlatego należy zachęcać młodzież do podejmowania działań na rzecz edukacji obywatelskiej.

Jedną z takich metod jest na pewno debata. Ta forma nauczania pozwala uczestnikom na bezpośredni kontakt i dyskusję między osobami reprezentującymi różne stanowiska i poglądy na dany temat. *Pojęcie debata wywodzi się z języka francuskiego i oznacza dyskusję o sformalizowanej formie jest to wymiana poglądów na dany temat, najczęściej w większym gronie osób, np. na zebraniu, posiedzeniu, zgromadzeniu, zjeździe. Dyskusja ta dotyczy wyboru najlepszego rozwiązania omawianego problemu lub sprawy.* Debata w nauczaniu może być stosowana w procesie podejmowania decyzji, przy rozwiązywaniu trudnych i złożonych problemów, ocenie kontrowersyjnych opinii, osób czy zjawisk. Dzięki tej metodzie uczniowie uczą się wypowiadania własnych poglądów, tolerancji dla poglądów innych, krytycznego i konstruktywnego myślenia. Debata rozwija kreatywne myślenie oraz doskonali umiejętność odróżniania opinii od faktów. Konieczność uważnego słuchania i aktywnego uczestnictwa rozwija u uczniów koncentrację, kształci poprawność językową, wzbogaca słownictwo oraz kulturę wypowiedzi. Aby debata spełniła swoje zadanie, musi być dobrze przemyślana, przygotowana i przeprowadzona. Bardzo ważny jest jej temat, który zainteresuje młodzież i zachęci do udziału w dyskusji. W Polsce odbyły się wybory do Parlamentu Europejskiego, już niedługo wybory samorządowe. Takie fakty można wykorzystać, aby przeprowadzić debatę w szkole.

Młodzieżowa Rada Gminy Płużnica wraz z Samorządem Uczniowskim Gimnazjum Publicznego w Nowej Wsi Królewskiej zgłosiła się do konkursu zorganizowanego przez Fundację Roberta Schumana i 2 kwietnia 2014 roku. przeprowadziła debatę w szkole na temat: „Nie tylko wybory – jak młodzi mogą wpływać na rzeczywistość i aktywnie uczestniczyć w demokracji?”. Nagrodą w konkursie jest udział w XX sesji Sejmiku Dzieci i Młodzieży.

PRACE PRZYGOTOWAWCZE

Przygotowania do debaty rozpoczęły się miesiąc wcześniej. Na początku ustalono temat oraz termin jej realizacji. Następnie wybrano metodę, zredagowano li-

stę uczestników oraz opracowano scenariusz. Uczniowie wybrali debatę panelową, zdecydowali ilu będzie panelistów oraz kogo zaproszą do pełnienia tej roli. Założono, że w debacie będą brali udział przedstawiciele całego środowiska lokalnego, dlatego zaproszono radnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, sołtysów, mieszkańców gminy Płużnica, nauczycieli, rodziców, przedstawicieli samorządu uczniowskiego ze szkoły podstawowej wraz z opiekunem, dyrektora SP w Płużnicy, uczniów gimnazjum, przedstawicieli KPCEN w Toruniu oraz dyrektora Delegatury Kuratorium Oświaty w Toruniu. Na debatę zaproszono lokalne media, przedstawicieli „Gazety Pomorskiej” i telewizji kablowej z Wąbrzeźna.

Przygotowano zaproszenia w formie elektronicznej oraz tradycyjnej. Informację o debacie zamieszczono na facebooku Młodzieżowej Rady, oficjalnej stronie Urzędu Gminy Płużnica oraz poinformowano o niej uczniów gimnazjum, którzy mieli powiadomić swoich bliskich. Z panelistami młodzież rozmawiała telefonicznie po to, aby pozyskać ich zgodę na pełnienie tej roli. Ponieważ na miejsce debaty wybrano salę gimnastyczną w gimnazjum, organizatorzy zaangażowali chętną młodzież w prace przygotowawcze. Uczniowie przygotowali kotyliony w narodowych barwach, które otrzymali wszyscy uczestnicy spotkania. Na korytarzach zawisły białe-czerwone girlandy, a pod sufitem banery z hasłami: Masz Głos, Głosowanie to przywilej. Na sali gimnastycznej ustawiono krzesła dla wszystkich uczestników, stół dla panelistów oraz miejsce dla ucznia pilnującego czasu przebiegu debaty. W widocznym miejscu znajdował się plan debaty opatrzony czasem przewidzianym na każdy punkt. Ponieważ przygotowana była prezentacja, w odpowiednim miejscu ustawiono stół z rzutnikiem i komputerem. W głębi sali zorganizowano miejsca na pracę w grupach, która była zaplanowana jako jeden z punktów debaty. Spośród organizatorów wybrano uczniów, którzy zajęli się rejestracją gości, prowadzeniem debaty, pomagali w sprawnym przebiegu prac grupowych, zapisywali wnioski z debaty oraz ucznia, który pilnował czasu przebiegu spotkania.

PRZEBIEG DEBATY

Na początku wybrane uczennice Armina – radna MRG i Martyna – przewodnicząca SU w gimnazjum

powitały wszystkich uczestników spotkania. Imieniem powitano Zofię Spalińską konsultantkę KPCEN oraz przedstawiono panelistów. Byli nimi: Marcin Skonieczka Wójt Gminy Płużnica, Mirosława Tomasiak Prezes Towarzystwa Rozwoju Gminy Płużnica, Wiesław Karwan Przewodniczący Rady Gminy Płużnica, Jakub Kochowicz działacz Grupy Lokalnej RYBAK oraz Dorota Horodecka dyrektor Gimnazjum Publicznego w Nowej Wsi Królewskiej.

Po powitaniu poproszono panelistów o pięciominutowe wystąpienie. W tym czasie uczeń pilnujący czasu pokazywał na kartce, ile minut ma jeszcze mówca. Następnie poproszono opiekuna młodzieżowej rady Jolantę Osińską o pokazanie prezentacji związanej z angażowaniem mieszkańców gminy w projekt plaży. Prezentacja opatrzona była komentarzem tak, aby każdy uczestnik dowiedział się jak najwięcej o tym projekcie.

Następnie poproszono gości o zajęcie miejsc w grupach warsztatowych. Podziału dokonano za pomocą kotylicznych, na których były numery od 1 do 5. W ten sposób każdy uczestnik już podczas rejestracji przydzielony był do określonej grupy. Praca w grupach polegała na podaniu wniosków, przyczyn i skutków do określonych problemów. Organizatorom zależało na tym, aby każda grupa zapoznała się z wszystkimi problemami, dlatego zaproponowano sposób pracy. Grupy otrzymały papier, pisaki, materiały i pytania pomocnicze do problemu, którym miały się zająć szczególnie. Na rozwiązanie pierwszego problemu, tzw. głównego, grupy miały 10 minut, a każdego następnego po pięć minut. Członkowie MRG po upływie wyznaczonego czasu przekazywali wszystkie materiały następnej grupie. Tak, aby każda grupa zapoznała się ze wszystkimi problemami i mogła zaproponować swoje rozwiązania. Na koniec, kiedy grupa ponownie otrzymała plakat ze swoim głównym problemem, było 10 minut na wyciągnięcie wniosków ze wszystkich wpisów.

Reprezentanci grup przedstawiali wyniki przed wszystkimi uczestnikami spotkania. Plakaty wypracowane podczas prac w grupach zostały powieszone w widocznym miejscu. Po prezentacji grup poproszono panelistów o podsumowanie wyników.

Następnym elementem debaty były głosy z sali. Każda chętna osoba mogła wyrazić swoje zdanie i odpowiedzieć na postawione pytanie w debacie. Na zakończenie opiekunka MRG podsumowała spotkanie i wyciągnęła

wnioski, które uczennice zapisywały na wywieszonych plakatach. Uczennice, które prowadziły debatę podziękowały wszystkim za udział w spotkaniu i aktywną pracę oraz zaprosiły do sali obok na skromny poczęstunek.

PODSUMOWANIE

Debata trwała dwie godziny i wzięło w niej udział 67 osób, które reprezentowały grupy środowiskowe z terenu gminy Płużnica. Trafnie dobrany temat oraz jasno postawione cele pozwoliły na bardzo duże

zaangażowanie uczestników w prace warsztatowe. Uczestnicy spotkania słuchali się nawzajem, poznawali poglądy innych, uczyli się wyrażania własnego zdania i liczenia się ze zdaniem innych. Wspólnie wyciągali wnioski i dochodzili do porozumienia przy wypracowaniu konkretnych rozwiązań do postawionego problemu.

Debata dla młodzieży to interesujące doświadczenie.

Uczestnictwo w takim przedsięwzięciu pozwala młodym ludziom na poznanie najbliższego środowiska, poglądów dorosłych, które mogą odbiegać od ich postrzegania świata. Uczą się wyrażania własnych opinii oraz przełamywania nieśmiałości. Największym sukcesem jest jednak pokazanie młodzieży, że jej zaangażowanie i aktywna postawa ma bardzo duże znaczenie dla dorosłych, że starsi liczą się z ich zdaniem i chcą ich wysłuchać. Taka bezpośrednia informacja przekazana młodym ludziom skutkuje tym, że buduje się społeczeństwo obywatelskie, które rozumie, na czym polega demokracja i jak mądrze z niej korzystać.

OGŁOSZENIE WYNIKÓW Z DEBATY

Bardzo ważnym elementem jest poinformowanie jak najszerszego grona o wynikach debaty i wypracowanych wnioskach. Członkowie MRG opublikowali wnioski z debaty na swoim facebooku, napisano krótki artykuł z wnioskami i umieszczono go na stronie UG w Płużnicy. Na portalu społecznościowym i stronie gminy dołączono relację filmową ze spotkania po udostępnieniu nagrania przez telewizję kablową. Ukazały się artykuły w lokalnych gazetach. Relacja z debaty została umieszczona na stronie Fundacji Schumana i Fundacji Batorego.

Uczennice Armina i Martyna za przygotowanie i przeprowadzenie debaty w szkole otrzymały mandat do Sejmu Dzieci i Młodzieży. Będą reprezentować nasze województwo wraz z pozostałymi posłankami i posłami, ponieważ województwo kujawsko-pomorskie otrzymało 26 mandatów. Sejm Dzieci i Młodzieży będzie obradował w dniach 31 maja i 1 czerwca 2014. Tematem przewodnim tegorocznego sejmiku są „Wybory parlamentarne”.

Debata: „Nie tylko wybory – jak młodzi mogą wpływać na rzeczywistość i aktywnie uczestniczyć w demokracji?”

Wanda Mróz

Liceum Ogólnokształcące im. Romualda Traugutta w Lipnie

Po raz ósmy „Pola i inni”

W maju 2014 roku odbył się w Lipnie VIII Przegląd Twórczości Filmowej „Pola i inni” organizowany przez Lipnowskie Towarzystwo Kulturalne im. Poli Negri. Młodzież z Liceum Ogólnokształcącego w Lipnie bierze w tej imprezie aktywny udział.

Pola Negri

właśnie ona zainspirowała nas do utworzenia festiwalu, a potem była jego dyrektorem artystycznym aż do swojej śmierci w 2010 roku.

Anna Węsierska (Pola Negri) i Angelika Kwiatkowska (Greta Garbo)

Troje nauczycieli ze SP nr 5 w Lipnie, Dorota Łańcucka, Katarzyna Cymerman i Krzysztof Wiśniewski, w 2005 roku zrealizowało w ramach Europejskiego Roku Edukacji Obywatelskiej autorski projekt: Pola Negri - sławna lipnowianka. Skutkiem ich działań było wmurowanie tablicy pamiątkowej na ścianie MCK, wydanie albumu *Ocalić od zapomnienia* i przygotowanie uroczystości, w której udział wzięli: Bogusław Kaczyński, Igor Chalupec (krewny

Poli), Wiesława Czapińska oraz aktorki (Magdalena Zawadzka i Agnieszka Fitkau – Perepeczko), grające główne role w telewizyjnym spektaklu o Poli Negri z 1979 roku pt. *Polita*. Taki był początek.

Dwa lata później, w 2007 roku, odbył się pierwszy festiwal i oprócz wąskiej grupy entuzjastów nikt nie przypuszczał, że impreza nabierze aż takiego rozmachu. Co roku w Lipnie pojawiają się gwiazdy polskiego kina; aktorzy i reżyserzy oraz dziennikarze. W małym kinie „Nawojka” wyświetlane są filmy z udziałem Poli Negri. Do filmów niemych na żywo na pianinie gra pan Tomasz Walczak z Łodzi, co sprawia, że magia starego kina wraca. Pokazywane są także inne filmy; starsze, np. z lat 60-tych, ale także najnowsze produkcje. Od drugiego przeglądu, czyli od 2008 roku, wręczane są Politki, statuetki przyznawane osobom, które na wzór Poli Negri zrobiły lub zaczynają robić zagraniczną karierę. Do tej pory statuetki odebrali: Karolina Gruszka, Iza Miko, Agata Buzek, Agnieszka Grochowska, Natasza Urbańska, Weronika Rosati, Olgierd Łukaszewicz, Jan Nowicki, Jerzy Maksymiuk, Robert Więckiewicz i Mariusz Kotowski. W tym roku Politki powędrowały do Magdaleny Boczarskiej i Piotra Adamczyka.

Młodzież z LO w Lipnie, pracująca w szkolnym Teatrze Bene Nati, od początku bierze aktywny udział w festiwalu. W pierwszej edycji odbył się konkurs na sobowtóra Poli Negri. Dziewczęta wystylizowane na jedno z wcieleń aktorki prezentowały się na scenie w rytm piosenek śpiewanych przez samą Polę. Pokaz dostarczył wielu emocji, ale był jednocześnie dobrą zabawą, a dziewczęta w świetle fleszy przez chwilę mogły poczuć się jak wielkie gwiazdy.

W drugiej edycji nasz udział był już o wiele większy. Przygotowaliśmy koncert przedwojennych przebojów pod nazwą *Śpiewamy tanga*, który spotkał się z uznaniem publiczności nucącej sobie w trakcie występu stare szlagiery oraz pozytywnym komentarzem samej Małgorzaty Potockiej – tancerki, twórczyni teatru kabaretowo-rewiowego *Sabat*. Ale głównie skupiliśmy się na przygotowaniu konkursu *Ruchome obrazy*. Jego założeniem było zainscenizowanie fragmentów filmów z udziałem Poli Negri. Najpierw należało wybrać odpowiedni fragment filmu, potem rozdzielić role, przygotować stroje, dekoracje, no i ... zagrać jak

Pola. W postać Polity wcieliły się Katarzyna Bieńkowska, Daria Depta, Paulina Kotarska i Ola Szajgicka, a reszta zespołu teatralnego zagrała pozostałych bohaterów z danej sceny filmowej. Przewodniczącym jury złożonego z aktorów był reżyser Jan Kidawa-Błoński. Jury przyznało dwie główne nagrody scenkom z udziałem Kasi i Pauliny. W kolejnym dniu festiwalu Maria Gładkowska i Ewa Wiśniewska poprowadziły warsztaty teatralne z naszymi młodymi aktorami, a ostatniego dnia w naszej szkole gościł Piotr Polk ze swoim recitalem. Członkowie zespołu mieli okazję porozmawiać prywatnie z aktorem oraz z jego żoną Magdą Wołłejko, a także zaśpiewać wraz z artystą jedną piosenkę podczas wieczornego koncertu. Przed festiwalem odbył się konkurs wiedzy o życiu i twórczości Poli Negri *Z Lipna do Hollywood* przygotowany przez nauczycielki LO Annę Rutkowską i Wandę Mróz. Finaliści konkursu otrzymali Nagrody Starosty Lipnowskiego. Należy nadmienić, że druga edycja tego konkursu odbyła się w ubiegłym roku.

Śpiewamy z Piotrem Polkiem

Na trzeci festiwal przygotowaliśmy konkurs *Piosenki ilustrowane*. Tym razem do udziału w nim została zaproszona młodzież ze szkół powiatu lipnowskiego. Wokaliści wykonywali przedwojenne przeboje, a aktorzy z Bene Nati brali udział w zabawnych inscenizacjach do tych piosenek. Na przykład w tle piosenki *Odrobinę szczęścia w miłości* wystąpiły cztery dziewczęta w ślubnych sukniach, a w piosence *Szkoda twoich łez, dziewczyno* bohaterowie siedzą przy stoliku, ale w zakończeniu dziewczyna wyciąga pistolet z torebki i strzela do niewiernego kochanka. Długo poszukiwaliśmy pistoletu hukowego. Udało się i wystrzał pod koniec piosenki zrobił piorunujące wrażenie na publiczności. Dosłownie. Jury w składzie: Olgierd Łukaszewicz – przewodniczący, Irena Karel, Małgorzata Sadowska, Mateusz Lewandowski i Konrad Zarębski przyznało dwie pierwsze nagrody ex aequo: Emilii Maciei i Kamilowi Mrozowi.

Przygotowania do czwartego festiwalu trwały długo, bowiem postanowiono urządzić pokaz mody przedwojennej. Poszukiwania odpowiednich strojów, przygotowanie choreografii, dobranie odpowiedniej muzyki, a potem próby... zajęły sporo czasu.

Za to efekt osiągnięto niesamowity. Pomysłowość 36 uczestników była ogromna. Musieli oni obejrzeć mnóstwo fotografii, sprawdzić, co nosiły nasze prababki. Była to dobra lekcja historii polskiej mody. Podobnie jak w roku poprzednim w pokazie brała udział młodzież ze szkół powiatu lipnowskiego. Jury z udziałem Teresy Rosati, Grażyny Hase, Agaty Buzek i Marcina Szczygieskiego przyznało I miejsce kreacji panny młodej Joanny Tuchewicz, uczennicy ZS im. W. Łukasieńskiego ze Skępego. W przerwie pokazu dziewczęta z Bene Nati brawurowo zatańczyły tango do piosenki Marleny Dietrich. Przygotowaliśmy też krótki spektakl pod tytułem *Miałam szczęście do ludzi* oparty na motywach książki *Pamiętnik gwiazdy* autorstwa Poli Negri. W przedstawieniu oprócz Poli pojawiły się Sara Bernhardt i Greta Garbo. Dla młodych aktorów z naszego zespołu największym przeżyciem było wejście na scenę z Ireną Karel i Janem Nowickim, którzy też wystąpili w tej inscenizacji.

Piąty festiwal zapoczątkował przygotowywane przez Teatr Bene Nati widowiska przybliżające atmosferę lat 20. i 30. Zamyśl tych przedstawień jest dość prosty: są one połączeniem dawnych piosenek, skeczy, monologów i tańców, ale ich przygotowanie i wyćwiczenie jest dla zespołu dużym wyzwaniem. Pierwsze z nich zaprezentowane na tym właśnie festiwalu nosiło tytuł *W kabarecie Eldorado* i ukazywało klimat przedwojennych teatrzyków kabaretowych. Trzeba przyznać, że wysiłek włożony w przygotowanie programu opłacił się, bo spotkał się on z entuzjastycznym przyjęciem widowni i był wielokrotnie powtarzany, choć nie tyle razy, ile spektakl z siódmej edycji festiwalu noszący tytuł *Szlagiery warszawskiej ulicy*, który zagraliśmy osiem razy. Ukazuje on atmosferę przedwojennych peryferyjnych dzielnic Warszawy, przedstawia bohaterów nie zawsze godnych naśladowania, a wszystko to okraszone piosenkami z tamtych czasów, takimi jak: *Bał na Gnojnej* czy *Hanka*. Uczniowie tańczą też tango i polkę szabasówkę. Na Ogólnopolskim Konkursie Teatralnym BUT (Brodnicka Uczta Teatralna) spektakl ten zajął II miejsce.

W oczekiwaniu na występ...

Na tegorocznym 8. festiwalu kontynuowaliśmy cykl widowisk o przedwojennej Polsce. Tym razem nawiązaliśmy do tematyki żydowskiej. Przedstawienie nosi tytuł *Szmoncesy, szmoncesy*.

Oprócz skeczów autorstwa Juliana Tuwima oraz charakterystycznych dowcipów prezentujemy w nim przepiękną muzykę żydowską i tańce, np. *Hashual* czy *Hava nagila*.

Występ w Ostromecku

Na piątym i szóstym festiwalu odbyły się dwie edycje konkursu *Śpiewamy stare przeboje*. Najpierw miały miejsce eliminacje, w trakcie których profesjonalne jury wybierało dziesięciu finalistów. Występowali oni w trakcie finału konkursu festiwalu. Tym razem jurorzy to artyści z pierwszych stron gazet: Alicja Węgorzewska, Natasza Urbańska, Magda Steczkowska, Justyna Sieńczyłło, Irena Karel, Beata Tadla, Janusz Józefowicz i Rafał Królikowski. W konkursie udział brała młodzież z gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych

z Włocławka, Rypina, Lubrańca, Brześcia Kujawskiego, Skępego i Lipna. Opiekunkami konkursu były polonistki z lipnowskiego LO: Maria Kowalewska i Wanda Mróz. Impreza miała niezwykle atmosferę; młodzież oprócz popularnych piosenek wykonywała czasami mało znane przedwojenne szlagiery, przypominając je licznie zgromadzonej publiczności, która z dużym zainteresowaniem śledziła występy młodych wokalistów. W pierwszym konkursie zwyciężyła Monika Witkowska piosenką *Ta mała piła dziś*, natomiast w drugim – Monika Kordowska piosenką *Rebeka*. Obie dziewczyny to uczennice LO w Lipnie.

Festiwal ma już 8 lat. I tyle też trwa współpraca Teatru Bene Nati z Lipnowskim Towarzystwem Kulturalnym im. Poli Negri, organizatorem festiwalu. Trzeba pamiętać, że nasz udział w festiwalu to nie tylko występy. Młodzież z klasy dziennikarskiej przeprowadza wywiady z gwiazdami, które potem publikujemy w szkolnej gazecie. Członkowie zespołu ubrani w stroje z lat 20-tych i 30-tych statystują podczas festiwalowych imprez, nadając im niezwykle koloryt. Co daje młodzieży udział w tym przedsięwzięciu? Przede wszystkim ogromną satysfakcję. Nasze występy spotykają się z wielkim uznaniem miejscowej społeczności. Zdarzało się, że już po festiwalu powtarzaliśmy program na specjalne życzenie publiczności i licząca 200 miejsc sala kina Nawojka znowu była pełna. Ale równie ważne są dla nas pochwały płynące z ust festiwalowych gwiazd. I nie jest to tylko zwykła kurtuazja, ale szczere komentarze. Jesteśmy dumni, że w naszym, jak to ktoś złośliwie określił, *zapyziałym miasteczku* robimy rzeczy, których nie musimy się wstydić, które budzą zachwyt widzów.

Małgorzata Gabryjelska

Gimnazjum nr 2 im. ks. Jerzego Popiełuszki we Włocławku

Patron, który odmienił życie szkoły

„Zło dobrem zwyciężaj” to słowa powszechnie kojarzone z ks. Jerzym Popiełuszką. Słowa proste, zdawałoby się mało odkrywcze, ale w chwili refleksji można zadać sobie pytanie, czy zawsze według nich postępujemy. Próbę odpowiedzi na tak postawione pytanie mogłaby podjąć młodzież gimnazjalna, która często nie zdaje sobie sprawy, jak ważne i często decydujące o przyszłości mogą być nieprzemyślane de-

cyzje. Jeśli powstaną jakieś zaległości w nauce, będzie można je nadrobić w szkole ponadgimnazjalnej, ale czy w przyszłości uda się uzupełnić braki z nieprzestrzegania podstawowych zasad moralnych?

Od 21 października 2006 roku Gimnazjum nr 2 we Włocławku nosi miano ks. Jerzego Popiełuszki. Nadanie szkole imienia to nie tylko uroczystości, sztandar, goście, ale trudna, odpowiedzialna, codzien-

na pracę. Zapraszając w progi naszej placówki takiego Patrona, mieliśmy świadomość, że ten wybór zobowiązuje i stawia przed nami - nauczycielami odpowiedzialne zadania. Jemu przyszło żyć w bardzo trudnych czasach i On nie zawiodł. My, którzy chcemy kultywować i upowszechniać Jego ideały, mamy niełatwą misję przybliżenia ks. Popiełuszki młodemu, którzy nie zawsze chcą słuchać dorosłych i często wiedzą lepiej...

Po ośmiu latach możemy stwierdzić, że ksiądz Jerzy (bo tak z wielkim szacunkiem, ale i z sympatią zaczęliśmy o Nim mówić) stał się „bywalcem” w naszej szkole, „gościem” witany zawsze z wielkim entuzjazmem. Staraliśmy się pamiętać o rocznicy Jego śmierci, w wyjątkowy sposób uczcić Jego urodziny czy imieniny. Liczne konkursy, pokazy multimedialne, projekcje filmowe, wieczornice, spotkania z gośćmi (m. in. z Marianną Popiełuszką, której własnoręczny wpis do kroniki szkolnej jest dla nas bardzo cenną pamiątką), nie tylko przybliżały uczniom postać tego wspaniałego Kapłana, ale także stawały się okazją do refleksji i chwili zadumy. Duża w tym zasługa nauczycieli religii i języka polskiego, jednakże nie można w tym miejscu zapomnieć o Zofii Kołtuńskiej, dzięki której biblioteka naszego gimnazjum jest w posiadaniu sporego zbioru książek i innych materiałów o ks. Jerzym Popiełuszcze i która jest pomysłodawczynią konkursu recytatorskiego „O księdzu Jerzym wierszem”. Szkolny konkurs odbywa się już od 2007 roku. Z okazji 25. rocznicy męczeńskiej śmierci Kapłana „Solidarności” do konkursu zaprosiliśmy młodzież szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych naszego miasta. Pierwsza edycja Międzyszkolnego Konkursu Recytatorskiego została zorganizowana we współpracy z Miejską Biblioteką Publiczną. Kolejne, jako dziękczynienie za beatyfikację ks. Jerzego, odbywają się w Sanktuarium Męczeństwa Bł. Ks. Jerzego Popiełuszki przy Parafii Matki Bożej Fatimskiej.

O księdzu Jerzym wierszem...

Rok 2014 jest dla nas szczególny, ponieważ przypada 30. rocznica śmierci naszego Patrona i chcieliśmy, aby lokalny konkurs nabrał rangi konkursu

wojewódzkiego. W ten skromny sposób włączyliśmy się do obchodów Roku Ludzi Wolności. Naszą inicjatywę poparli: Biskup Włocławski Ks. Wiesław Mering, Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego Piotr Całbecki, Prezydent Miasta Włocławka Andrzej Pałucki, przyjmując honorowy patronat nad październikową edycją konkursu.

W szkole dużą wagę przywiązuje się do sportu, tak więc nie mogło zabraknąć w naszych działaniach Memoriału im. ks. Jerzego Popiełuszki o Puchar Dyrektora Gimnazjum nr 2. W roku szkolnym 2013/2014 odbył się już dziesiąty, jubileuszowy turniej w siatkówce dziewcząt.

Nie tylko jesteśmy organizatorami, ale także uczestniczymy w przedsięwzięciach organizowanych przez inne podmioty. Braliśmy udział w corocznym Włocławskim Biegu Dzieci i Młodzieży, który poświęcony był męczeńskiej śmierci Kapłana „Solidarności”, a także w konkursach literackich i plastycznych, które odbywają się na terenie miasta i w okolicy, np. w Szkole SPSK w Modzerowie. W roku szkolnym 2013/2014 uczniowie naszego gimnazjum wzięli udział w Wojewódzkim Konkursie Interdyscyplinarnym o Wielkich Polakach z serii Regionalnych Olimpiad Wiedzy o Wielkich Polakach, którego głównym organizatorem jest Centrum Edukacji Młodzieży w Górsku. Ubiegłoroczna edycja dotyczyła dwóch postaci Jana Pawła II i ks. Jerzego Popiełuszki. Uczennica klasy III, Oliwia Rumińska w etapie rejonowym zajęła I miejsce, a w województwie - IX miejsce i uzyskała tytuł laureata.

Urząd Marszałkowski - nagroda dla uczennicy naszej szkoły

Nie będzie chyba przesadą z naszej strony, jeśli stwierdzimy, że Patron odmienił nasz stosunek do wielu problemów, wpłynął na nasze spojrzenie na współczesny świat, a Jego motto życiowe stało się dla nas drogowskazem. Trzeba także zauważyć kilka zmian w codziennym życiu szkoły. Mamy nowe logo, stronę internetową poświęconą ks. Jerzemu, kącik pamięci z tablicą ufundowaną w rocznicę nadania szkole imienia i co najważniejsze - sztandar, który towarzyszy nam podczas różnych uroczystości.

Idąc śladami patrona - jak budujemy więzi z regionem

*...i idź Kolberga śladem,
Niech będzie Ci przykładem
I ucz się polskiej ziemi,
Jak Kolberg – patron nasz...*

brzmia słowa hymnu Gimnazjum nr 9 im. Oskara Kolberga we Włocławku.

W drugim roku funkcjonowania placówki podjęliśmy działania zmierzające do nadania naszej szkole imienia. Od początku wiedzieliśmy, że musi to być postać związana z regionem czy propagująca idee małych ojczyzn. Propozycji było kilka. Jednak postać wybitnego etnografa i folklorysty, który poświęcił dwa tomy swego monumentalnego dzieła Kujawom wydała nam się godna miana patrona naszej szkoły. Tym bardziej, iż koncepcja pracy placówki zakładała, że ma to być szkoła nowoczesna, ale stojąca na straży wartości, kultywująca tradycje regionalne.

Pani dyrektor wita uczestników konkursowych zmagani

Uroczystość nadania imienia szkole i wręczenia sztandaru miała miejsce 7 czerwca 2002 roku. Gościło na niej wielu znanych mieszkańców regionu, przedstawiciele władz lokalnych, a także przedstawiciele rodu Kolbergów - państwo Monika i Krzysztof Kolbergowie.

Uroczystość uświetniła inscenizacja wesela kujawskiego. Do współpracy zaprosiliśmy zespół folklorystyczny *Wrzos*. Z zespołem tym współpracujemy systematycznie, zapraszając jego członków na wystę-

py przy okazji kolejnych edycji Konkursu Recytacji Poezji i Prozy oraz Pieśni Regionalnej „Bądź pozdrowiona, Ziemio Rodzinna...”

Wcześniej, w ramach działań zmierzających do nadania imienia, przeprowadziliśmy kilka konkursów dla uczniów, między innymi konkurs literacki na legendę lub baśń związaną z Włocławkiem i okolicą, konkurs poetycki – ich pokłosiem jest tomik wierszy i zbiór legend wydany w kilkudziesięciu egzemplarzach dostępny w bibliotece szkolnej. Zorganizowaliśmy też konkursy plastyczne oraz – co stało się już doroczną tradycją w naszej szkole - Kujawskie Potyczki Klas. Uczniowie, przygotowując się do tych konkursów, mają okazję poznać piękno, kulturę i tradycje małej ojczyzny, uczą się korzystać z różnych dostępnych źródeł. Naśladując patrona naszej szkoły, Oskara Kolberga, robimy wszystko, by ocalić od zapomnienia to, co nas ukształtowało, co wartościowe. By młodzież mogła lepiej poznać historię i życie codzienne swoich przodków, w szkole utworzyliśmy salę regionalną. Od 2001 roku gromadzimy w niej ekspozycje, które znajdują na strychach czy w zapomnianych komórkach. Przynoszą je nauczyciele, uczniowie, ich rodzice, a także osoby z nami zaprzyjaźnione. Wśród ekspozycji mamy na przykład: skrzynię i szafę z Topólki, kołowrotek z Ossowa, rzeźby z Wichrowic, naczynia z miejscowości Koniec czy fajans z Włocławka. Piękne bibułowe kwiaty i pająki zostały wykonane przez nauczycielkę plastyki oraz przez młodzież na zajęciach Koła Twórczości „Sztuka Kujawska”. Do szkoły również zapraszamy ludzi z pasją, którzy pokazują młodym, jak rzeźbić się w drewnie czy wykonuje kujawskie bukiety z bibuły, wycina papierowe franki.

Uczniowie mają niemałą frajdę z tego, że ich prace zdobią salę regionalną w naszej szkole.

Kłaniam Ci się o Ziemio i sprawę sobie też zdaję, że zawsze miałaś piękne jak nigdzie obyczaje - pisał piewca Kujaw, Franciszek Beciński. Nasza młodzież te obyczaje poznaje i kultywuje. Od 2001 roku jesteśmy orga-

nizatorami Wojewódzkiego Konkursu Recytacji Poezji i Prozy oraz Pieśni Regionalnej „Bądź pozdrowiona Ziemia Rodzinna”. Na zakończenie konkursu każdego roku staramy się pokazać młodym ludziom przybyłym do nas z terenu całego województwa kujawsko-pomorskiego, a ostatnio z całego kraju, piękno naszych obrzędów, obyczajów, tradycji. Były kujawskie zaloty, wesele, puszczanie wianków, czyli Sobótka, Wielkanoc na Kujawach. Przygotowaliśmy inscenizację legendy Reginy Zaleskiej-Wojciechowskiej „Jak Bartłomiejowa żur gotowała”, a także legendy obrazującej historię powstania Włocławka. Ze względu na duże zainteresowanie konkursem wśród uczniów i nauczycieli naszego województwa w ubiegłym roku postanowiliśmy poszerzyć jego zasięg o województwa ościennie. Wystaliśmy zaproszenia do szkół wszystkich typów z województw: łódzkiego, mazowieckiego, pomorskiego, wielkopolskiego, warmińsko-mazurskiego. Natomiast tegoroczna XII edycja miała już charakter ogólnopolski. Cele konkursu to:

- poznanie i popularyzacja twórczości regionalnej małych ojczyzn
- kształtowanie poczucia jedności ze swoim środowiskiem lokalnym
- budzenie potrzeby poszukiwania własnych korzeni w tradycji i kulturze regionu
- ukazanie piękna swojej najbliższej okolicy poprzez prezentację tekstów literackich, pieśni i przyspiewek ludowych, obrzędowych
- kultywowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego swojego regionu
- integracja młodzieży województwa kujawsko-pomorskiego i województw ościennych.

Nasz konkurs nieustannie rozwija się, nowością XI edycji, oprócz poszerzenia zasięgu, było również wprowadzenie kategorii wiekowej klas I-III szkół podstawowych. W ostatniej, XII edycji „Na ludową nutę” wprowadziliśmy dwie kategorie wiekowe: oddzielnie prezentowali się uczniowie szkół podstawowych oraz gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych. Do prezentacji w części finałowej zaprosiliśmy również przedszkolaków. Chcemy bowiem, by i ci najmłodsi mieli okazję podkreślić więzi z ziemią rodzinną, zaprezentować swoje zdolności.

Wielkim zaszczytem dla nas jest fakt, iż honorowy patronat nad konkursem obejmują: Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Prezydent Miasta Włocławka oraz Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty, zaś patronat medialny TVP Bydgoszcz, telewizja CW24, portal internetowy „promocjewlclawskie.pl”. Za każdym razem bardzo cieszą nas otwarte serca i hojność sponsorów. To dzięki nim możemy częstować gości tradycyjnym kujawskim żurkiem, pajdą chleba ze smalcem, kluskami z serem czy ciastem drożdżowym, a laureatów uhonorować cennymi nagrodami.

Licznie przybyli na uroczystość gości

Jak już wcześniej wspomniałam, chętnie gościmy u siebie zespoły folklorystyczne: kilkakrotnie występował u nas „Wrzos”, zespół Kujawy Nadwiślańskie z Lubania z widowiskiem „Oj dana znał Wisły”, a we wrześniu 2012 roku nawiązaliśmy współpracę z zespołem „Echo Kujaw”. Pierwsze spotkanie odbyło się 21 września w sali regionalnej, w miłej atmosferze, przy ciasteczku i herbatce omówiliśmy warunki współpracy. Co tydzień, a nawet w razie potrzeby częściej, odbywają się zajęcia Koła Miłośników Kujaw połączone z poznawaniem pieśni i tańców kujawskich. Wspólnie przygotowaliśmy też dwa koncerty kolęd: „Lulaj Jezuniu na Kujawskiej Ziemi” i „Pójdźmy do Niego, witajmy nowo Narodzonego”, wystąpiliśmy z nim podczas podsumowania Międzyszkolnego Konkursu „Ziemia Kujawska – skarbnica folkloru”, kolędowali również w kościołach (m.in. św. Ducha w Michelinie oraz w parafii Lubstów), a także w Bibliotece Miejskiej, gdzie włączyliśmy się w Wielką Orkiestrę Świątecznej Pomocy. Wspólnie z zespołem „Echo Kujaw” daliśmy już ponad 20 koncertów, m.in. w katedrze włocławskiej z okazji Dnia Papieskiego, Patriotyczne Śpiewanie, Wiosna na Kujawach, Biesiada dla Mam. Zespół może także pochwalić się sukcesami: drugie miejsce w Ogólnopolskim Konkursie na Współczesną Przyspiewkę organizowanym przez Gimnazjum im. Oskara Kolberga w Modlnicy, trzecie miejsce w Przeglądzie Kolęd i Pastoralek u świętego Stanisława, pierwsze i trzecie miejsce oraz wyróżnienie solistek w Międzywojewódzkim i Ogólnopolskim Konkursie Pieśni Regionalnej „Na ludową nutę”. Współpraca z seniorami jest wartościowa dla młodzieży, tworzą się więzi międzypokoleniowe. Na naszych zajęciach panuje serdeczna, prawdziwie rodzinna atmosfera. Młodzież poznaje nie tylko kujawski folklor, lecz także korzysta z cennych rad starszego pokolenia, po prostu uczy się życia.

Przykłady działań regionalnych w naszej szkole można by mnożyć. Do tych najważniejszych należy niewątpliwie Ogólnopolski Konkurs Recytacji Poezji i Prozy oraz Pieśni Regionalnej, który jest organizowany od 2001 roku, zaś na przełomie listopada i grudnia od 2012 roku organizujemy Międzyszkolny Konkurs Plastycz-

no-Informatyczny dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z Włocławka pod nazwą „Ziemia Kujawska - skarbnica folkloru”.

Cele tego konkursu to:

- przybliżenie uczniom postaci Oskara Kolberga – muzyka, etnografa i folklorysty
- budzenie dumy z naszej małej ojczyzny
- zapoznanie uczniów z folklorem, tradycjami i zwyczajami kujawskimi
- propagowanie multimedialnych technologii w praktycznych zastosowaniach
- rozwijanie kreatywnego myślenia i zainteresowań.

Prace nadesłane na konkurs zarówno w I jak i w II edycji zachwyciły swoim poziomem i kunsztem artystycznym organizatorów i członków jury. To kolejny dowód, że młodzież chce poznawać tradycje, obrzędy, obyczaje.

W czerwcu 2012 roku obchodziliśmy 10. rocznicę nadania naszej szkole imienia Oskara Kolberga. W ramach obchodów jubileuszu uczniowie zwiedzili Muzeum Techniki i Gospodarstwa Wiejskiego w Redczu Krukowym. Zgromadzone tam eksponaty pozwoliły zobaczyć, jak to dawniej na kujawskiej wsi bywało. 5 czerwca na boisku szkolnym odbył się festyn kujawski „Cudze szanujmy, cudze poznajmy”. Uczestniczyli w nim przedstawiciele Urzędu Miasta Włocławek i Rady Miasta Włocławek, uczniowie szkół podstawowych i ponadgimnazjalnych, rodzice uczniów oraz mieszkańcy naszego miasta. Uczniowie poszczególnych klas pod opieką wychowawców przygotowali stoiska tematyczne: „Oskar Kolberg – nasz patron”, „Włocławek - nasze miasto”, „Sztuka kujawska”, „Fajans włocławski”, „Strój kujawski”, „Kujawskie jadło”, „Przyroda Włocławka i okolic”. Nasz festyn uatrakcyjniły występy zespołu „Echo Kujaw”, solistek i zespołów tanecznych z SP 10 oraz SP 18, absolwentek oraz harcerzy, a także pokazy strażackie i wystawy ukazujące dorobek artystyczny znanych w regionie twórców.

Mamy nadzieję, że nasz patron byłby dumny z tego, jak promujemy kulturę regionu i pogłębiały więzi z ziemią rodzinną.

Uczennice Gimnazjum nr 9 przed występem

W szkole organizujemy również spotkania z autorami książek i opracowań naukowych poświęconych

regionowi. Gościliśmy prof. Adama Wróbla, autora książki poświęconej gwarze kujawskiej „*Bo óny korzyniamy w zimi sum ghymboko*”, a także Jadwigę Kurant, laureatkę Nagrody im. Oskara Kolberga, autorkę książki o tradycjach kultury ludowej na Kujawach „*Folklor taneczny Kujaw. Taniec Ludowy*”, „*Radosne dzieciństwo. Gry i zabawy kujawskich dzieci*”, „*Obrzędy i zwyczaje ludowe na Kujawach. Widowiska sceniczne i plenerowe*”.

Młodzi ludzie z naszej szkoły są zapraszani do udziału w seminariach uczniowskich organizowanych w Collegium Novum WSHE we Włocławku w ramach Festiwalu Nauki i Przedsiębiorczości. Od kilku lat pod moją opieką przygotowują referaty (w 2012 roku Margarita Jaworska wygłosiła referat pod tytułem *Antoni Cybulski – nauczyciel, poeta, inspirator młodych twórców*, w 2013 roku Aleksandra Jakóbczak – *Upór i pasja – człowiek teatru, Krzysztof Makaruk*, Karolina Kurlapska – *Zakochana w kujawskich nutach i słowach – Mirosława Wojciechowska*, w 2014 roku – Marietta Szychowska *Krocząc Kolberga śladem – moja szkoła na straży tradycji regionu*).

Tematykę regionalną wykorzystujemy też w codziennej pracy przy realizacji projektów gimnazjalnych, np. „By szkolna izba regionalna była piękna i bogata”, „Przyjdź do nas, razem odkryjemy piękno Włocławka”.

Działając regionalnie, staramy się zainteresować naszych uczniów nie tylko tradycjami, ale także dniem obecnym, w którym żyją, bo przecież „ulica, dom, podwórko – to jest ta mała, najbliższa ojczyzna”, którą trzeba poznawać. W roku jubileuszu 600-lecia katedry włocławskiej zrealizowaliśmy projekt międzyprzedmiotowy „600 lat na straży wartości – dni katedry w naszej szkole”. Cyklicznie zapraszamy dzieci ze szkół podstawowych na wspólne czytanie legend o mieście i okolicy, nasi uczniowie czytają również legendy kujawskie przedszkolakom.

Gościnny występ przedszkolaków z Piotrkowa Kujawskiego

Przykładów tych działań jest wiele, wynikają one z koncepcji pracy szkoły, ale przede wszystkim z naszej pasji, z potrzeby przekazania młodym ludziom, że najważniejsze jest, by gdzieś istniało to, czym się żyło: historia i tradycje, i dom pełen wspomnień, by tam zawsze wracali choćby myślą, sercem, by szanowali ziemię swą ojczystą, bo – parafrazując słowa F. Dmochowskiego – „nie znać własnych korzeni – hańbą oczywistą”.

Innowacyjne zajęcia z wykorzystaniem narzędzi krytycznego myślenia

Znaczącym wyzwaniem dla pedagogiki XXI wieku jest dostosowanie procesu nauczania-uczenia się do wymogów dynamicznie zmieniającego się świata. Dzisiaj kształcimy ludzi, którzy będą żyć w świecie jutra. Na temat polskiej rzeczywistości edukacyjnej panuje tymczasem dość powszechne przekonanie, że szkolne programy funkcjonują w dużym oderwaniu od prawdziwego życia. Podobne wnioski wynikają z badań przeprowadzanych na potrzeby opracowywania raportów. Wykazują, iż absolwenci polskich szkół i uczelni nie są w wystarczający sposób przygotowani do konfrontacji z wymogami, jakie stawia przed nimi dorosłość i rynek pracy. W dydaktyce coraz większą popularność zyskują więc wypracowane w pozaszkolnej rzeczywistości metody, które w momencie powstania nie były przeznaczone dla szkoły i ucznia. Współczesny człowiek oprócz wiedzy powinien posiadać umiejętność efektywnego myślenia, szerokiego spojrzenia na otaczającą rzeczywistość. Celem kształcenia dziś staje się rozwijanie takich cech, jak: mobilność, kreatywność, innowacyjność, elastyczność, branie pełnej odpowiedzialności za swoje postępowanie, aktywność poznawcza, twórcza wyobraźnia.

Jedną z innowacyjnych i sprzyjających kształtowaniu człowieka XXI wieku metod pracy z uczniem jest zaimplementowana z biznesu „Theory of Constraints” (TOC). Angielskojęzyczna nazwa to w polskim tłumaczeniu „Teoria ograniczeń”. Jest to program/metoda, który pozwala na rozpoznanie i zarządzanie *ograniczeniami* występującymi w otaczającym nas świecie. *Ograniczenie* rozumiane jest tu jako czynnik spowalniający nasze osiągnięcia czy realizację wyznaczonego celu. Brzmi skomplikowanie? Proste narzędzia tej metody pozwalają na identyfikację ograniczeń i późniejszą ich eliminację, co wpływa na poprawę całego systemu. TOC stosowane było pierwotnie do rozwiązywania ekonomicznych problemów przedsiębiorstw. Jego twórca Elli Goldratt zwany jest „guru biznesu”, bo wielu potężnym firmom, takim jak: General Motors, Intel Corporation, Boeing, Ford począwszy od lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku, pomagał z wielokrotnie zyski. Prostota narzędzi TOC to również brak potrzeby stosowania nowoczesnych technologii, choć ich nie wykluczają. Do pracy wystarczy czysta kartka i ołówek. Podstawą filozofii TOC

jest rozwijanie myślenia krytycznego, jednej z kluczowych umiejętności XXI wieku. Dr Goldratt dostrzegł edukacyjny potencjał swojego programu. Pojawiło się pytanie: Jak przenieść tę filozofię na codzienne życie, a zwłaszcza do codziennej szkoły?

W 1995 roku powstała Fundacja „TOC dla Edukacji” (*TOCFE – TOC for Education*), której celem jest rozpowszechnianie programu na całym świecie. Od 2006 roku program jest obecny w Polsce.

Nauczyciele bibliotekarze z Pedagogicznej Biblioteki Kujawsko-Pomorskiego Centrum Edukacji Nauczycieli we Włocławku uczestniczyli w szkoleniu i w swojej praktyce edukacyjnej wykorzystują narzędzia TOC. Narzędzia nazywają się dość zabawnie: chmura, gałąź logiczna, drzewko ambitnego celu – wspomagają wdrażanie uczniów do samodzielnego, krytycznego myślenia, dostrzegania w rzeczywistości związków przyczynowo-skutkowych, planowania, podejmowania decyzji, a więc kluczowych umiejętności XXI wieku. Program ma swoją stronę w Internecie www.kuferektajemnic.pl, poświęconą wykorzystaniu narzędzi TOC w pracy na pierwszym poziomie nauczania. Narzędzia te doskonale sprawdzają się także w pracy ze starszymi uczniami, mają zastosowanie na wszystkich poziomach edukacyjnych. Więcej można się dowiedzieć na internetowej stronie www.toc.edu.pl. Korzystanie z tych narzędzi wspomaga podnoszenie efektywności zajęć różnych przedmiotów.

Na zajęciach edukacyjnych w naszej bibliotece wypróbowaliśmy działanie wszystkich narzędzi TOC. Specyfika pracy nauczyciela w bibliotece pedagogicznej jest taka, że z konkretną grupą uczniów pracuje krótko. Czasami są to jednorazowe spotkania. Pracujemy z uczniami w różnym wieku, ze szkół różnego typu. Ma to swoje plusy i minusy. Pozwala gromadzić wszechstronne doświadczenia, ale ogranicza możliwość systematyczności oraz weryfikowania długofalowych efektów działań. Zajęcia mają otwarty charakter, obserwują je nauczyciele odwiedzający naszą placówkę z uczniami, mamy więc nadzieję zainteresować ich TOC i zachęcić do jej wdrożenia w pracy w szkole.

Narzędziem, którego wprowadzanie przebiegało u nas najbardziej sprawnie, była gałązka logiczna. W pra-

cy z uczniami na różnych etapach nauczania wykorzystanie gałązki było proste i efektywne. Na zajęciach z pierwszoklasistami czytaliśmy baśń o Czerwonym Kapturku. Wszystkie dzieci ją znają najpierw więc otrzymały ilustracje do niej i miały ułożyć je we właściwej kolejności. Później, słuchając baśni, sprawdzały, czy wykonały to zadanie poprawnie. Dzieci z wielkim przejęciem słuchały, aby zweryfikować poprawność swojej pracy. To zadanie nie wymagało objaśnień, że posługujemy się narzędziem TOC. Wystarczyła intuicja dzieci. Kolejnym zadaniem było opowiedzenie baśni ze wskazaniem logicznych związków między poszczególnymi wydarzeniami: „Kiedy mama kazała Kapturkowi iść do babci... TO ... dziewczynka poszła ścieżką przez las.... Kiedy szła ścieżką przez las.... TO... itd.” Dopiero wtedy dzieci zobaczyły gałązkę. Uczniowie doskonale bawili się na edukacyjnej macie, przeskakując z listka na listek. Uczyli się głośno i poprawnie wypowiadać zdania, szukać skutku i przyczyny działań bohaterów opowieści oraz, co w przypadku małych dzieci bardzo ważne, ruszali się.

Gałązka była też przydatnym narzędziem na zajęciach o historii książki i pisma. Uczniowie klasy piątej „rozpisywali na gałązce” teksty o sposobach wytwarzania materiałów piśmienniczych: glinianych tabliczek, papiirusu, pergaminu, papieru. W ten sposób porządkowali wiadomości, ustalali kolejność działań, przyswajali nie tylko wiedzę merytoryczną historyczną, ale także uczyli się myśleć logicznie i krytycznie. Pracując w grupach, przyswajali umiejętność pracy zespołowej. Podobne spostrzeżenia odnotowały trenerki TOC, pisząc o swoich doświadczeniach w czasopiśmie *Meritum*: „narzędzia TOC są jedną ze skutecznych metod rozwijania logicznego myślenia, empatii i zrozumienia potrzeb innych osób, przewidywania konsekwencji swoich działań i budowania dobrych relacji z innymi ludźmi.”¹

W pracy z gimnazjalistami logiczna gałązka wspomagała analizę obrazów Artura Grottgera na lekcji poświęconej powstaniu styczniowemu. Powiedzmy sobie szczerze – estetyka twórczości tego artysty niekoniecznie przemawia do czternasto- czy piętnastolatków. Uczniowie wraz z dziełem do analizy otrzymali gałązki, w których wypowiedź była zainicjowana, ale jej dalszy kształt zależał już tylko od nich. Posłużenie się gałązką pozwoliło „otworzyć” ich wyobraźnię i kreatywność na dzieła oraz wczuć się w atmosferę epoki.

Działanie chmury, narzędzia TOC wspomagającego rozwiązywanie konfliktów, testowaliśmy w pracy z najmłodszymi. Powróciliśmy do baśni o Czerwonym Kapturku. Kto z kim był w konflikcie? Kapturek z Wilkiem, Wilk z Leśniczym? Dzieci dowiedziały się, że pod każdym żądaniem, które staje się zarzewiem konfliktu, kryją się potrzeby stron. Jakie były potrzeby Wilka? Kaptureka? Babci? Leśniczego? Czy można je tak zaspokoić, aby każda ze stron konfliktu wyszła

z niego zwycięsko? Każde dziecko mogło przedstawić swoje propozycje, rysując chmurkę z Wilkiem i Kapturem bądź Leśniczym i Wilkiem.

Następnie dzieci pokazywały na edukacyjnej macie przedstawiającej chmurę, jak rozwiązałyby konflikty, które pojawiają się między nimi w klasie. Najczęściej chodziło o przezywanie i zabieranie sobie przedmiotów. Na etapie ćwiczeń wszystkie konflikty zostały rozwiązane pomyślnie. Ponownie przywołam refleksje innych nauczycieli po zajęciach TOC: „Narzędzia TOC umożliwiają również rozwijanie kompetencji pozwalających nawiązywać i podtrzymywać kontakty oraz współpracować z innymi w grupie. W ten sposób wspieramy rozwój kompetencji społecznych niezwykle ważnych dla prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży.”²

Drzewko ambitnego celu to narzędzie, z którym praca jest niezwykle czasochłonna, ale to właśnie drzewkiem posłużyliśmy się na lekcji o historii książki i pisma. W mniejszych zespołach uczniowie projektowali działania mające doprowadzić do powstania książek w różnej formie: glinianego kodeksu, zwoju papiirusowego, książki rękopiśmiennej i starodruku. Tym razem uczniowie bardzo nas zaskoczyli. Większość zespołów skupiła się nie na wytwarzaniu książek, a... na działaniach menadżerskich, pozyskiwaniu środków, szukaniu sponsorów.

Z takim nieprzewidzianym przebiegiem zajęć z wykorzystaniem narzędzi TOC również należy się więc liczyć. Pisanie szczegółowych scenariuszy i uisłanie się ich trzymanie w przypadku TOC nie jest najlepszą metodą. Posługując się narzędziami TOC, nauczyciel powinien pamiętać, że jego rolą jest zainicjowanie działań. Później staje się tylko obserwatorem i dyskretnym moderatorem pracy uczniów. Najważniejsze jest to, że narzędzia TOC można wykorzystywać wszystkie łącznie na jednej lekcji lub wzbogacać pojedynczymi lub kilkoma na raz tylko fragment zajęć.

TOC nie jest jedyną innowacyjną metodą nauczania. Kilka dni temu na łamach portalu o nowoczesnej edukacji www.edunews.pl przeczytałam o TRIZ, czyli Teorii Rozwiązywania Innowacyjnych Zadań i również wydała mi się interesująca. Z bogatej oferty najlepiej wybrać to, co będzie nam przydatne. Innowacyjne metody na zajęciach nigdy nie powinny być „gadżetem” ważniejszym od ich celów. Ich stosowanie powinno być podporządkowane zadaniu efektywności (a nie wyłącznie efektywności!) nauczania i uczenia się.

Bibliografia:

1. Bereźnicki Franciszek, *Podstawy dydaktyki*, Kraków 2007.
2. *Czego (nie) uczą polskie szkoły? System edukacji a potrzeby rynku pracy w Polsce*, raport Fundacji Forum Obywatelskiego Rozwoju oraz Fundacji im. Friedricha Eberta, Warszawa 2008, www.rynekpracy.pl/p.... [28.05.2011]
3. Kaźmierczak-Banach Aleksandra, Gasik Małgorzata, Prawdziwego przyjaciela najlepiej poznać po.. lekcji TOC, *Meritum* 2/2014, s. 79-81
4. www.kuferektajemnic.pl
5. www.toc.edu.pl
6. www.triz-innowacje.pl

¹ Kaźmierczak-Banach Aleksandra, Gasik Małgorzata, Prawdziwego przyjaciela najlepiej poznać po.. lekcji TOC, *Meritum* 2/2014, s. 79-81.

² Tamże, s. 79

Anna Wiligalska

Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu

Dobra lekcja w bibliotece

Od 2006 roku Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej w Toruniu mieści się w nowym, przestronnym, nowoczesnie wyposażonym budynku. Doskonałe warunki lokalowe (m.in. sale: wystawowa, w pełni skomputeryzowana dydaktyczna, a także konferencyjna) pozwalają realizować przedsięwzięcia wykraczające daleko poza podstawowe zadania biblioteki. Są wśród nich nietypowe zajęcia dla uczniów.

Oto kilka przykładów lekcji, jakie odbyły się w Bibliotece Pedagogicznej w Toruniu. Ich tłem były często wystawy fotografii, które dobrze korespondowały z tematami zajęć i stanowiły ich atrakcyjną scenografię.

ALTERNATYWNE LEKCJE HISTORII LITERATURY

Projekt nauczycieli i uczniów Zespołu Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich z Torunia **Galeria portretów, czyli postacie literackie w obiektywie** zaowocował galerią pięknych portretów (wykonanych podczas profesjonalnych sesji zdjęciowych), na których uwiecznieni zostali uczniowie wcielający się w postacie literackie. Wystawa intrygujących portretów, zaprezentowana w sali wystawowej, stała się tłem i jednocześnie pretekstem do przeprowadzenia w naszej bibliotece nietypowych lekcji języka polskiego.

Polonistki z ZSGH przygotowały trzy lekcje: **Wywiad z lady Makbet** (w sali wystawowej, pod fotograficznym portretem krwawej lady z ostrym nożem w ręce uczniowie wysłuchali wywiadu z nią, a podczas pracy grupowej rozwiązali test ze znajomości lektury), **W saloniku panny Izabeli** (w sali wystawowej zaaranżowano muzeum z eksponatami z „Lalki” Prusa. „Zwiedzanie” tego muzeum było dla uczniów okazją do powtórki znajomości tekstu „Lalki”), **Warsztaty poetyckie – tworzymy sonety do... Laury** (w sali dydaktycznej, umożliwiającej dostęp do Internetu, powstały uczniowskie sonety).

Nauczycielki chwaliły warunki lokalowe i techniczne biblioteki. Mówiły o problemach, z którymi wiąże się przeprowadzenie tego typu zajęć w szkole. Uczniowie byli dumni, oglądając swoje niebanalne portrety i zapraszając do ich podziwiania rodziny. Relację z otwarcia wystawy i przeprowadzonych lek-

cji oraz bogatą dokumentację fotograficzną umieściliśmy w aktualnościach na stronie głównej biblioteki. Materiały te cieszyły się dużym zainteresowaniem i pozostają ciągle dostępne na naszej stronie WWW.

LEKCJA PAMIĘCI O HOLOCAUSTE

Na wykład zatytułowany **Zuzanny Ginczanki – Non omnis moriar...: czy będziemy pamiętać o Holocaulście** zaprosiliśmy uczniów szkół ponadgimnazjalnych (szczególnie maturzystów).

Wykład wygłosiła dr Barbara Czarnecka – adiunkt w Instytucie Literatury Polskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Przybliżyła ona postać mało znanej żydowskiej poetki – ofiary Holocaustu i dokładnie przeanalizowała jej utwór *Non omnis moriar...* Autorka wykładu nakreśliła sylwetkę młodej żydowskiej poetki. Główną część wystąpienia poświęciła szczególnej analizie wiersza *Non omnis moriar*. Prelegentka posłużyła się odwołaniami do twórczości Horacego i Słowackiego.

Dla młodzieży była to swoista powtórka przed maturą.

Tło wykładu stanowiła wystawa „Ściana płaczu”, na której pokazano prace autorstwa wybitnej izraelskiej fotografik Michal Ronnen Safdie. Ściana płaczu to najświętsze miejsce dla wyznawców judaizmu, ale również miejsce modlitwy przedstawicieli wszystkich religii. Wystawa została przygotowana przez Departament Spraw Publicznych izraelskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, a biblioteczne udostępniona nieodpłatnie.

LEKCJE WOLONTARIATU

Gościliśmy **Janinę Ochojską**, założycielkę i prezes Polskiej Akcji Humanitarnej. W spotkaniu z nią uczestniczyła zaproszona przez nas grupa młodzieży gimnazjalnej. Uczniowie zadawali dociekliwe pytania dotyczące niesienia pomocy, wykazując żywe zainteresowanie problemem. Wierzimy, że „przykłady pociągają” i niektórzy z uczniów pójdą w ślady Janiny Ochojskiej.

Spotkanie odbyło się w sali wystawowej. Wykorzystano rzutnik multimedialny, co pozwoliło zaprezentować zdjęcia dokumentujące organizację i przebieg akcji humanitarnych PAH.

Z naszej inicjatywy odbyły się adresowane do młodzieży warsztaty *Wolontariat drogą do lepszego poznania siebie i innych*. Inspiracją do ich zorganizowania stała się wystawa fotografii wykonanych przez osoby niepełnosprawne „**W pełnosprawnym obiektywie...**”. Uczestniczyli w nich uczniowie z Torunia oraz studenci pedagogiki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Warsztaty prowadzili terapeuci ze Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom Niepełnosprawnym i Osobom Potrzebującym Wsparcia „Jestem”. Zajęcia miały zaprezentować działalność Stowarzyszenia „Jestem”, omówić na czym polega praca i pomoc wolontariuszy oraz przedstawić korzyści, jakie wynikają z bycia wolontariuszem. Młodzież rozwiązywała test dotyczący zagadnień związanych z wolontariatem, aktywnie uczestniczyła w dyskusji i dzieliła się swoimi poglądami i przemyśleniami na temat integracji osób niepełnosprawnych.

NIETYPOWE LEKCJE HISTORII

Zaprosiliśmy uczniów na wykład profesora Jana Wroniszewskiego *Genealogia – podróż w przeszłość*. Autor wykładu jest kierownikiem Zakładu Nauk Pomocniczych Historii w Instytucie Historii i Archiwistyki UMK i wiceprzewodniczącym Komisji Heraldycznej przy Ministrze Spraw Wewnętrznych i Administracji. W spotkaniu uczestniczyła młodzież toruńskich liceów. Prelekcja przybliżyła słuchaczom znaczenie genealogii oraz metody badawcze stosowane w tej nauce. Profesor Wroniszewski zachęcał młodzież, aby analizując powiązania rodzinne, odtwarzać na podstawie różnego rodzaju źródeł i materiałów historycznych dzieje rodów. Wierzmy, że dla części młodych ludzi wykład stanowił inspirację do pracy nad odkrywaniem historii własnej rodziny.

Wystawa zorganizowana z okazji **70. rocznicy bitwy pod Monte Cassino** była okazją do zaprezentowania fragmentu kolekcji Tadeusza Wańskiego, konsultanta KPCEN w Toruniu i przeprowadzenia „żywej” lekcji historii. Tadeusz Wański to doświadczony kolekcjoner i właściciel cennych pamiątek po żołnierzach 2 Korpusu Polskiego. W lekcji uczestniczyła młodzież z toruńskich szkół: Gimnazjum nr 3 im. Jana Pawła II i I LO im. Mikołaja Kopernika. Pan Tadeusz Wański opowiadał o trudnych okolicznościach formowania się i strukturze organizacyjnej korpusu. Przybliżył młodzieży realia historyczne i polityczne, które miały znaczący wpływ na losy polskich żołnierzy. Szczegółowo omawiał poszczególne elementy umundurowania i wyposażenia polskich żołnierzy, symbole korpusu, odznaki pamiątkowe, oznaki rozpoznawcze i specjalne.

Na ścianach sali wystawowej zawieszono specjalnie przygotowane na czas wystawy plansze, które pomogły zilustrować omawiane zagadnienia.

Młodzież z prawdziwym zainteresowaniem słuchała wykładu, a następnie oglądała zgromadzone ekspozycje.

Kolekcjoner zachęcał uczniów do własnych, wnikliwych poszukiwań pamiątek z przeszłości i prowadzenia rozmów ze świadkami wydarzeń historycznych.

LEKCJA EKOLOGII

Kolejne przedsięwzięcie obejmowało ekspozycję **wystawy „Dzika Polska”**. Wystawa prezentowała najpiękniejsze, najdziksze, ale także zagrożone a cenne przyrodniczo miejsca w Polsce i **cykl bezpłatnych warsztatów ekologicznych**, będących uzupełnieniem wystawy i mających na celu wzbudzenie wrażliwości i kształtowanie wiedzy z zakresu znaczenia i wartości przyrody. W warsztatach uczestniczyło sześć grup młodzieży wraz z nauczycielami ze Szkoły Podstawowej nr 6 w Toruniu, Szkoły Podstawowej nr 2 w Wąbrzeźnie, Gimnazjum nr 3 w Toruniu i VIII Liceum Ogólnokształcącego w Toruniu.

Celem warsztatów było przekazanie młodzieży zbioru podstawowych zasad, jakimi kierować się powinien człowiek w stosunku do środowiska. Młodzież uczestniczyła w dyskusji, czym jest przyroda i czy czujemy się jej częścią, a także na czym powinno polegać jej poszanowanie. Następnie uczestnicy w atrakcyjnej, przystępnej i dostosowanej do wieku formie przyswajali sobie wiadomości na temat najważniejszych praw przyrody.

Ponownie wykorzystaliśmy możliwość ekspozycji prac w sali wystawowej i możliwość przeprowadzenia tam zajęć.

Od wielu lat nauczyciele bibliotekarze Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu zapraszają uczniów na **lekcje biblioteczne**. Młodszy zwiedzają bibliotekę, zaś starsi poznają tajniki korzystania z elektronicznego katalogu, baz bibliograficznych oraz uczą się, jak przygotować prezentację multimedialną i występować publicznie. W tej sytuacji przydatne okazuje się zarówno przygotowanie pedagogiczne, jak też bibliotekarskie pracowników naszej placówki.

Zajęcia, które odbywały się w bibliotece były nietypowe, w większości prowadzone przez osoby nieznane wcześniej uczniom (pasjonatów, znawców tematu). Prowadzone były w nowych dla uczniów pomieszczeniach, w innej niż szkolna scenografii i przestrzeni. Uczestnicy zajęć mieli możliwość przeczytania relacji z tych lekcji na stronie WWW biblioteki i obejrzenia galerii fotografii.

Mamy nadzieję, że były to dobre lekcje i że pozostaną one w pamięci uczniów dłużej niż typowa lekcja w typowej klasie.

Doskonała lokalizacja biblioteki sprawia, że wizytę w niej można połączyć z korzystaniem z innych atrakcji miasta. Jest to szczególnie ważne w przypadku uczniów spoza Torunia. Takie wizyty młodzieży służą jednocześnie promocji naszej placówki oraz pozwalają nam zjednać sobie młodych ludzi – potencjalnych czytelników.

Kujawsko-Pomorska Akademia Dziecięca

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Marii Rejewskiej w Bydgoszczy od trzech lat realizuje projekt edukacyjny pod nazwą **Dziecięca Akademia Czytania Bajek**. W ramach tego projektu prowadzimy **zajęcia edukacyjne dla dzieci przedszkolnych oraz uczniów młodszych klas szkół podstawowych**, których głównym elementem jest głośne czytanie.

Cele, które przyświecają prowadzonym spotkaniom to:

- popularyzacja i promocja dziedzictwa kulturowego województwa kujawsko-pomorskiego
- odnajdywanie korzeni kulturowych i ugruntowanie własnej tożsamości
- pielęgnowanie lokalnych tradycji i obyczajów
- popularyzacja książki i biblioteki wśród najmłodszych dzieci
- wytworzenie pozytywnej motywacji do czytania książek
- budzenie potrzeb estetycznych i poznawczych dzieci oraz kształtowanie wrażliwości artystycznej dzieci
- integracja dzieci i doskonalenie umiejętności współdziałania w zespole.

Z roku na rok chętnych na nasze zajęcia jest coraz więcej. Warto wspomnieć, że w roku szkolnym 2011/2012 w zajęciach wzięło udział 340 dzieci. W następnym roku szkolnym 2012/2013 ich liczba wzrosła do 530, a już w roku szkolnym 2013/2014 było ich ponad 650.

We wrześniu 2013 roku zainaugurowano trzecią edycję Dziecięcej Akademii Czytania Bajek poświęconą legendom i bajkom z regionu kujawsko-pomorskiego. Motywem przewodnim zajęć była edukacja regionalna, a ich głównym celem upowszechnianie wielowiekowych tradycji środowiska lokalnego i dziedzictwa kulturowego województwa kujawsko-pomorskiego oraz promocja w województwie Roku Oskara Kolberga ogłoszonego przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w 2014 roku.

Co miesiąc nasze zajęcia dotyczyły innego regionu województwa, w czym bardzo pomogły nam filie PBW, aktywnie włączając się w realizację zajęć. Zajęcia były atrakcyjne dzięki zaproszonym gościom z poszczególnych regionów. W bibliotece gościli uczniowie z powiatu żnińskiego z przedstawieniem teatralnym dotyczącym Pałuk. Gośćmi kolejnych zajęć byli aktorzy amatorzy z Sępólna Krajeńskiego, którzy przedstawili legendy o powstaniu miasta. Następne

zajęcia uświetnił chór „Jesienny Kwiat”, który towarzyszył przedszkolakom z zespołu folklorystycznego z Szubina w tradycyjnych strojach pałuckich. Każde zajęcia zakończone były wykonaniem prac plastycznych, np. kwiatów pałuckich lub ilustracji do prezentowanej bajki, legendy. Dzieci z Bydgoszczy miały okazję poznać w naszej bibliotece bajki i legendy z Pałuk, Kujaw, Borów Tucholskich i Krajny, a także obyczaje, stroje ludowe, kulturę regionu i tradycyjne potrawy. Działalność Akademii od początku wspiera **Fundacja ABCXXI Cała Polska Czyta Dzieciom**.

W roku szkolnym 2013/2014 zrealizowaliśmy 10 tematów zajęć edukacyjnych dla 28 grup. Tematyka to m.in.:

- Spotkanie z regionem sępoleńskim - przedstawienie „Sępoleński trójkąt czyli o sprytnym Chwostku”
- Spotkanie z regionem tucholskim - gośćmi byli członkowie Towarzystwa Borowiackiego z Tucholi
- Przedstawienie uczniów z powiatu żnińskiego „Pałuckie pierduśnice”
- Spotkanie z regionem nakielskim
- Zespół „Jesienny Kwiat” z obrzędami Ziemi Szubińskiej
- Bydgoszcz dla najmłodszych
- Rok Kanału Bydgoskiego w 2014 roku.

Kujawsko-Pomorska Dziecięca Biesiada Literacka

Podsumowaniem tej edycji Akademii była **Kujawsko-Pomorska Dziecięca Biesiada Literacka**. Odbyła się 13 czerwca 2014 roku w Pałacu Młodzieży w Bydgoszczy. Zainteresowanie było ogromne, jednak ze względów lokalowych liczba uczestników musiała zostać ograniczona. Wzięło w niej udział ok.

200 osób, które przez cały rok uczestniczyły w zajęciach oraz zaproszeni goście.

Biesiada obfitowała w liczne atrakcje. Rozpoczęła się prelekcją Anny Sergott - adiunkta z Muzeum Ziemi Kujawskiej w Nakle - zatytułowaną „Regiony województwa kujawsko-pomorskiego: piękne, ciekawe, różne”. Następnie wizytator Daniela Krzyżelewska z Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy przeczytała wiersz „Dzieciaki Pałuczoki” w gwarze pałuckiej. W dalszej części wystąpiły dzieci z Zespołu Szkół Publicznych nr 1 w Żninie i ze Szkoły Podstawowej w Słębowie z przedstawieniem „Z gwarą pałucką na wesoło”. Po nich zaprezentowały się dzieci z zespołu „Pałuczaczki” z Przedszkola Samorządowego nr 2 w Szubinie, które wystąpiły w towarzystwie zespołu folklorystycznego „Jesienny Kwiat” w spektaklu obrazującym obrzędy Ziemi Szubińskiej. Gościem specjalnym biesiady była redaktor Urszula Guźlecka z TVP

Bydgoszcz, która przeczytała legendę związaną z Bydgoszczą „Pan Twardowski”. Na zakończenie biesiady stroje regionalne zaprezentowały Maria Ollick, prezes Boro-wiackiego Towarzystwa Kultury w Tucholi, i Marianna Weilandt, przewodnicząca Klubu Żółtych i Bursztynowych Barw przy PSS w Tucholi. Opowiedziały o regionie tucholskim i swojej działalności artystycznej.

Kujawsko-Pomorska Dziecięca Biesiada Literacka wzbudziła wśród małych uczestników wiele pozytywnych emocji. Wszyscy otrzymali materiały promujące miasto Bydgoszcz, które pozyskaliśmy z Wydziału Promocji Urzędu Miasta Bydgoszczy. Biesiada zakończyła się poczęstunkiem, który sprzyjał wymianie refleksji oraz niewątpliwie integracji całego środowiska lokalnego.

Mamy nadzieję, że kolejne edycje Kujawsko-Pomorskiej Akademii Dziecięcej spotkają się z równie dużym zainteresowaniem ze strony dzieci i nauczycieli.

Beata Cieślińska

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy

Narodowe Czytanie „Trylogii”

W sobotę, 6 września 2014 roku w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Mariana Rejewskiego w Bydgoszczy odbyło się Narodowe Czytanie „Trylogii” - ogólnopolska akcja zainicjowana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Bronisława Komorowskiego. Przybyło wielu gości, m.in. Elżbieta Krzyżanowska radna Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego, prof. Ryszard Nowicki z Katedry Informacji Naukowej i Bibliologii UKW, dr Maria Sobieszczyk kierownik Studium Praktyk UKW oraz nauczyciele i uczniowie z Gimnazjum nr 6 oraz Gimnazjum nr 24 w Bydgoszczy. Swoją obecnością zaszczyliła nas również Izabela Maciejewska dyrektor Zespołu Szkół nr 33 dla Dzieci i Młodzieży Przewlekłe Chorej, oraz Aleksandra Codrow wicedyrektor Zespołu Szkół nr 10 w Bydgoszczy. Goście, Ewą Pro-nobis-Sosnowska dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej oraz pracownicy biblioteki czytali wybrane fragmenty dzieła Henryka Sienkiewicza, wiodąc słuchaczy śladami Michała Wołodyjowskiego.

Do dyspozycji wszystkich zainteresowanych była wystawa ilustracji Jana Marcina Szancera do „Trylogii” oraz kolekcja zbiorów książkowych i audiowizualnych. Stroje staropolskie oraz dyskretnie nastawiona muzyka z filmu „Ogniem i mieczem” dopełniały sentymentalny nastrój spotkania. Chętne osoby mia-

ły możliwość złożenia okolicznościowego stempla na własnym egzemplarzu „Trylogii”.

Fragmenty „Trylogii” czyta Elżbieta Krzyżanowska radna Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Fot. Wojciech Niedźwiedziński

W Internetowym Centrum Informacji Multimedialnej chętni mieli okazję wysłuchania interpretacji tego wybitnego dzieła literatury polskiej w formie audiobooka. Niewątpliwie można było wczuć się w sytuację ówczesnej Polski, Polski różnorodnej, kraju wielkich marzeń, poświęceń i duchowych przemian. Wspólne czytanie wywołało wiele wzruszeń oraz stanowiło doskonałą okazję, aby odkryć tekst dzieła na nowo.

Dobra lekcja

Zestawienie bibliograficzne wydawnictw zwartych i artykułów z czasopism (w wyborze)

WYDAWNICTWA ZWARTE:

1. Atlas efektywnego uczenia (się): nie tylko dla nauczycieli. Cz. 1 Jak uczyć (się) polisensorycznie, obupółkulowo, wielointeligentnie, czyli jak uczyć (się) ze zrozumieniem procesu, w którym uczestniczy każdy nauczyciel i każdy uczeń/ Małgorzata Taraszkiewicz, Colin Rose. - [Gdańsk]: Transfer Learning, 2006.
2. Doświadczenia komunikacyjne uczniów w czasie lekcji: studium empiryczne/ Renata Wawrzyniak-Beszterda. - Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2002.
3. Duch klasy: jak motywować uczniów do nauki?: ilustrowane przykładami z pracy polskich nauczycieli - uczestników Akademii „Szkoły uczącej się”/ Merrill Harmin: [przekł. Agata Tomaszewska]. - Wyd. 2. - Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej: Civitas, 2008.
4. Duch klasy: jak motywować uczniów do nauki?: z polskimi przykładami z kursu internetowego „Akademii Szkoły uczącej się”/ Merrill Harmin: [przekł. Agata Tomaszewska]. - Wyd. 2. - Warszawa: Centrum Edukacji Obywatelskiej: Civitas, 2005.
5. Dydaktyka dla nauczycieli/ Józef Półturzycki. - Wyd. rozsz. i popr. - Płock: Wydawnictwo Naukowe „Novum”, 2002.
6. Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi/ Mariola Jąder. - Wyd. 2. - Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2010.
7. Innowacje pedagogiczne w edukacji muzycznej dzieci i młodzieży/ red. nauk. Lidia Kataryńczuk-Mania; Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Tadeusza Kotarbińskiego. - Zielona Góra: Wydaw. WSP, 2000.
8. Innowacyjność w edukacji historycznej i w promocji dziedzictwa kulturowego regionu/ pod red. Zdzisława Biegańskiego i Teresy Maresz. - Toruń: Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 2012.
9. Interaktywne metody nauczania z przykładowymi konspektami: w nauczaniu przedmiotów na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum oraz szkoły zawodowej i średniej: opracowanie zbiorowe / pod red. Marii Jadcak. - Toruń: Wydawnictwo „Bea-Bleja”, 2001.
10. Jak konstruować grę dydaktyczną / Elżbieta Goźlińska. - Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, cop. 2004.
11. Jak uczyć?/Phil Beadle; [tł. Krzysztof Cierniak]. - Warszawa: Wydawnictwo Publicat, 2012.
12. Jak uczyć jeszcze lepiej!: szkoła pełna ludzi/ Małgorzata Taraszkiewicz. - Poznań: Wydawnictwo Arka, 2001.
13. Jak uczyć, żeby nauczyć/ Przemysław Bąbel, Marzena Wiśniak. - Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 2008.
14. Metody wspierania rozwoju ucznia: niezbędnik dyrektora/ Małgorzata Taraszkiewicz [et al.]. - Warszawa: Wolters Kluwer Polska, cop. 2009.
15. Spoko lekcja czyli 65 sposobów na oryginalne zajęcia/ Joanna Małgorzata Łukasik. - Kielce: Wydawnictwo Jedność, cop. 2009.
16. poko lekcja 2, czyli Jeszcze więcej sposobów na oryginalne zajęcia/ Joanna Małgorzata Łukasik. - Kielce: Wydawnictwo Jedność, cop. 2011.
17. Uczymy się uczyć/ Mel Silberman ; przekł. Jarosław Rybski. - Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2005.

ARTYKUŁY Z CZASOPISM:

1. Design Thinking. Od jednostek lepsze są zespoły/ Karolina Prymas-Jóźwiak, Iwona Gasińska-Mulczyńska // Sygnał. - 2014, nr 8, s. 42-44
2. E-lekcja - lekcja z wykorzystaniem internetu/ Joanna Pilipczuk // Biologia w Szkole z Przyrodą. - 2013, nr 1, s. 34-40
3. Gry planszowe w edukacji/ Karolina Składanowska, Natalia Tułacz // Wychowanie w Przedszkolu. - 2014, nr 8, s. 12-15
4. Indywidualizacja pracy podczas lekcji/ Ewa Gałązka // Wychowawca. - 2014, nr 9, s. 33
5. Innowacje pedagogiczne w wychowaniu fizycznym/ Krystyna Rędzia // Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne. - 2009, nr 2, s. 42-45
6. Interaktywna lekcja z Nearpodem/ Dariusz Stachecki // EduFakty - Uczę Nowocześnie. - 2013, nr 27, s. 26-29
7. Język w kontekście, czyli przedszkolak uczy się języka obcego/ Marta Kotarba-Kańczugowska // Wychowanie w Przedszkolu. - 2014, nr 8, s. 30-33
8. Kogo aktywizują metody aktywne? - z praktyki szkolnej nauczyciela polonisty/ Teresa Słowikowska // Nowa Szkoła. - 2006, nr 5, s. 29-32
9. Kreatywny nauczyciel - jeszcze o interesujących lekcjach/ Katarzyna Baumann // Języki Obce w Szkole. - 2006, nr 3, s. 42-45
10. Lapbook w bibliotece szkolnej. Warsztaty artystyczne/ Katarzyna Stącel // Biblioteka w Szkole. - 2014, nr 9, s. 24-25
11. Lekcja idealna/ Magdalena Goetz // Głos Nauczycielski. - 2014, nr 17/18, s. 12
12. Lekcja w tramwaju/ Elżbieta Kawecka // EduFakty - Uczę Nowocześnie. - 2014, nr 28, s. 28-31
13. Lekcja z pomysłem/ Marzena Frąckowiak-Świtkowska // Doradca Dyrektora Szkoły. - 2013, nr 36, s. [61]-62
14. Metody aktywizujące na katechezie/ Ewa Gałązka // Wychowawca. - 2009, nr 1, s. 20-21
15. Podróżujemy do starożytnego Egiptu/ Anna Krzempek, Olga Krzempek // Bliżej Przedszkola. - 2014, nr 9, s. 39-41
16. Polubić lekcje poezji/ Joanna Domeradzka Kowalkowska // Edukacja i Dialog. - 2007, nr 1, s. 38-44
17. Udane lekcje/ Anna Giecwicz // Edukacja i Dialog. - 2006, nr 2, s. 21-25
18. Z matematyką można się zaprzyjaźnić – płaszczyzna i sfera w kształceniu geometrycznym trzecioklasistów/ Barbara Dudel, Sandra Raczowska // Życie Szkoły. - 2014, nr 8, s. 14-17

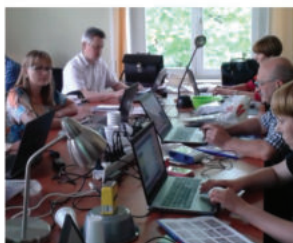
W KPCEN w Toruniu zostanie uruchomiona wypożyczalnia mobilnych pracowni przeznaczonych do przeprowadzania eksperymentów podczas lekcji chemii, biologii, fizyki, geografii i przyrody zarówno w klasie, jak i w terenie.

Urząd Marszałkowski wyposażył Kujawsko-Pomorskie Centra Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, Toruniu i Włocławku w pracownie dydaktyczne - pięć mobilnych i jedną stacjonarną - do prowadzenia eksperymentów i doświadczeń przyrodniczych oraz interdyscyplinarnych.

Pracownie to minilaboratoria naukowe z zestawami czujników firmy PASCO, w których skład wchodzi: czujniki temperatury, ciśnienia, CO₂, zasolenia, pH, EKG, pola magnetycznego, przepływu wody, wiatromierz, czujnik pogodowy oraz aparaty cyfrowe, kamery służące do rejestrowania zdarzeń podczas realizacji projektów i inne.

Regulamin wypożyczania mobilnych pracowni przyrodniczych i zasady korzystania z pracowni stacjonarnych pojawią się na przełomie listopada i grudnia na stronie:

www.kpcen-torun.edu.pl

**Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy
zaprasza do udziału w programie wspomagania szkół**

SKUTECZNY NAUCZYCIEL – SKUTECZNA SZKOŁA

Tradycja i nowoczesność w szkole

Celem programu jest podniesienie efektywności pracy szkoły przez jej wspomaganie w obszarach dydaktycznym i wychowawczym.

W programie proponujemy przejście od diagnozy potrzeb rozwojowych szkoły przez wspólne wypracowanie skutecznych rozwiązań do wdrażania ich w praktyce szkolnej.

Informacja o programie:

- adresat – rady pedagogiczne wszystkich typów szkół
- formy realizacji programu: szkolenia rady pedagogicznej, warsztaty metodyczne, konsultacje, lekcje otwarte
- miejsce realizacji – szkoła
- czas realizacji – rok szkolny/50 godzin

Korzyści z udziału w programie:

- wsparcie ekspertów przedmiotowych w miejscu pracy nauczyciela
- szkolenia zgodne z nowoczesnymi zasadami neurodydaktyki
- doskonalenie kompetencji dydaktycznych i wychowawczych nauczycieli
- umiejętność planowania i przygotowania efektywnych lekcji.

Inspirujemy do autorefleksji. Zapewniamy przyjazną, życzliwą atmosferę.

Szczegółowych informacji dotyczących programu, organizacji i kosztów szkolenia udziela:
Ewa Ludwikowska, tel. 52 349 31 50 w. 44, e-mail: ewa.ludwikowska@cen.bydgoszcz.pl

DOSKONALENIE ZAWODOWE NAUCZYCIELI W PUBLICZNYCH PLACÓWKACH WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

szkoleniowe rady pedagogiczne •

innowacje pedagogiczne •

pomiar dydaktyczny •

kursy kwalifikacyjne •

opieka metodyczna •

programy autorskie •

kursy online •

konferencje •

konsultacje •

publikacje •

warsztaty •

debaty •

ZAPRASZAMY DO WSPÓŁPRACY

KUJAWSKO-POMORSKIE CENTRUM EDUKACJI NAUCZYCIELI W BYDGOSZCZY

PLACÓWKA AKREDYTOWANA

tel. 52 349-31-50

52 349-31-03

kom. 607-886-112, 697-011-84

formy@cen.bydgoszcz.pl

www.cen.bydgoszcz.pl, www.kursyonline.bydgoszcz.pl

Kujawsko - Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli
w Toruniu

PLACÓWKA AKREDYTOWANA

tel. 56 62 277 47;

881 93 10 25, fax. 56 62-23-181

ul. Henryka Sienkiewicza 36, 87-100 Toruń

www.kpcen-torun.edu.pl

Akredytowana Wojewódzka Placówka Doskonalenia
Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Nauczycieli
we Włocławku

www.cen.org.pl

ul. Nowomiejska 15A, 87-800 Włocławek
tel. 54 231 33 42, e-mail: kpcen@cen.info.pl